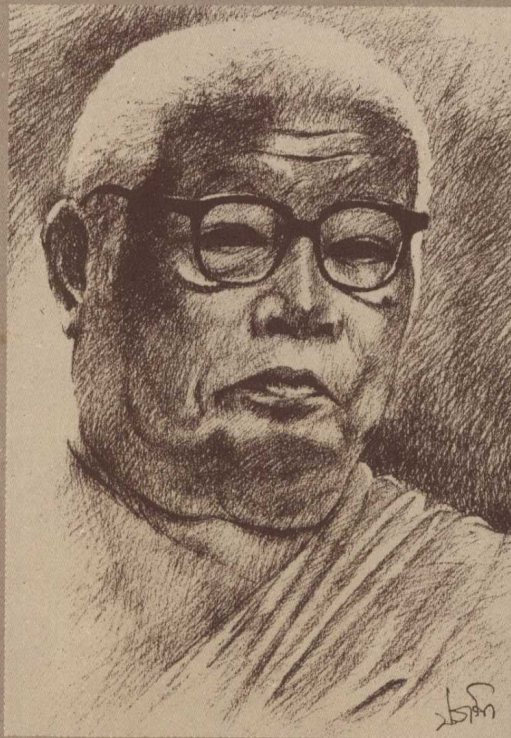




ถนนหนังสือ ฉบับที่ ๑๗ ปีที่ ๓ เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖

# เสียงธรรม



อุทิศแด่ท่านพุทธทาส  
อริยบุคคลผู้ยังคงยังยอมรับการดับ  
ของขันธสังขารตามกฎธรรมชาติ

# เสขิยธรรม

เป็นจดหมายข่าวมีวัตถุประสงค์  
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และประสบการณ์  
การประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับชีวิต และสังคมสมัยใหม่  
ทั้งในหมู่ของบรรพชิตและฆราวาส



บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา  
นายจรัส ปัทมภาส

คณะสาราณียกร

ฝ่ายสงฆ์

พระครูสังฆวิชัย

พระอธิการทัฬหี อนาวีโร

พระอธิการวิทยา จิตตธมโม

พระมหาประจวบ ปญญาทีโป

พระมหานรินทร์ สุขธมโม

พระมหาเจิม สุวโจ

พระไพศาล วิสาโล

พระสุทัศน์ วัชรญาโณ

ฝ่ายฆราวาส

นายสันติสุข โสภณสิริ

นายนิพนธ์ แจ่มดวง

น.ส.ปัทมาดา ยรรยงยุทธ

นายปรีดา เรื่องวิชาธร

นายพิภพ อุดมอิทธิพงศ์

นายสมเกียรติ มีธรรม

นายวรงค์ เวชมาลีพันธ์

น.ส.อภิญา สุวรรณสรวล

น.ส.นุชรี ศรีวิโรจน์

## ผู้จัดทำ

กลุ่มเสขิยธรรมร่วมกับคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)  
การเป็นสมาชิก

เสขิยธรรม ออกเผยแพร่ปีละ ๖ ฉบับ ราคาฉบับละ ๒๐ บาท ค่าสมัคร  
สมาชิก ๑๐๐ บาท/๑ ปี ประสงค์จะบอกรับเป็นสมาชิก โดยส่งรณานิติหรือ  
ตัวแลกเงินในนาม นายพิภพ อุดมอิทธิพงศ์ มายังเลขที่ ๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ  
ถนนสมเด็จเจ้าพระยา คลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ ปณ.คลองสาน

## กลุ่มเสขิยธรรม

เกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระภิกษุและฆราวาสผู้ห่วงใยในพระพุทธ  
ศาสนาและสภาพของสังคมไทย มีความประสงค์จะประยุกต์ใช้ศาสนธรรมเพื่อ  
การพัฒนาตนเองและสังคมอย่างสมสมัย นอกเหนือจากการประสานงานและ  
เกื้อหนุนกำลังใจซึ่งกันและกันในการทำงานเพื่อสังคมในด้านต่างๆแล้ว ลักษณะ  
เฉพาะอีกประการหนึ่งของกลุ่มก็คือการเพียรพยายามประยุกต์ธรรมะเพื่อ  
เป็นข้อวัตรปฏิบัติเพื่อขัดเกลาตนเอง โดยมุ่งสู่ประโยชน์สุขของสังคมและเพื่อ  
สมดุลของระบบนิเวศน์ อาทิ การลดและพยายามงดเว้นจากอบายมุขสมัยใหม่  
เช่น บุหรี่ เครื่องดื่มประเภทยาชูกำลัง น้ำอัดลม ภาชนะพลาสติกและโฟม เป็นต้น  
ผู้มีความสนใจ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ฝ่ายประสานงานกลุ่ม  
เสขิยธรรม ๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จเจ้าพระยา เขตคลองสาน  
กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ โทร. ๔๓๗-๙๔๔๕, ๔๓๗-๙๔๕๐

## คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)

ก่อตั้งเมื่อพ.ศ.๒๕๒๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ  
ศาสนาและการพัฒนาเพื่อดำเนินงานร่วมกัน
๒. แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเรื่องศาสนาและการพัฒนา  
พร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางร่วมกันในการทำงาน
๓. ฝึกอบรมและสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริม  
หน่วยงานซึ่งต้องการการเกื้อหนุนดังกล่าว



# เสขยธรรม

ฉบับที่ ๑๗ ปีที่ ๓ เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๖

## สารบัญ

- สาราไหมโรง ๔  
จดหมายสหายธรรม ๕  
หน้าแรก ๘
- คุณูปการของอาจารย์พุทธทาส  
ส.ศิวรักษ์
- เรื่องจากปก ๑๑
- ท่านอาจารย์พุทธทาสกับ  
“ศาสนาของเพื่อน”  
สันติสุข โสภณสิริ
  - ระลึกถึงท่านพุทธทาส  
บาทหลวงบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์
  - ธรรมะต้องกลับมา  
ชาวประชาจึงจะมีสันติสุข  
นิรันดร์ จันดี
- บทนำ ๑๘
- “พุทธทาส”กับธรรมะของผู้ปกครอง  
กับความทุกข์ในเชิงโครงสร้าง
- ปาฐกถาธรรม ๒๑
- ท่านอาจารย์พุทธทาสยังไม่ตาย  
พระโพธิรังษี
- ประยุกต์ธรรมเพื่อสังคม ๒๒
- สงฆ์กับธรรมวินัย  
สัมภาษณ์พระโพธิรังษี
- อนุทินเสขยธรรม ๒๕
- ไปสืบชาติตาแม่หน้าลิ  
“ผู้สื่อข่าวของเราเอง”
  - ๗ วันกับคณะธรรมทูตดงค์ย  
วรวงษ์ เวชมาลีนนท์
  - ประชุมใหญ่กลุ่มเสขยธรรมครั้งที่ ๔  
กองเลขาฯ



- ๓๖ พระดีศรีสยาม
- ทางขึ้นจากทะเลทุกข์  
มหาสิปโป
- ๔๐ ทูทขลัจจ์ของสังคม
- เจตนารมณียามอาพาธ  
ของท่านพุทธทาสภิกขุ  
พิภพ อุคตมอทธิพงษ์
- ๔๖ สตรีและเด็ก
- โสภณีนีกับพุทธศาสนา  
ละมัย ชูติระกะ
- ๔๙ ตูหนังสือเสขยธรรม
- ๕๔ บทกวี
- น้ำ ตักแตน และแมลงดับเต่า  
พระพิชณ โฆสธรมโม
- ๕๗ พุทธศาสนาในโลกกว้าง
- ยাত্রาแห่งธรรม  
ลบรอยซ้ำกัมพูชา  
“อรชุน”
- ๖๒ มุมมองใหม่
- พระสงฆ์กับประชาธิปไตย  
ส.ศิวรักษ์
- ๖๔ ตามสถานการณ์
- ดงใหญ่บัญญัติยังไม่จบ  
“ผู้สื่อข่าวของเราเอง”
- ๖๖ บริการบทความ  
สำหรับนักเทศน์สมัยใหม่
- ๖๘ แชนแชนในดงขมิ้น
- “ศีลพรต”



ประธานาธิบดีของประเทศหนึ่งในเอเชียได้ประกาศการปฏิรูปครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศนั้นต้องหันมาทบทวนวิถีการดำรงชีวิตของพวกเขาใหม่

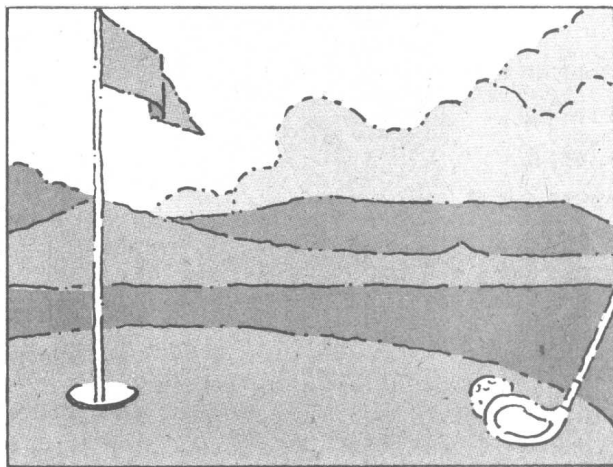
โดยส่วนตัวเขาเชื่อว่า การปฏิรูปจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเริ่มที่ตัวเองก่อน ท่านผู้นำในวัย ๖๕ ปี จึงได้เริ่มประกาศพฤติกรรมที่มีธรรมาภิบาลและซื่อตรง

การนี้ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลทั่วไปในสังคม เนื่องจากบรรดาข้าราชการและพ่อค้าต่างต้องพากันเปลี่ยนพฤติกรรมในการกิน การทำงาน การเล่นกีฬา และในด้านบันเทิงเรีงมย์ทั้งหมด

จากที่รัฐบาลก่อนจะเลี้ยงรับแขกบ้านแขกเมืองในทำเนียบประธานาธิบดี ด้วยอาหารตะวันตกที่หรูหราราคาแพง และปรุงจากโรงแรมระดับห้าดาว ท่านประธานาธิบดีได้เปลี่ยนมาเป็นอาหารง่ายๆ อย่างเช่น ก๋วยเตี๋ยว หรือซูบเนื้อกับข้าว

เป็นที่น่ายินดีอีกว่า ท่านประธานาธิบดียังประกาศที่จะไม่เล่นกอล์ฟเลย(เฮ!) ในช่วงการดำรงตำแหน่ง ๕ ปีของเขา ซึ่งเท่ากับบิบบี้ให้บรรดานักการเมืองต้องเลิกไปทีสโมสรกอล์ฟ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวยและการคอร์รัปชันมาช้านาน

สนามกอล์ฟราคาแพงระยับเหล่านี้ ครั้งหนึ่งเคยหนาแน่นไปด้วยบรรดานักการเมืองหรือข้าราชการที่ล้วนแต่มีพฤติกรรมฉ้อฉล ที่มัวแต่เพลิดเพลินกับการเล่นกอล์ฟกับนักธุรกิจ แต่ปัจจุบันเริ่มร้างผู้คน ขณะเดียวกันกับที่สนามกอล์ฟใหม่ที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ก็ต้องเลิกล้มโครงการไปเพราะอนาคตทางธุรกิจที่ไม่สดใส ทั้งยังได้มีการสำรวจพบว่า รัฐวิสาหกิจหลายสิบแห่งได้ซื้อสมาชิกภาพของสนามกอล์ฟในราคาที่แพงมาก กล่าวโดยเฉลี่ยคือ ๑.๒๕ ล้านบาทถึง ๒.๕ ล้านบาท เพียงเพื่อเอาไว้บริการบรรดานักการเมืองและเจ้าหน้าที่ ระดับสูงของรัฐบาล



ท่านประธานาธิบดียังประกาศอย่างเป็นทางการอีกว่า เขาจะไม่ยอมรับเงินสนับสนุนทางการเมือง แม้เพียงสตางค์แดงเดียว หรือผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ จากกลุ่มนักธุรกิจยักษ์ใหญ่ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์และปลอดจากการคอร์รัปชัน เขายังได้กล่าวขอร้องให้นักการเมืองและข้าราชการทุกคนประพฤติตามเยี่ยงอย่างเขา ด้วยการเปิดเผยตัวเลขทรัพย์สินส่วนตัวที่สร้างความร่ำรวยแก่พวกเขา

นอกจากนี้ เขายังได้กล่าวดำหิว่า ประชากรของประเทศนี้มีรายได้ต่อหัวเฉลี่ยเพียงประมาณ ๑๗๕,๐๐๐ บาท แต่ประชาชนใช้ชีวิตราวกับผู้ที่อยู่ในประเทศที่เจริญก้าวหน้ามากกว่า ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร ๗๕๐,๐๐๐ บาท

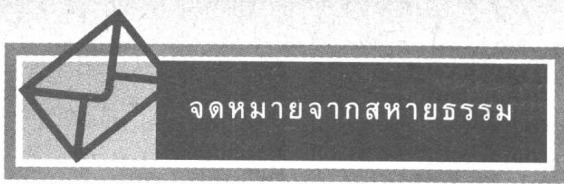
ร้านเหล้าและสโมสรกลางคืนได้ทยอยกันปิดกิจการ อันเป็นผลจากธุรกิจที่ซบเซาลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีการตั้งหน่วยสอบสวนเพื่อป้องกันการคอร์รัปชัน ซึ่งมีการจับกุมเจ้าหน้าที่ด้วย บาร์หรือร้านกาแฟที่มีไว้บริการหนุ่มสาวที่มาจากครอบครัวของคนรวยใหม่ ซึ่งเคยเปิดไฟนีออนสว่างไสวทั้งคืน ได้เปลี่ยนเวลามาปิดในตอนเย็น เนื่องจากไม่มีลูกค้าและเนื่องจากข่าวที่ว่าเจ้าหน้าที่สรรพากรจะเข้ามาทำการสอบสวน

มีการสอบสวนทางด้านภาษีอย่างหนักกับกลุ่มคนรวยใหม่ ซึ่งส่วนมากมักรวยมาจากการเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ในช่วงที่ธุรกิจก่อสร้างกำลังเฟื่องฟู แต่ท่านประธานาธิบดีได้ประกาศว่า ต่อไปนี้การครอบครองที่ดินและ

ทรัพย์สินจำนวนมหาศาล จะได้รับผลกระทบอย่างหนักหน่วงภายใต้ระบบภาษีแบบใหม่ที่มีอัตราการใช้สูง  
ทราบมั๊ยครับที่กล่าวมานี้หมายถึงประเทศอะไร  
ประเทศเกาหลีใต้ครับ







### หลักการงานเพื่อ พุทธศาสนา ของพุทธบริษัท

สวนอิทัปปัจจยทาราม

ต.พุกเต อ.เมือง จ.สระบุรี ๑๘๒๔๐

๑. มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน
๒. ประสานมิตร ผูกไมตรี
๓. มีสติมั่นคง ไม่หวั่นไหว
๔. ดำรงตนเป็น แบบอย่างที่ดี
๕. ทำงานด้วย ความรอบคอบ
๖. กิจกรรมกลุ่ม แนบแน่น
๗. มุ่งมั่นประกาศธรรม
๘. เป็นอยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง
๙. ทำงานโดย ไม่หวัง ไม่เป็น
๑๐. ยกประโยชน์ให้พระธรรม

พระภิกษุ เมตตาวิหาโร

พระธรรมทายาท วันที่ ๑๒/๒๕๓๖

### โครงการบรรพชา สามเณรฤดูร้อน กับสิ่งแวดล้อม

วัดบ้านหนองแวง

ต.หนองหลวง อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์

เพื่อเป็นการวางฐานของการ  
ฟื้นฟูป่าชุมชนบ้านหนองแวงจำนวน  
๘๐๐ ไร่ หลวงพ่อเสียน ยโสธร และ  
พระอาจารย์คำเพชร จุกกวโร ได้จัด  
โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน  
ณ วัดบ้านหนองแวง มีสามเณรที่  
ร่วมบรรพชา ๔๕ คน กำหนดการ  
ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๖ ใน  
การจัดงานได้รับการสนับสนุนจาก

ชาวบ้านทุกหมู่ในเขตตำบลหนอง  
หลวง การจัดงานครั้งนี้มุ่งเน้นการฟื้นฟู  
พาดตนเองและฝึกให้สามเณรได้เข้าใจ  
และสัมผัสกับความจริงของธรรมชาติ  
ที่มีอยู่ใกล้ตัวและปลูกจิตสำนึกในการ  
อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนของหมู่บ้าน  
โดยช่วง ๓ วันแรกเป็นการฝึกและทำ  
ความเข้าใจในการอยู่กันอย่างมีวินัย  
ควบคู่กับการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์  
และประโยชน์ของป่าชุมชนประจำ  
หมู่บ้าน ปลูกชาวบ้านให้มีความสำนึก  
และห่วงแหนป่าที่มีอยู่ รวมถึงวิธี  
การใช้ป่าใช้ไม้ที่มีอยู่อย่างประหยัด



และให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอีก ๓  
วัน ในช่วงตอนกลางวันได้ปลูกจิต  
สำนึกให้รู้โทษภัยของอบายมุข และ  
การทำลายสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการ  
เข้าไปสำรวจที่บ้านหนองแวงจำนวน  
๘๐๐ ไร่ ซึ่งเป็นตลาดของชาวบ้านใน  
ตำบลหนองหลวงทั้งตำบล เพราะมี  
เห็ดออกตลอดทั้งปี และมีผลไม้ป่า  
ตามฤดู ป่านี้มีห้วยทับทันอันเป็น  
ห้วยน้ำใหญ่และมีน้ำใสเต็มสองฝั่ง  
ตลอดทั้งฤดูฝนและแล้ง โดยมีป่าสอง  
ฝากฝั่งห่อหุ้มเอาไว้อย่างแน่นหนา  
และสวยงาม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา  
ใหญ่ที่สุดในเขตตำบลหนองหลวง

การออกสำรวจป่าครั้งนี้มีการ  
แบ่งสามเณรออกเป็น ๔ กลุ่ม และ  
โยมอีก ๑ กลุ่ม รวมเป็น ๕ กลุ่ม  
ทุกกลุ่มจะสำรวจพันธุ์ไม้อะไร  
บ้าง และเห็นมีกี่ชนิด สามเณรทุกคน  
เข้าป่าอย่างเรีงร่า พร้อมกับการจด  
บันทึกสำรวจไม้ในป่า เป็นไปอย่าง  
สนุกสนานจนเราแทบไม่เชื่อเลยว่า  
ป่าแห่งนี้จะมีไม้จันทน์ชื่อไม้ถ่าน  
คนที่อาศัยหาเก็บเห็ด ผักและยาเป็น  
อาหารนั้นสีน้มนไม้ถ่าน แม้แต่เณร  
เล็กๆ ยังรู้จักต้นไม้มากจนแทบไม่  
น่าเชื่อ การสำรวจครั้งนี้ยังพบไม้ป่า  
พร้อมกับไขของมันหลายฟอง เณร  
ตื่นตื่น เมื่อพบกับไขของไม้ป่า การ  
สำรวจสิ้นสุดลงในตอนบ่าย ๔ โมง  
เดินกลับประมาณกิโลเมตรเศษก็ถึง  
วัดหนองแวง มีการสรุปผลรายงาน  
ของแต่ละกลุ่มในตอนเย็น

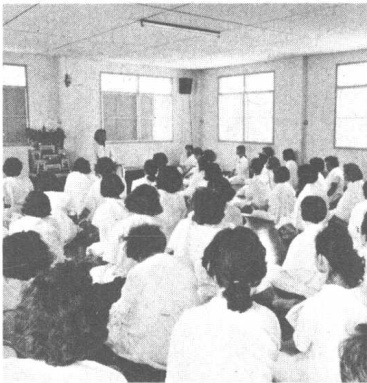
และในช่วงสุดท้ายของอีก ๓ วัน  
เน้นการเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก มี  
การจุดเทียนปัญญาในช่วงกลางคืน  
การบวชเณรภาคฤดูร้อนในครั้งนี้  
เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง  
เด็กให้เข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมและ  
ความสำคัญของป่าชุมชน เพื่อเตรียม  
คนให้พร้อมสำหรับงานฟื้นฟูและ  
อนุรักษ์ที่บ้านหนองแวงตามโครงการ  
ปี ๒๕๓๖ โดยจะเริ่มทำในช่วงเดือน  
พฤษภาคม - กรกฎาคม ๒๕๓๖ เพื่อ  
จะทำป่าผืนนี้ให้อุดมสมบูรณ์ เป็น  
ตลาดของชาวบ้านต่อไป

พระคำเพชร จุกกวโร

## จากกองฟาง สู่เกษตรธรรมชาติ

สวนธรรมชาติลา สายตรี ๓  
อ.บ้านกรวด จ.สุรินทร์ ๓๑๑๘๐

อาตมาได้อ่านปฏิวัติยุคสมัย  
ด้วยฟางเส้นเดียวแล้วรู้สึกว่ มนุษย์  
ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ศาสนาใดก็ตาม  
หากเข้าถึงความจริงแล้วย่อมจัดสรร  
หน้าที่ของชีวิตตามความเป็นจริงนั้นๆ  
ชีวิตอันกลมกลืนกับธรรมชาติ มัก  
เป็นลักษณะพิเศษของคนเช่นนี้ ไม่ว่า



จะเป็นผู้ใหญ่วิบูลย์ หรือคำเตือน ภาษี  
ประโยคหนึ่งของ พุทโธกะ กล่าวว่า  
“บุคคลผู้เข้าถึงแก่นของศาสนาทุก  
ศาสนาย่อมสนใจในเกษตรธรรมชาติ  
มนุษย์ผู้เข้าถึงธรรมชาติย่อมผ่าน  
กระบวนการของจิตพอสมควร จิตจึง  
มีความประณีตละเอียดอ่อน” ซึ่ง  
จากประสบการณ์ทำให้เห็นว่า เกษตร  
ธรรมชาติแม้จะเป็นสิ่งที่ดีก็ตาม แต่  
หากขาดประสบการณ์สนับสนุนจาก  
ระบบแล้ว ก็ทำให้เป็นไปได้ยาก และ  
ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง เกษตร  
ธรรมชาติ มิได้ตอบสนองความ  
ทะยานอยากของเกษตรกรผู้มีความ

ทะยานอยากอันรุนแรงตามค่านิยม  
ของยุควัตถุนิยมที่กำลังคุกคามทั่ว  
ทุกหัวระแหง จึงไม่มีความมั่นใจ  
สำหรับเขาเหล่านั้น

หากมีการขยายความรู้เหล่านี้  
ไปในชุมชนของเกษตรกรมากขึ้นก็  
อาจจะเป็นผลดีขึ้นมาก็ได้ แต่ต้องทำ  
กันจริงในทุกชุมชน มีข้อคิดดีมาก  
สำหรับหนังสือเล่มนี้

พระคำเพชร จกกวโร

ข้อสังเกตที่ พระคุณเจ้าตั้ง  
มานั้นนับว่าน่าคิด จึงอยากขอฝากให้  
ท่านผู้รู้ทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องเกษตร  
ธรรมชาติ เสนอข้อคิดความเห็นเข้า  
มา ประสบการณ์จากหลากหลาย  
มุมมอง อาจทำให้ข้อกังขาในเรื่องเกษตร  
ธรรมชาตินี้กระจ่างชัดขึ้นได้ หนังสือ  
ดีๆที่อัดแน่นไปด้วยความรู้ กำลัง  
รอพระคุณเจ้าที่ต้องการร่วมสนุกใน  
เรื่องนี้

### ลิขิตจากผู้อุปถัมภ์

๒๕๔/๗-๘ ขอยศศาลเจ้าบ้านหม้อ  
ถนนบ้านหม้อ วังบูรพา  
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

พร้อมกับจดหมายฉบับนี้  
ดิฉันได้แนบธนาคัติ จำนวนเงิน  
๒,๐๐๐ บาท เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่าย  
ในการดำเนินการจัดส่งหนังสือจดหมาย  
ข่าวเสขิชธรรม แก่พระภิกษุสงฆ์และ  
บุคคลที่มีความสนใจแต่ขาดแคลน  
ทุนทรัพย์

รายชื่อผู้บริจาคมีดังนี้

นางลักขณา ศิลปวิทยาการทร  
จำนวน ๑,๐๐๐ บาท

น.ส.สุพัตรา จิตอนันตพร  
จำนวน ๑,๐๐๐ บาท

จึงเรียนมาเพื่อโปรดดำเนินการ

น.ส.สุพัตรา จิตอนันตพร

ปัจจัยและน้ำใจเอื้อเฟื้อที่ คุณ

สุพัตรา และ คุณลักขณา แบ่งปันมา  
สู่สมาชิกจดหมายข่าวเสขิชธรรมนั้น  
ทางคณะผู้จัดทำได้จัดถวายแด่พระ  
ภิกษุสงฆ์และบุคคลที่ขาดแคลน แต่  
มีความสนใจติดตามอ่านเรื่องราวใน  
หนังสือเล่มนี้เรียบร้อยแล้ว จึงใคร่  
ขอขอบคุณมาเป็นอย่างสูง อาณิสส  
จากการให้ความรู้เป็นธรรมทานใน  
ครั้งนี้ จะช่วยส่งให้ท่านได้ดวงตาเห็น  
ธรรมในอนาคตกาลข้างหน้านี้แล

### ถ้อยขอภัย ในความไม่สะดวก

ท.จ.ก.เจริญภัณฑ์ยางยนต์  
๑๑๒-๑๑๘ ถนนแสงชูโตเหนือ  
อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ๗๑๐๐๐

ดิฉันเป็นสมาชิกจดหมายข่าว  
“เสขิชธรรม”มาเป็นเวลา ๑ ปีแล้ว  
(ตั้งแต่ฉบับที่ ๑๐ ปีที่ ๒ มี.ค.-เม.ย.  
๒๕๓๕) ดิฉันไม่ได้รับหนังสือ  
จดหมายข่าวนี้ ๒ ฉบับ คือ ประจำ  
ฉบับที่ ๑๓ (ก.ย.-ต.ค. ๒๕๓๕) และ  
ฉบับที่ ๑๔ (พ.ย.-ธ.ค. ๒๕๓๕) ขอ  
ให้ท่านฝ่ายสมาชิกช่วยตรวจสอบให้  
อีกครั้งว่าได้จัดส่งมาหรือยัง

หากปรากฏว่าทางคณะผู้จัด

ทำส่งมาให้ดิฉันแล้ว ดิฉันขอซื้อ  
ย้อนหลัง ๒ ฉบับนี้ด้วย พร้อมกับต่อ  
อายุสมาชิกอีก ๑ ปี รวมเป็นจำนวน  
เงิน ๑๒๐ บาท

และขอให้ตรวจสอบด้วยว่า  
ฉบับที่ดิฉันเป็นสมาชิกอุปถัมภ์ให้  
โรงเรียนสตรีกาญจนบุรี “กาญจนบุรี  
กาญจนานุเคราะห์” นั้น ท่านได้จัด  
ส่งให้เรียบร้อยหรือไม่ (สมัครให้แล้ว)

พร้อมกันนี้ดิฉันขอสมัครเป็น  
สมาชิกอุปถัมภ์เพิ่มให้กับ “วิทยาลัย  
บาลิสงฆ์สิริกานุกราม” ๑ ปี  
จำนวนเงิน ๑๐๐ บาทถ้วน และให้  
คุณสุภัตรา จิตอนันตพร ๑ ปี จำนวน  
๑๐๐ บาทถ้วน

นุจรี ไชยภักดีวัฒนา

รายละเอียดเกี่ยวกับข้อกังขา  
ต่างๆ ได้ตอบเป็นการส่วนตัวไปแล้ว  
กรุณาคอยรับด้วยค่ะ

### กำลังใจ

๔/๒๖ หมู่ ๑ ซ.วัดบางโคลง  
ถนนบางนา-ตราด บางพลี  
จ.สมุทรปราการ ๑๐๕๔๐

วัตถุประสงค์สำคัญของคณะ  
ท่าน ผมเองได้ทำความเข้าใจพอควร  
ซึ่งผมเองก็ไม่ค่อยมีวันว่างๆ ที่จะ  
ออกเดินหาซื้อหนังสือเกี่ยวกับ ‘พุทธ-  
ศาสนา’ แวดวงในการเปลี่ยนแปลง  
ต่างๆ ของคณะสงฆ์และวิถีชีวิตชาวพุทธ  
แต่ผมเชื่อแน่ว่า ชาวสารทิจจะ  
ได้รับจากท่านคณะเสขิยธรรมคง  
ทันต่อยุคสังคมนี้ ผมจึงใคร่ขอเป็น



สมาชิกอีกบุคคลหนึ่งในการค้าจุน  
พุทธศาสนาสืบไป กฎเกณฑ์ระเบียบ  
อย่างไร ผมจะรอคำตอบจากคณะท่าน

เคารพนับถือ  
ขอเป็นกำลังใจให้ท่านก้าวต่อไป  
ยืนหยัด อย่างยุติธรรม

ทวี มณีพันธ์

การเป็นสมาชิกจดหมายข่าว  
เสขิยธรรมนั้น ไม่ยากแต่ประการใด  
เพียงแต่ท่านแจ้งความจำนง พร้อม  
แจ้งชื่อที่อยู่ที่พักเงินมาพร้อมกับ  
ธนาณัติ ปีละ ๑๐๐ บาท ๖ ฉบับ  
ตามรายละเอียดในใบบอกรับสมาชิก  
ที่อยู่ตอนท้ายของหนังสือ ท่านก็  
จะได้รับข่าวคราวจากจดหมายข่าว  
เสขิยธรรมทุก ๒ เดือนโดยประมาณค่ะ

### กฎกติกาการขาย

วัดสว่างสามัคคี ต.ท้ายดง  
อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์ ๖๗๒๔๐

อาตมาได้อ่านทุกบทความ  
แล้วดีมาก ชอบ เพราะเป็นหนังสือที่

มีเนื้อหาสาระร่วมสมัยใหม่ๆ ในสังคม  
ไทยปัจจุบัน และวิธีแก้ไขร่วมกัน  
ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยร่วม  
กันกับสังคมโลก นับว่าเป็นข้อความ  
ที่มีสาระต่อพระที่อยู่เ็นชนบท วัดที่  
อาตมาอยู่นี้ตามปกติจัดกิจกรรมบวช  
พระสามเณรและเยาวชนภาคฤดูร้อน  
ทุกปีเป็นประจำ อาตมาขอสมัครเป็น  
สมาชิกจดหมายข่าวเสขิยธรรม ๑ ปี  
พร้อมกันนี้ได้ส่งตัวแลกเงินมาให้  
แล้วจำนวน ๑๐๐ บาท เริ่มต้นฉบับที่  
๑๗-๒๒

ในหนังสือเสขิยธรรมมีพระที่  
ส่งผลงานมาลงกันหลายรูปตีพิมพ์ จะ  
ได้รู้หลายแง่หลายมุม ที่สำคัญคือ ตู  
หนังสือเสขิยธรรมให้หนังสือฟรีครั้ง  
ละ ๑ เล่มโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ  
อาตมาอยากได้หนังสือ “ภัทรนิพนธ์”  
ส่งมาให้ด้วย อาตมาอยากขอส่งข้อ  
เขียนมาร่วมลงบ้างจะได้ไหม กฎ  
กติกาอย่างไรกรุณาแจ้งให้ทราบด้วย  
ขออนุโมทนาล่วงหน้าเป็นอย่างสูง

พระวินัย สุขุมมาโล

กติกานั้นไม่ยากเลย เพียง  
แต่พระคุณเจ้าเขียนเรื่องที่ดีว่าพระ  
ควรจะสนใจส่งมาทางคณะผู้จัดทำ  
จะพิจารณาจัดพิมพ์หรือแก้ไขบาง  
ส่วนเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและ  
พื้นที่ในหน้าหนังสือขณะนี้คณะ  
ผู้จัดทำกำลังประสานภาวะตีพิมพ์ทาง  
ปัญหา รอคอยพระคุณเจ้ามาช่วยชี้  
ทางสว่างให้เช่นกันค่ะ







# คุณูปการ

## ของ

# อาจารย์พุทธทาส

การที่ท่านพระมหาเจี๊อม อินทปญโญ ประกาศใช้ชื่อว่าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า ไล่ๆกับการตั้งสวนโมกขพลารามขึ้น เพื่อเป็นอารามที่มีพลังกระตุ้นไปสู่ความหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง เมื่อพ.ศ.๒๔๗๕ นั้น นับเป็นก้าวใหม่ของพุทธศาสนาไทยหรือของโลกเลยก็ว่าได้ ที่มีการหวนกลับไปหารากเหง้าต้นตอที่มาของพระพุทธศาสนาที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงตั้งคณะสงฆ์ไว้ให้เป็นแบบอย่างแห่งธรรมิกสังคมนตรี

พุทธศาสนาของไทย แต่สมัยรับลัทธิสังฆวงศ์ มาแต่กรุงสุโขทัยได้แบ่งคณะสงฆ์ออกเป็นสอง คือ

๑) คามวาสี ที่ใกล้เคียงกับบ้านเมืองมุ่งคันถธุระ ที่การเรียนพระปริยัติธรรมคัมภีร์ โดยนำเอาไสยศาสตร์มาใช้ด้วยบ้าง รับคุณค่าของศักดิ์ศรีด้วยบ้าง ยิ่งภายหลังมีระบบทุนนิยมและอำนาจนิยมเข้ามามีอิทธิพลแล้วเอาเลยด้วยซ้ำ

๒) อรัญวาสี มุ่งวิปัสสนาธุระ มุ่งเน้นการศึกษา หากบำเพ็ญเพียรภาวนาซึ่งมีคุณค่ามากในทางธรรมปฏิบัติ แต่มีรู้ไม่เท่าทันสังคมนตรีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แม้พระคามวาสีเองก็เกิดถ้าการศึกษาตีประเด็นทางโลกทางธรรมไม่แตก ก็หมดสภาพความเป็นผู้นำ หากเป็นผู้ตามได้ง่าย

ท่านพุทธทาสต้องการให้สวนโมกข์เป็นวัดป่า ที่มีการศึกษาและการปฏิบัติธรรมควบคู่กันไป นับเป็นการโยง

คันถธุระกับวิปัสสนาธุระเข้ามาหากัน และไม่ถือตามรูปแบบพิธีกรรมที่ล้าสมัย ไม่เดินตามคำสอนของเกจิอาจารย์ดังที่แล้วๆมา ถ้าเห็นว่าคำสอนนั้นผิดพลาด แต่ก็เคารพครูบาอาจารย์อย่างอ่อนน้อมถ่อมตน หากคงความมีสติอย่างมีวิจารณ์ญาณไว้เสมอ

ที่จริงก็คือว่าเป็นคุณค่าที่สำคัญยิ่ง พร้อมๆกันนั้น ท่านก็เห็นพิธีกรรมวินัย ที่เนื้อหา ไม่ใช่ที่รูปแบบ ซึ่งช่วยให้ผู้ประพฤติปฏิบัติรู้จักตน ไม่เอาเปรียบตนเองและผู้อื่น หากเคารพและเกื้อกูลผู้อื่น สัตว์อื่น ตลอดจนธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งเป็นทางสายกลางอย่างแท้จริง

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระธรรมและพระวินัยจะเป็นศาสดาแทนพระองค์ ดำเนินประเดินพลาต (ก็จะได้ว่าวินัยแบบของเราดีกว่าของคนอื่น ศีลของเราก็ดีกว่าของคนอื่น ธรรมะที่เราแปลก็ดีกว่าของคนอื่น) อย่างถูกต้อง(ตามความเห็นของเรา) ดีกว่าคนอื่น จึงเกิดลัทธิในกายต่างๆขึ้นมาในรอบสองพันกว่าปีมานี้

ท่านพุทธทาสยึดที่พระธรรมวินัย แต่ใจกว้างพอที่จะเคารพนับถือผู้ที่ต่างนิกายกับท่าน แม้ท่านจะเป็นพระมหานิกาย แต่ก็ได้รับความยกย่องจากพระมหาเถระฝ่ายธรรมยุติ ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสังฆบิดรลงไปแทบทุกยุคสมัย รวมทั้งพระองค์ปัจจุบันซึ่งเมื่อเสด็จลงไปเยี่ยมที่สวนโมกข์ ถึงกับทรงกราบด้วยความ



เคารพเป็นอย่างสูง ตั้งท่านพุทธทาสก็กราบถวายบังคมตอบในฐานะที่ทรงเป็นองค์พระประมุขสงฆ์ ดังนี้ เป็นต้น

แม้ทางฝ่ายมหายาน เช่นและวัชรยาน ท่านพุทธทาสก็ศึกษาและนำมาเผยแผ่ต่อ ตั้งท่านเคารพ ท่านฮวงโป อดีตสังฆนายกจีน และท่านทะเลลามะ ประมุขนิกายวัชรยานทิเบตในบัดนี้ก็เคารพนับถือท่านพุทธทาสยิ่งนัก

พร้อมๆกันนั้น ท่านก็นำคำสอนจากฝ่ายนิกายอื่นมาตรวจ สอบจากรากฐานทางคัมภีร์ของฝ่ายเถรวาทของเรา จนค้นข้อความได้จากพระบาลีไตรปิฎก แสดงถึงความเป็นสากลในเรื่องสัญญาตาในเรื่อง ธรรมกายในเรื่อง โพรหัสัตถธรรม อย่างน่าสนใจยิ่ง

บทเรียนข้อนี้ ชี้ให้เห็นว่าการเรียนจากแหล่งอื่น กระแสอื่น หากนำมาสู่รากเหง้าต้นตอของเราเอง จะช่วยให้เติบโตได้อย่างจริงแท้ ในบรรยากาศของเราและวัฒนธรรมของเรา ตั้งท่านค้นหาคำกล่อมเด็กของบักซ์ได้ ได้รับความไปจนถึงพระนิพพานเอาเลยด้วยซ้ำ ช่วยให้เราได้กลับไปเคารพบรรพบุรุษของเรา และภูมิธรรมดั้งเดิมของเรา ให้เรา เลิกดูถูกชาวบ้าน หากให้นับถือคนธรรมดาสามัญ

ท่านพุทธทาสนับถือพ่อแม่และญาติมิตรของท่านครูบาอาจารย์ของท่าน แม้พระธรรมดาสามัญผู้แก่อาวุโสกว่าท่าน ท่านก็ลงกราบด้วยความนอบน้อม พระภักทรมุณี (อิน) อาจารย์ของข้าพเจ้า ซึ่งคนสมัยนี้แทบไม่รู้จักกันแล้ว และเป็นพระอย่างเก่า ที่เป็นโหร และมุ่งทางคัมภีร์ระบบเดิม ท่านพุทธทาสก็ยกย่องและสรรเสริญมาก ตั้งพระอาจารย์ชา สุภทโท ซึ่งเป็นพระป่าแนววิปัสสนาธุระ ท่านพุทธทาสก็ยกย่องมาก จนท่านอาจารย์ชาได้แรงบันดาลใจจากท่านพุทธทาส เป็นเหตุให้สายนักปฏิบัติสำนักนั้น นำความคิดใหม่ๆในด้านการศึกษาเล่าเรียน

อย่างทันสมัยมาควบคู่ไปกับความเคร่งครัดทางพระธรรมวินัยที่แก่น จนสายของท่านอาจารย์ชาขยายอิทธิพลออกไปจนถึงนานาประเทศ มีสำนักปฏิบัติอย่างสมสมัยในประเทศตะวันตกมากมาย

ในขณะที่ความคิดของท่านพุทธทาสก็แพร่ออกไปไม่แต่ในตะวันตก หากในญี่ปุ่น จีน ลาว ลังกา อินเดีย ฟิลิปปีนส์ ฯลฯ พร้อมๆกันนั้น คนที่ทนความแปลกใหม่ไม่ได้ ก็โจมตีท่านกันทั้งที่ลังกาและเมืองไทยหาว่า ท่านทั้ง

ความสำคัญของพระอภิธรรมบ้าง หาว่าท่านเป็นเดียรถีย์บ้าง จนท่านเคยถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เอาเลยด้วยซ้ำ

พวกพุทธหัวโบราณโจมตีท่าน เพราะไปเน้นกันที่รูปแบบและถ้อยคำตามตัวหนังสือ ทั้งๆที่ท่านชี้ให้เห็นอย่างเป็นประโยชน์ ยิ่งว่า เราต้องรู้จักแยกแยะระหว่างภาษาคนกับภาษาธรรม

ถ้าเข้าใจความข้อนี้ พุทธศาสนิกจะเคารพคัมภีร์ของเพื่อนชาวคริสต์ และมุสลิมของเราได้ นี่ก็เป็นเหตุให้พวกติดยึดในลัทธิศาสนาโจมตีท่านกันอีก แต่คริสต์ศาสนิกที่ใจกว้างและหัวก้าวหน้ารวมทั้งมุสลิมชั้นนำ ล้วนพากันยกย่องท่าน ทั้ง

ท่านยังสอนธรรมปฏิบัติให้คนที่ไม่ถึงพุทธอีกเป็นจำนวนมากด้วย คุณูปการด้านนี้นับว่าสำคัญนัก เราไม่ควรติดยึดที่รูปแบบหรือยี่ห้อ หากควรถือกุศลสรพัสต์ว์

ถ้าศาสนิกเข้าสู่ศาสนธรรมได้มากเท่าไร รู้จักตัวเองได้มากเท่าไร ก็จักแสวงหาความสุขกายสบายใจได้มากเท่านั้น แล้วยอมปรับปรุตนเองจากความเห็นแก่ตัว ไปสู่ความว่าง ไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว อดีตาก็จะกลายเป็นเมตตากรุณา ความรู้ก็จะกลายเป็นความเข้าใจ ไม่ใช่ความติดยึด ไม่ใช่ความอหังการ ความเข้าใจหรือปัญญา ก็จะควบคู่ไปกับความรักหรือความกรุณา นี่แลคือพื้นฐานของพุทธศาสนาและของทุกศาสนา หากใช้ภาษาต่างกัน

**'ท่านชักชวนและกำทาบให้ถอยหลังเข้าคลองกลับไปหาบรรพชนกลับไปหาศาสนาธรรมซึ่งจะเป็นพื้นฐานทางศีลธรรมหรือจริยธรรมควรจะนำโลกและนำเราแต่ละคนให้ปลอดพ้นไปจากกัม กาม เกียรติสู่ความสะอาด ความสงบและความสว่างอย่างว่างคือความมีสติสัมปชัญญะอันสมบูรณ์นั่นเอง'**

และวิธีการต่างกันเท่านั้น

ท่านพุทธทาสสอนให้เราเข้าถึงความดี ความงาม และความจริงเพื่อเอาชนะกิเลส กาม เภยริติ หรือนัยหนึ่งก็คือให้เราเอาชนะโลก โภภี หลง ซึ่งบัดนี้แสดงออกอย่างชัดแจ้งทางวัฒนธรรมแบบบริโภค(โลก) ทางการเมือง การปกครองในระบอบเผด็จการที่ขาดรากฐานที่เป็นประชาธิปไตยที่แก่น ซึ่งควรเดินไปสู่ธรรมาธิปไตย(โภภี) สื่อมวลชนและการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นเพียงแคพัฒนาสมองนั้น ท่านพุทธทาสบอกว่าเป็นการศึกษาแบบสุนัขหางด้ว(หลง)

ท่านเสนอให้ทุกคนเรียนรู้ เพื่อให้หัวสมองกับหัวใจสัมพันธ์กัน ถ้าทำได้เช่นนั้นปัญญากับกรุณาจะบรรสานสอดคล้องกัน จะลดความแก่งแย่งแข่งดี จะลดตัวกูและของกูลง หากให้เกิดความพอดี ให้เกิดการเกื้อกูลกันและกัน อันคณะสงฆ์แบบดั้งเดิมได้เป็นตัวอย่างทางธรรมิกสังคมนิยมมาก่อนแล้ว ท่านชักชวนและทำทนายให้ถอยหลังเข้าคลองกลับไปหาบรมธรรม กลับไปหาศาสนาธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานทางศีลธรรมหรือจริยธรรม ควรจะนำโลกและนำเราแต่ละคนให้ปลอดภัยไปจากกิเลส กาม เภยริติ สู่อุณหภูมิของความสงบและความสว่างอย่างว่าง คือความมีสติสัมปชัญญะอันสมบูรณ์นั่นเอง

เมื่อท่านพุทธทาสมีอายุครบ ๗ รอบนักษัตร ข้าพเจ้าจัดพิมพ์หนังสือภาษาอังกฤษถวาย โดยมีผู้เขียนจากชาวพุทธชั้นนำทั่วโลก ท่านอาจารย์พอใจที่ตั้งชื่อหนังสือนี้ว่า **“Radical Conservatism :Buddhism in the Contemporary World”** ท่านบอกว่าพุทธศาสนาต้อง radical คือ ต้องนำมาใช้อย่างถอนรากถอนโคน อยู่เสมอ คือ ถอนอัตตา ถอนอัตตวาทุพาทาน ถอนการเห็นแก่ตัว แม้จนถอนพิธีกรรมอันเรื้อร่ำล้าสมัย รวมถึงการไปสยบยอมกับอำนาจนิยมและทุนนิยม พร้อมๆกัน นั่นก็ต้อง conserve คือ อนุรักษ์สิ่งที่ดีงาม อันมาจากคำสอนดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากพระเถระสู่พระเถระ

นอกจากเล่มนี้จะมีแง่มุมต่างๆ (๑) ทางด้านความคิดแนวพุทธในโลกสมัยปัจจุบันแล้ว ยังมี (๒) ความคิดและแนวปฏิบัติแบบพุทธเพื่อสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ก็มี (๓) เรื่องอันเนื่องด้วยท่านพุทธทาสกับพุทธศาสนาของไทยและ (๔) สถานภาพของพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ

ตามมาด้วย (๕) การสนทนาวิสาสะระหว่างพุทธศาสนิกกับศาสนิกศาสนาอื่นในเรื่องการพัฒนามนุษย์ (๖) ที่สำคัญที่สุดคือการประมวลบรรณานุกรมงานเขียนของท่านพุทธทาสในภาษาต่างๆ รวมทั้งข้อเขียนในภาษาต่างๆที่มีคนเขียนถึงท่าน ซึ่ง ศาสตราจารย์หลุย กะไบต์ แห่งมหาวิทยาลัยปารีสได้รวบรวมไว้อย่างดียิ่ง

อนึ่ง ในหนังสือเล่มนี้ ได้มีบทหนึ่งว่าด้วยสถานภาพของสตรีในทางพุทธศาสนา ท่านอาจารย์เองปรารถนาว่า ท่านยังทำอะไรให้สตรีไม่เพียงพอ ท่านบอกว่ามารดาท่านมีคุณกับท่านอย่างอนันต์ นอกจากจะให้กำเนิดแล้ว ยังเป็นคนแรกที่น้อมนำใจท่านไปสู่พระศาสนา ก่อนตายท่านต้องการตั้งพุทธบริษัทอย่างใหม่ขึ้นให้ชื่อว่า **“ธรรมมาตา”** ซึ่งจะสูงส่งกว่าอุบาสิกบริษัท และอาจนำไปสู่อุบาสิกบริษัทก็ได้ในอนาคต ใครจะไปรู้ได้ เพราะสิ่งที่ท่านอาจารย์พุทธทาสเริ่มเมื่อ ๖๐ ปีก่อนนั้น คนร่วมสมัยส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจ หากได้พิสูจน์ความวิเศษมหัศจรรย์ หันเหให้สังคมไทยไปในทางที่ติงามมาตลอด แม้สังคมเราจะกระปลกกระเปลี่ยไปทางโลก เรามีทาสของพระพุทธรเจ้าคำชูเราไปทางธรรมให้มานำโลก เราจึงยังมีความหวังอยู่ทางด้านความสว่าง ความสะอาด และความสงบ

ถ้าธรรมมาตามาช่วยแรงพระภิกษุสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกบริษัทอีกแรงหนึ่ง จนเกิดภิกษุณีบริษัทได้ ต่อไปเรามีบริษัทสี่ครบบริบูรณ์ ความเกื้อกูลหรือคุณูปการของอาจารย์พุทธทาสอาจถึงจุดให้ทางโลกของเมืองไทยกลับมาตามทางธรรมของพระบรมศาสนานอย่างจริงจังก็ได้

ขอให้สมมโนรถปรารถนาด้วยเถิด

ส.ศิริวัชร์

๒๘.๖.๓๖



# ท่านอาจารย์พุทธทาสกับ 'ศาสนาของเพื่อน'

สันติสุข โสภณสิริ

“ปณิธานแห่งชีวิตของข้าพเจ้ามีอยู่ ๓ ข้อ  
คือ ให้พุทธศาสนิกชนหรือศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตาม  
เข้าใจถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน ๑ ทำความเข้าใจอันดี  
ระหว่างศาสนา ๑ และดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยม ๑”  
พุทธทาสภิกขุ

ลักษณะเด่นของท่านอาจารย์พุทธทาส ซึ่งแตกต่างไปจากพระเถระฝ่ายเถรวาทท่านอื่นๆ ตรงที่ท่านไม่เพียงแต่ตั้งใจสอนคนให้ละความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ตามโอวาทปาฏิโมกข์เท่านั้น แต่ท่านยังพยายามทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา และส่งเสริมให้ศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตามเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาของตน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนาพุทธ ความซื่อในปรากฏอย่างชัดเจนในปณิธานชีวิตที่ท่านเคยประกาศไว้

แม้พระพุทธเจ้าจะเคยตรัสไว้ว่า **“อย่ากล่าวว่คำสอนของสมณโคดมดีกว่าของศาสดาอื่น”** ก็ตาม แต่โดยประเพณีของเถรวาทแล้วมิได้เปิดกว้างเช่นนั้น ท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นพระเถระฝ่ายเถรวาทน้อยองค์หนึ่งของเมืองไทย ที่ทวนกระแสประเพณีดังกล่าว ท่านไม่เคยยกพุทธชัมภลศาสนามาของเพื่อน ยิ่งไม่เคยประพาศโฆษณาชวนเชื่อให้ผู้ใดมาเข้ารับพุทธศาสนา สิ่งที่ท่านทำก็คือพยายามเปิดโลกของเถรวาทออกไปสู่ศาสนาอื่นสากล เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางภูมิปัญญาที่แตกต่างต่างศาสนา

ตัวอย่างรูปธรรมก็ได้แก่ ภายในแวดวงพุทธศาสนาต่างนิกาย ท่านได้ศึกษาหลักทิวาทฝ่ายมหายาน จนได้แปลคัมภีร์หลักของเซน ๒ เล่มออกเป็นภาษาไทยคือ **“สูตรเว่ยหล่าง”** และ **“คำสอนฮวงโป”** ท่านเขียนเรื่องเซน

มาตั้งแต่ปี ๒๔๘๕ และทยอยตีพิมพ์คัมภีร์เซนทั้ง ๒ เล่มลงใน **“พุทธศาสนา”** อันเป็นสื่อปัญญาของสวนโมกข์ในปี ๒๔๙๐ ทั้งยังได้ไปแสดงปาฐกถาธรรมที่สมาคมจีนตงฮั่วหลายครั้ง จนเป็นเหตุให้ท่านมีกัลยาณมิตรในฝ่ายมหายานมากมาย และเป็น ‘สะพาน’ เชื่อมปัญญาและไมตรีระหว่างพุทธฝ่ายเถรวาทกับฝ่ายมหายานในเมืองไทย

ในต้นรัชชยานนั้น ท่านกับองค์ทะเลลามะมีโอกาสนแสดงธรรมกันอย่างใกล้ชิดถึงสองครั้งในปี ๒๕๑๐ และ ๒๕๑๕ ทั้งยังได้อาราธนาให้ประมุขแห่งรัชชยานแสดงธรรมเรื่อง **“ปรัชญาปารมิตา”** อันเป็นหัวใจของรัชชยาน ณ สวนโมกข์ด้วย ท่านอาจารย์พุทธทาสนี่เองเป็นผู้นำเอาภาพปฏิมาจุสมุทบาทอย่างธิตเขตเข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทยจนเป็นที่รู้จักกันดี

นับแต่เท่านั้น ท่านยังได้ก้าวออกไปไกลจากแวดวงของพุทธศาสนาด้วยกัน ท่านได้อุทิศเวลาในการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลและคัมภีร์ฮีบรูของศาสนาคริสต์และคัมภีร์อัลกุรอานของอิสลามด้วยเช่นกัน ท่านเป็นบุคคลผู้มีใช้คริสตชนท่านแรก ที่ได้รับนิมนต์ให้ไปแสดงปาฐกถาสำคัญประจำปีของวิทยาลัยพระคริสตธรรมของสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่เชียงใหม่ (ปาฐกถาชินแคลร์ ทอมป์สัน เรื่อง **“คริสตธรรม-พุทธธรรม”**, พ.ศ.๒๕๑๐) นอกจากนั้น ต่อมาท่านยังได้บรรยายธรรมขนาดยาวอีกสองชุด เพื่อให้



เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์คือ ชุดสอนพุทธศาสนาผ่านคัมภีร์ไบเบิล(พ.ศ.๒๕๑๕)และใจความแห่งคริสต์ธรรมเท่าที่พุทธบริษัทควรทราบ(พ.ศ. ๒๕๒๒)ในช่วงที่ผ่านมามีคณะคริสต์ศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เดินทางไปศึกษาและประกอบกิจกรรมระหว่างศาสนาร่วมกันที่สวนโมกข์อยู่เนืองๆ (ตั้งการประชุมระหว่างศาสนาเรื่อง“ศาสนากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในทศวรรษหน้า”, ๑๑-๑๓ พ.ศ.๒๕๓๓ เป็นต้น)

ทางด้านศาสนาอิสลามนั้น ท่านก็ได้พบปะวิสาสะอย่างใกล้ชิดกับเพื่อนนักคิดชาวอิสลามของท่านอย่างสม่ำเสมอ หนังสือพิมพ์ “พุทธศาสนา” ของสวนโมกข์ก็เคยตีพิมพ์งานเขียนเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นครั้งคราว

กิจกรรมและปฏิธานสากลนี้ถือได้ว่าเป็นพันธกรรมทางธรรมที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ฝากฝังไว้ให้ชาวพุทธไทยรุ่นหลังสานต่อไป คือให้ชาวพุทธรู้จักทำที่ที่ถูกที่ควรในการปฏิบัติต่อเพื่อนคนไทยส่วนน้อยและเพื่อนชาวต่างประเทศที่ถือศาสนาต่างออกไป มีใจกว้างที่จะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางภูมิปัญญา กับเพื่อนต่างศาสนาต่างนิกาย ซึ่งนอกจากจะเป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาแล้ว ยังจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์ความเป็นธรรมและสันติภาพในสังคมไทยและประชาคมโลกอีกด้วย

## ระลึกถึงท่านพุทธทาส

สมเด็จพระธรรมโกศาจารย์หรือท่านพุทธทาสภิกขุได้มรณภาพเสียแล้ว ชาวคาทอลิกก็รู้สึกเศร้าสลดเสียใจ และเสียตายที่เราจะไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้สนทนากับพระผู้ทรงคุณวุฒิและทรงคุณธรรมเป็นอย่างสูงท่านนี้อีกต่อไป แต่เราก็แน่ใจว่าวิญญาณของท่านยังไม่สูญสิ้นไป คุณธรรมและคำสอนอันประเสริฐลึกลับซึ่งที่ท่านพร่ำสอนและประพฤติปฏิบัติตามนั้นยังก้องอยู่ และหวังว่าจะอยู่ยั่งยืนต่อไป

ในส่วนตัว ข้าพเจ้าได้ติดตามข้อเขียน ความคิด คำเทศนา และประวัติของท่านพุทธทาสมาเป็นเวลานานพอสมควร ได้ไปเยี่ยมสวนโมกข์เป็นบางครั้ง และมีโอกาสสนทนากับท่านด้วย ได้รับความประทับใจจากท่านหลายประการด้วยกัน

ประการแรก ข้าพเจ้าเห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยินดีต้อนรับทุกคน ทุกชาติ ศาสนา ทุกฐานะ รับประทานอาหารและแลกเปลี่ยนทรรศนะกับทุกคนด้วยใจใสซื่อ ไม่ถือเขาถือเรา เป็นมิตรกับทุกคนที่ไฝ่ธรรมและปฏิบัติธรรม

ท่านเป็นพระที่สนใจเนื้อหาสาระของศาสนา นำเอาธรรมะเป็นพื้นฐานและหลักฐานในการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาของชีวิต ทั้งในส่วนปัจเจกบุคคลและในสังคม ทั้งกับธรรมชาติแวดล้อม เพื่อสร้างสันติ

ท่านพุทธทาสเป็นพระที่เจริญชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่ใฝ่หาทรัพย์สมบัติและเกียรติยศชื่อเสียง มุ่งแสวงหาสัจจะและคุณความดี อยู่ใกล้ธรรมชาติ รักธรรมชาติ

ท่านเป็นพระผู้พร่ำสอนและประพฤติปฏิบัติหนทางแห่งสันติ ส่งเสริมสนับสนุนการร่วมมือกันระหว่างศาสนาเพื่อสร้างสันติภาพ

ท่านเป็นผู้ที่มั่นคง ไม่ย่อหย่อนทอดยเมื่อพบอุปสรรคหรือความเข้าใจผิด ในคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติของท่านในหนทางแห่งสันติ

จากประสบการณ์อันเป็นที่ประทับใจนี้ ข้าพเจ้าหวนระลึกถึงพระวาจาของพระเยซูเจ้า ที่ตรัสสอนสาวกของพระองค์ว่า

**“บุคคลผู้ใดมีใจยากจน ผู้นั้นเป็นสุข เพราะแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา**



## ธรรมะต้องกลับมา ชาวประชาจึงจะมีสันติสุข

เมื่อได้ทราบข่าวว่าท่านพุทธทาสอาพาธ ผมได้ติดตามข่าวนั้นอย่างกังวล ด้วยความไม่สบายใจเกรงว่าท่านจะทรุดหนักลงไปอีก ท้ายสุดผมจำใจต้องรับฟังข่าวอันเศร้าสลดจนได้ว่า ท่านจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ท่านพุทธทาสจากไปแต่เพียงร่างกาย หลักธรรมที่ท่านพร่ำสอนเสมอมาอันยังอยู่ และจะคงอยู่ตลอดไป ขอแสดงความเสียใจร่วมด้วยกับลูกศิษย์และญาติธรรมทุกท่านกับการที่ท่านพุทธทาสต้องละสังขารไป

อย่างไรก็ตามการจากไปของท่านทำให้เรามีสติยิ่งขึ้นว่า เวลาของพวกเราทุกคนที่อยู่บนโลกนี้มีจำกัด ทุกสิ่งทุกอย่างมีวาระของมัน เราจำเป็นต้องสำรวจการดำรงชีวิตของเราเสมอ และใช้ชีวิตอย่างมีสติและระมัดระวังด้วยพยายามทำความดี ดำเนินชีวิตให้มีค่าต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ เหมือนดังที่ท่านพุทธทาสเตือนอยู่ตลอดเวลาว่า “อย่าเห็นแก่ตัว”

การไม่เห็นแก่ตัวในที่นี้ มิได้หมายความว่าเฉพาะปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่มีความหมายถึงกลุ่ม หมู่ พวก เหล่าทั้งหลายที่เรายึดมั่นถือมั่น แม้กระทั่งอาณาเขตประเทศท่านก็ย้ำเตือนว่าอย่าเห็นแก่ตัวในบรรดาสິงเหล่านี้ หากหลุดพ้นจากคำว่าเห็นแก่ตัวได้ สันติสุข สันติภาพที่เราแสวงหา ก็จะปรากฏให้เห็นเป็นจริง

สิ่งนี้ผมได้ยืนและได้ฟังมาด้วยตนเอง เพราะเคยไปร่วมสัมมนาระหว่างศาสนิกพุทธคริสต และอิสลาม ที่สวนโมกข์(การประชุมระหว่างศาสนา “ศาสนากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในทศวรรษหน้า”, ๑๑-๑๓ พ.ค.๓๓) ก็ยังประทับใจและยังจดจำในสิ่งที่ท่านได้ย้ำเตือนไว้เสมอ

ผมเป็นคริสตชน เชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้า และเชื่อในการไถ่ของพระเยซูคริสต ถูกพร่ำสอนเสมอมาว่าให้เรารักองค์พระผู้เป็นเจ้า และเชื่อในการไถ่ของพระเยซูคริสต ถูกพร่ำสอนเสมอมาว่าให้เรารักองค์พระผู้เป็นเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง (รักเพื่อนบ้านไม่ต้องมาก ขอให้เท่ากับรักตนเองเท่านั้น) อันนี้

บุคคลผู้ใดศรัทธาใคร่ ผู้นั้นเป็นสุข  
เพราะเขาจะได้รับการบรรเทา  
บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุข  
เพราะเขาจะได้รับความชื่นใจเป็นมรดก  
บุคคลผู้ใดหวั่นไหวด้วยความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข  
เพราะพระเจ้าจะทรงให้เขาอัมบริบูรณ์  
บุคคลผู้ใดมีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข  
เพราะเขาจะได้รับความกรุณาตอบแทน  
บุคคลผู้ใดมีใจใสซื่อ ผู้นั้นก็เป็นสุข  
เพราะเขาจะได้เห็นพระเป็นเจ้า  
บุคคลผู้ใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข  
เพราะพระเจ้าทรงเรียกเขาว่าเป็นบุตร  
บุคคลผู้ใดต้องถูกข่มเหงเพราะความชอบธรรม  
ผู้นั้นเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา'

(มธ.๕,๓-๑๐)

เมื่อผู้ใดสิ้นชีพ ชาวคาทอลิกมักพูดว่า “พระเรียกเขาไปแล้ว” “เขาไปอยู่กับพระองค์แล้ว” ดังนั้นเราก็มั่นใจว่า ท่านพุทธทาสไปอยู่กับพระเจ้าแล้ว

บาทหลวงบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์  
มุขนายก มิสซังเขตอุบลราชธานี  
ประธานคณะกรรมการยุติธรรมและสันติฯ



**‘ที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ถึงการไม่เห็นแก่ตัว  
เป็นมุมมองที่มองเข้าหาตัวเอง และที่พระคริสต  
สั่งไว้ว่าให้เรารักเพื่อนมนุษย์เหมือนกับรักตัวเราเอง  
ก็เป็นมุมมองที่มองออกจากตัวเองไปสู่ผู้อื่น  
... เนื้อหาหลักธรรมตรงนี้มีได้แตกต่างกัน’**

คือหัวใจและบัญญัติข้อใหม่ที่พระคริสตได้สั่งไว้ เมื่อพิจารณาโดยผิวเผินอาจจะกล่าวว่าเป็นสังขธรรมที่แตกต่างกันกับที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ เป็นคนละเนื้อหา และไปด้วยกันไม่ได้ แต่ถ้าเรามองในหลายมุมก็จะเข้าใจได้ว่าที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ถึงการไม่เห็นแก่ตัว เป็นมุมมองที่มองเข้าหาตัวเอง และที่พระคริสตสั่งไว้ว่าให้เรารักเพื่อนมนุษย์เหมือนกับรักตัวเราเอง ก็เป็นมุมมองที่มองออกจากตัวเองไปสู่ผู้อื่น การไม่เห็นแก่ตัวคือการที่เรารักผู้อื่น ขณะเดียวกันเราก็รักตัวเราเองด้วย กล่าวคือ ด้วยการทำความดี เนื้อหาหลักธรรมตรงนี้มีได้แตกต่างกัน

ผมถูกแต่งตั้งจากสภาคริสตจักรในประเทศไทย ร่วมกับศาสตราจารย์ประกาย นนทวาลี และอาจารย์บุญมี จุลศิริ มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันกับเพื่อนชาวพุทธคาทอลิกและอิสลาม ทำให้มีส่วนร่วมร่วมกับเพื่อนต่างศาสนา ในกิจกรรมต่างๆเหล่านั้น ทำให้รู้สึกว่แท้จริงเรามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่อยากจะเห็นสันติสุขเกิดขึ้นบนโลกนี้ การที่เราเข้าใจเฉพาะหลักธรรมคำสอนของศาสนาตนเองเท่านั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้สังคมนี้มีสันติสุขปรากฏขึ้นจริง หากเราควรแสวงหาการอยู่ร่วมกัน โดยการเคารพนับถือในทัศนะของกันและกัน ดังขบวนการเอกสัมพันธ์(Ecumenicism) ซึ่งชาวคริสต์ส่วนหนึ่งได้พยายามที่จะทำให้เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นสิ่งที่ไม่ง่ายเสียทีเดียว และยังท้าทายพวกเราชาวศตวรรษที่ ๒๑ ที่จะต้องทำต่อไป

สิ่งที่ปรากฏในโลกปัจจุบันและอนาคต มิเพียงท้าทายให้กลุ่มคนที่สนใจธรรมะหรือศาสนา ต้องหันมาสร้างความร่วมมือระหว่างกันและกัน หรือทำให้คนที่มิพระเจ้ารักกันเท่านั้น แต่ยังมีสิ่งท้าทายมากกว่านั้นคือกลุ่มคนที่ไม่นับถืออะไร ไม่มีศาสนา กลุ่มที่นับถือและเคารพบูชาสิ่งอื่น ซึ่งไม่ใช่ทั้งธรรมะและพระเจ้า ที่นับวัน

ประชากรกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้น เป็นภาวะที่พวกเราชาวธรรมะและหรือผู้ที่มีพระเจ้าอยู่ในหัวใจ จะต้องให้คำตอบแก่คนกลุ่มนี้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มิใช่เวลาของความขัดแย้งระหว่างผู้ที่มีธรรมะอีกต่อไป

ตราบิตความไม่เหมือนกันตรงนี้ยังมีอยู่ สันติสุขในสังคมโดยรวมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้ ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า “ธรรมะต้องกลับมา ชาวประชาจึงจะมีสันติสุข” สิ่งที่เราต้องตระหนักคือภารกิจอันนี้ ซึ่งเราทุกคนต้องประสานสืบทอดต่อไปจนกว่าชีวิตนี้จะสุดสิ้นลง องค์พระผู้เป็นเจ้าจะช่วยเหลือเรา คู่ครองเราเสมอ เช่นดังที่แม่ท่านพุทธทาสจะจากไป แต่หัวใจแห่งธรรมะของท่านยังจะอยู่กับเราเสมอ

นรินทร์ จันดี  
จากสภาคริสตจักรในประเทศไทย



## สรุปอาการอาหารของท่านพุทธทาสจนกระทั่งมรณภาพ

กรณีการอาหารของท่านพุทธทาส เป็นอนุสติให้กับสังคมไทยในการวิพากษ์วิจารณ์ถึงสิทธิการตายของปัจเจกบุคคล เหตุเพราะเกิดความขัดแย้งกันขึ้นเป็นสองฝักสองฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของท่านพุทธทาส คือให้มีการเยียวยารักษาตามธรรมดา และอีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าจะปล่อยให้ท่านตายไม่ได้ ต้องรักษาหรือจะพูดอีกนัยหนึ่งคือ กลุ่มที่มีแนวคิดของจิตนิยมและกลุ่มที่มีแนวคิดของสสารนิยม ซึ่งเห็นว่ามนุษย์เป็นวัตถุสามารถเอามาเสริมเติมแต่ง รักษาได้ จนเกิดเป็นข้อถกเถียงที่ว่าสิทธิขาดควรอยู่ที่ใครในที่นี่จะขอสรุปประมวลการอาหารจนกระทั่งมรณภาพของท่านพุทธทาส จากคำรายงานของคณะแพทย์ที่ถวายการรักษา พอเป็นสาระสังเขปดังนี้

การอาหารครั้งสำคัญ	อาการ, คำรายงานของคณะแพทย์	การรักษา(รพ.)
๒๗ พค.๒๕๑๗ - ตค.๒๕๒๗	- ภาวะสมองขาดเลือดเฉียบพลัน - กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด	ศิริราชพยาบาล สวนโมกข์
๒๗ ตค.๒๕๓๔	- หัวใจวายและน้ำท่วมปอด	สวนโมกข์
๒๘ พค.๒๕๓๖	- เส้นเลือดเลี้ยงสมองอุดตัน	สวนโมกข์
๒๕ พค.๒๕๓๖	- เส้นเลือดแตกในสมอง ศิษยานุศิษย์นำท่านไปรักษาตัวที่ รพ.สุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี
๒๖ พค.๒๕๓๖	- ความรู้สึกลดลง แขน ขาด้านขวาขยับไม่ได้ มีไข้ อุณหภูมิสูง สามารถขยับถ่ายได้เอง แต่การให้อาหารต้องให้ผ่านสายยางทางจมูก สรุปอาการไม่ดีขึ้นเลย	
๒๗ พค.๒๕๓๖	- นำท่านพุทธทาสกลับสวนโมกข์ตอนเย็น หลังจากที่อาการดีขึ้น ความรู้สึกดีขึ้น ลืมตาได้เป็นระยะ พอในตอนดึกมีไข้ขึ้นสูง อาการทางสมองทรุดหนักไปชั่วคราว	สวนโมกข์
๒๘ พค.๒๕๓๖	- นำท่านพุทธทาสมารักษาที่ รพ.ศิริราช อาการดีขึ้นขยับแขนขาได้บ้าง แต่ยังใช้เครื่องช่วยหายใจอยู่	ศิริราชพยาบาล
๒๙ พค.๒๕๓๖	- อาการดีขึ้นกว่าวันที่ ๒๘ มาก ความดันปกติ ระบบหายใจดีขึ้นและระบบอื่น ๆ ดีขึ้นมาก แพทย์ยืนยันว่าจะฟื้นแน่	
๓๐ พค.๒๕๓๖	- อาการท่านพุทธทาสดีขึ้นก่อนเลือดในสมองบางส่วนได้ถูกละลายและดูดซึมไปแล้ว หัวใจเต้นปรกติ ไม่มีอาการแทรกซ้อน แต่ยังให้อาหารทางสายยางอยู่และกระตุ้นการรับรู้ของสมองด้วยการเปิดเทปทำวัตรให้ฟัง	
๓๑ พค.๒๕๓๖	- อาการดีขึ้นมากสามารถกะพริบตาได้ ระบบประสาท ระบบหายใจดีขึ้น	
๑ มิย.๒๕๓๖	- อาการแทรกซ้อนทางหัวใจ และอาการสั้นของแขนขาข้างซ้าย แต่สามารถควบคุมได้ดีด้วยยาระงับอาการ	
๒ มิย.๒๕๓๖	- อาการคงที่ มีการลดความดันในโครงสมองและไขสันหลัง สามารถหายใจเองได้ ๕๐ % แต่ยังใช้เครื่องช่วยหายใจและสามารถลืมตาได้เป็นระยะ ๆ	

การอาหารครั้งสำคัญ	อาการ, คำรายงานของคณะแพทย์	การรักษา(รพ.)
๓ มีย.๒๕๓๖	- ความดันโลหิตและการทำงานของหัวใจอยู่ในเกณฑ์ดี อาการทางระบบประสาทคงเดิม มีไข้ต่ำ	
๔ มีย.๒๕๓๖	- อาการดีขึ้น ลิ้มตาได้เต็มตา ระบบความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนักตัวลดลง	
๕ มีย.๒๕๓๖	- อาการคงที่	
๖ มีย.๒๕๓๖	- อาการกระตือรือร้น สามารถลิ้มตาและหลับตาได้เอง การหายใจยังคงเดิม ระบบหัวใจไม่มีอาการแทรกซ้อน และคณะแพทย์ได้ถอดสายสวนบัสสวาระออก	
๗ มีย.๒๕๓๖	- ตรวจสอบสภาพสมองพบก้อนเลือดในสมองยังมีขนาดเท่าเดิม ส่วนเลือดที่ออกมาได้ละลายหมดแล้ว อุณหภูมิสูงขึ้นทำให้การเดินของหัวใจผิดปกติ	
๑๐ มีย.๒๕๓๖	- อาการดีขึ้น หายใจเองได้ ไม่มีไข้และโรคแทรกซ้อน รู้สึกตัวมากขึ้น กะพริบตาสีมตาเป็นบางครั้ง	
๑๑ มีย.๒๕๓๖	- อาการคงที่ศิษย์และคณะแพทย์ตกลงกันให้อยู่ รพ.ต่อ แต่มีเงื่อนไขห้ามผ่าตัด และไม่ให้แกลงข่าว	
๒๔ มีย.๒๕๓๖	- อาการทั่วไปอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ ก้อนเลือดในสมองมีขนาดเล็กลง การรับรู้ดีขึ้นแต่ระบบการทำงานของปอดยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร ระบบอื่นปกติไม่มีอาการใช้	
๕ กค.๒๕๓๖	- อาการทั่วไปไม่ค่อยดีมีอาการแทรกซ้อนทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบทางเดินอาหาร ระบบการไหลเวียนโลหิตและระบบไต ส่วนก้อนเลือดในสมองยังคงมีอยู่	
๖ กค.๒๕๓๖	- อาการแทรกซ้อนในระบบต่างๆยังมีอยู่ โดยเฉพาะไตไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ บัสสวาระน้อย นอกจากนี้ยังมีเลือดออกในทางเดินอาหาร	
๗ กค.๒๕๓๖	- ทุกระบบอาการคงเดิม ไตวาย ต้องใช้ไตเทียมช่วยฟอกโลหิตเป็นระยะๆ พร้อมกับความดันโลหิตลดลงมาก	
๘ กค.๒๕๓๖	- อาการทรุดลงมาก นำท่านพุทธทาสกลับสวนโมกข์ และมรณภาพในเวลาต่อมา (๑๑.๒๐ น.)	

ที่มา ข้อมูลบางส่วนจาก“ธัมมานุสติจากเจตนารมณียามอาหารของท่านพุทธทาสภิกขุ”หลายองค์กรร่วมกัน จัดพิมพ์,๒๕๓๖ และจากหนังสือพิมพ์รายวัน

ศูนย์ข้อมูลศาสนาเพื่อการศึกษาและพัฒนา

รายชื่องานนิพนธ์ของและที่เกี่ยวข้องกับท่านพุทธทาสที่จัดพิมพ์โดยศพพ.

โดแนลด์ เค สแวนเนอร์ เขียน

ชาญณรงค์ เมฆินทรางกูร แปล และ

ดร.เสรี พงศ์พิศ เขียน

“ท่านพุทธทาสนักปฏิรูปศาสนาในเมืองไทยและท่านพุทธทาสกับสังคมไทย”, คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.), พิมพ์ครั้งแรก ๑๘ พค.๒๕๒๔, กระดาษปรีฟ ๘๘ หน้า ราคา ๘ บาท

พุทธทาสปริทัศน์,รวมบทความ

ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.) จัดพิมพ์ ก.พ.๒๕๓๕ ,๑๐๖ หน้า ราคา ๓๕ บาท

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

“การสร้างสรรคส์สติปัญญาอย่างไทย”, คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)ร่วมกับโครงการหนังสือพุทธศาสนาสำหรับคนหนุ่มสาว พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๒๙ , ๘๐ หน้า ราคา ๒๕ บาท

พุทธทาส อินทปญฺญ, รวมบทความเพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในอายุครบ ๗ รอบนักษัตร

“Radical Conservatism : Buddhism in the Contemporary World” คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)ร่วมกับ พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสังคม(พลส.), พิมพ์ครั้งแรก ๒๕๓๓ กระดาษปอนด์ ๕๕๘ หน้า,ปกอ่อน ราคา ๗๕๐ บาท ปกแข็งราคา ๑,๒๐๐ บาท

สุลักษณ์ ศิวรักษ์,

“อิทธิพลพุทธทาสต่อสังคม”, คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.) พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๓๓, กระดาษปอนด์ ๑๔๖ หน้า, ราคา ๕๕ บาท

สุลักษณ์ ศิวรักษ์,

“สนทนากับท่านพุทธทาส : ว่าด้วยการศึกษา นิเวศวิทยาและการเมือง” คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.), พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕, กระดาษปอนด์ ๑๕๒ หน้า ราคา ๕๕ บาท

พุทธทาส อินทปญฺญ,

“Dhammic Socialism” , คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.) พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๓๖ กระดาษปอนด์ ๑๔๒ หน้า, ราคา ๘๐ บาท



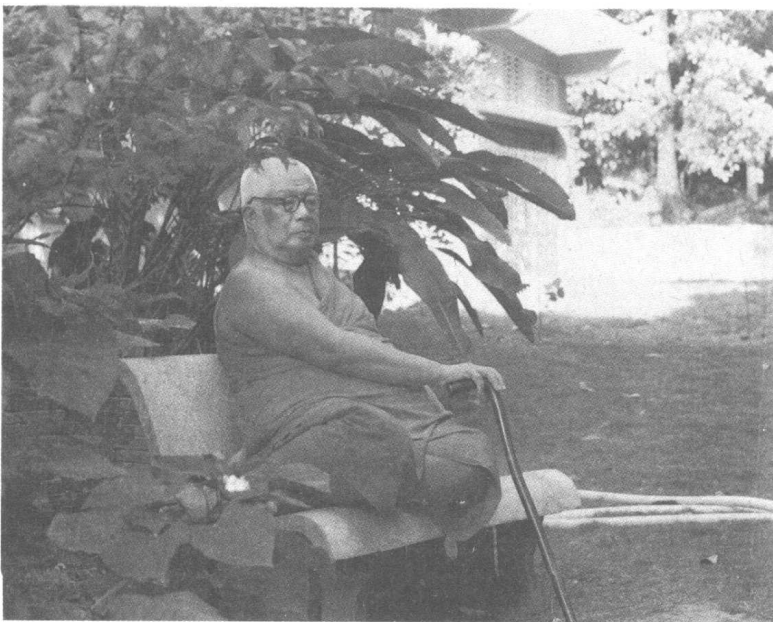


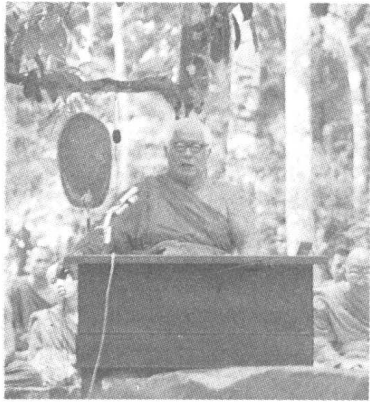
# 'พุทธทาส'

## กับธรรมชาติของผู้ปกครองกับความทุกข์ในเชิงโครงสร้าง

เป็นเรื่องที่มักถูกนำมาเล่าขานกันอยู่บ่อยๆว่า ในยุคสมัยที่เยาวชนไทยหัวก้าวหน้ากำลังเฟื่องฟูในบทบาทของตน ภายหลังจากเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมานั้น แนวรบแห่งการวิจารณ์ซึ่งคุณค่าระบบเดิมของสังคมโดยคนรุ่นใหม่ ขยายวงกว้างออกไปทั่วทุกทิศทุกทาง โดยที่พระพุทธศาสนาเองในฐานะที่เป็นสถาบันเก่าแก่อันหนึ่งของสังคมจึงย่อมต้องตกอยู่ในข่ายของการสำรวจตรวจตราดังกล่าวอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้กระทั่งขบวนการสวนโมกขพลารามที่มีท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุเป็นผู้นำก็ตกอยู่ในข่ายนั้น ทั้งที่สวนโมกข์เอง ได้เปิดรับและปรับตัวกับกระแสของคนรุ่นใหม่อย่างรู้เท่าทันตลอดมา ที่เห็นได้ชัดก็ในเรื่องของเนื้อหาของหลักสูตรการสอน และการประยุกต์พิธีกรรมอย่างสมสมัย อันถือเป็นข้อเด่นของขบวนการในทางพระศาสนาแห่งนี้เลยทีเดียว

ข้อวิจารณ์ที่สวนโมกข์ได้รับในครั้งกระนั้นดูเหมือนจะมุ่งหมายมาที่คำว่า "พุทธทาส" ซึ่งเป็นจุดตั้งเนมิตถนามของท่านเจ้าสำนัก โดยอ้างว่าคำว่า "ทาส" นี้ ส่อไปในทาง





กตซีเหยียดหยาม ชนิดที่ขัดขวางความเสมอภาคอันควรเป็นคุณสมบัติอันพึงปรารถนาของสังคมใหม่ที่กำลังจะมาถึง ต่อข้อวิจารณ์เรื่องนี้ท่านพุทธทาสภิกขุก็ได้ตอบย้อนรอยผู้ถามไปได้อย่างเจ็บปวดทีเดียว

แท้ที่จริงแล้ว กรณีอุทธาหรณ์ที่ฟังดูเหมือนการเล่าสู่กันฟังอย่างเล่นๆนี้ สำหรับตัวของท่านเจ้าของนามเอง กลับมีความเป็นมาจากรปนิธานอันแน่วแน่เที่ยงแท้ของท่านแต่ครั้งยังเป็นพระมหาเจดีย์อินทปฎิไณยนั้นแล้ว โดยท่านได้ถือเอาตอนหนึ่งของบทสวดสรรเสริญพระพุทธคุณมาเป็นหลักในการกำหนดวางวิถีชีวิต เพื่อพุ่งไปสู่อุดมคติที่ท่านเองได้แลเห็น โดยได้เรียบเรียงเป็นคำกล่าวไว้ซึ่งมีปรากฏอยู่ในงานเขียนของท่านชิ้นแรกๆว่า

**พุทธัสสาหัง นียยาเทมิ สรีริญชีวัตัญจितัง**

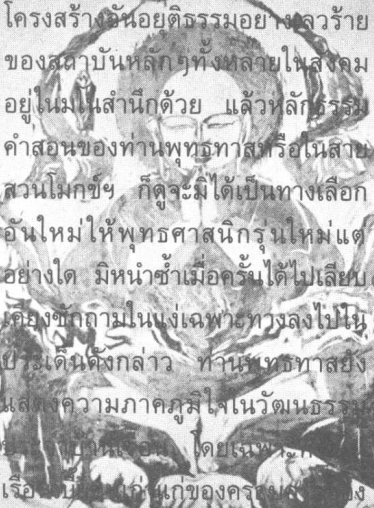
**พุทธัสสาหสมิทาโสวะ พุทโธเม สามิกิสโร - อิติ**

**พุทธทาส**  
ซึ่งแปลเป็นความในภาษาไทยว่า

“ข้าพเจ้ามอบชีวิตและ

ร่างกายนี้ ถวายแด่พระพุทธเจ้า, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนายของข้าพเจ้า เพราะเหตุตั้งว่ามานี้ ข้าพเจ้าจึงชื่อว่า “พุทธทาส”

สำหรับคนวัดทั่วไปที่สนใจอ่านหนังสือหนังสือทางด้านความคิดอยู่บ้าง คำเรียกพุทธทาสภิกขุอาจไม่ฟังแล้วขัดหูแต่ประการใด ตรงข้ามกับฝ่ายที่ห่างเหินแวดวงดั่งกล่าวออกไปไกลหน่อยซึ่งย่อมต้องเกิดความรู้สึกในทางกั้นห่างแคลงใจอยู่เอง ยิ่งเป็นผู้ที่มีภาพของการผดุงรักษาโครงสร้างอันน้อยดิตรรมอย่างลวร้ายของสถาบันหลักทั้งหลายในสังคมอยู่ในขณะนี้สักด้วย แล้วหลักธรรมคำสอนของท่านพุทธทาสหรือในศาสนาอื่นใหม่ให้พุทธศาสนิกกรุ่นใหม่แต่อย่างใด มีหน้าซ้ำเมื่อครั้งได้ไม่เลียบเคียงชกถามในแง่เฉพาะทางลงไปไม่ประเด็นดังกล่าว ท่านพุทธทาสยังแสดงความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอันเป็นของตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นลักษณะเด่นของศาสนาพุทธมารดาที่ย่อมติดสอยห้อยตาม ต่อมาแม้เมื่อสยามมีการประกาศยกเลิกการมีทาสอย่างเด็ดขาดแล้ว เรื่องเช่นนี้ย่อมโยงมาหาประเด็นปัญหาความซับซ้อนเอารัดเอาเปรียบอย่างยิ่งยวดของขบวนการค้าโสเภณีในโลกยุคปัจจุบันที่ในระยะแรกท่านแทบมองไม่เห็นเอาเลย โดยมักแสดงทัศนะแย้งอยู่เนื่องๆว่า หลึงงามเมืองนั้นเป็นเรื่องของความสมัครใจของสตรีเพศที่ถูกชักนำโดยกิเลสอาสวะ โดยที่โครงสร้างสังคมหาได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ



กับปัญหาที่แต่อย่างใดไม่

ที่เป็นเช่นนี้ จะเรียกว่าเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้แก่ข้อเสนอหนึ่งที่มิผู้สรุปว่าตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นมา พุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายเถรวาท ได้รับการผนวกเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับอาณาจักรที่มีธรรมราชาหรืออ้างว่ามีธรรมราชาปกครองดูแลอยู่หรือไม่ก็ตาม แต่ความเป็นจริงที่ยังเป็นจริงอยู่เสมอก็คือ โดยเนื้อแท้แล้วรัฐจะไม่ว่าจะเป็นธรรมราชาเพียงใด ย่อมประกอบไปด้วยความหมายของการเป็นผู้ใช้อาญาหรือความรุนแรงอยู่ด้วยอย่างแยกกันไม่ออก ในยุคสมัยใดที่คณะสงฆ์เข้มแข็งและเปี่ยมไปด้วยปรีชาญาณ ย่อมปลื้มทนออกมาจากอำนาจรัฐอย่างแยบคาย หากแต่พยายามเข้าไปมีอิทธิพลทางด้านคุณงามความดีใส่คณะคนไม่ให้รัฐจะใช้อาญาจนเอื้อให้เกิดหรือมีวเมมาในอำนาจนั้น ซึ่งแท้จะเรียกว่าเป็นโชคคติของสังคมไทยที่พุทธศาสนาโดยคณะสงฆ์ได้แสดงบทบาทได้อย่างได้ผลกับจิตสำนึกของผู้นำในฝ่ายอาณาจักรอย่างเกือบต่อเนื่อง

ไม่ว่าเราจะยอมรับหรือปฏิเสธทัศนะดังกล่าวอันเกี่ยวโยงไปถึงมิติทางโครงสร้างสังคมของท่านพุทธทาสอันได้ยกมาไว้ในย่อหน้าถัดขึ้นไปนี้หรือไม่ก็ตาม เมื่อได้พิจารณาในแง่ของความแหลมคมของท่านในการจับประเด็นคุณธรรมแห่งผู้ปกครองในเชิงปัจเจกบุคคลที่ดูเหมือนจะเป็นข้อถนัดของปราชญ์ฝ่ายเถรวาทส่วนใหญ่แล้วเราจะพบว่า แท้ที่จริงแล้วท่านมีความเข้าใจในเรื่อง



นี้ลึกซึ่งเพียงใด ดังท่านเคยเขียนไว้ในบทความเรื่อง “ความเปิดเผยเป็นคุณธรรมสำคัญอันหนึ่งของพระปิยะมหาราช” ไว้ตอนหนึ่งว่า

“ในการที่พระองค์มีพระทัยกว้าง เปิดรับเอาลัทธิการเลิกทาสเข้ามาใช้ในประเทศของพระองค์นั้น ความง่ายในข้อนี้มันอยู่ที่พระนิสัยอันเปิดเผย การกดเขาไว้เป็นทาสนั้นเป็นความลับอันหนึ่งซึ่งรู้สึกอยู่ว่ามันเป็นการฝืนธรรมชาติ ฝืนมนุษยธรรม ฝืนกฎแห่งสังคม แต่ก็จะต้องเจียบเอาไว้เพื่อคงมีทาสต่อไป ครั้นมาถึงบุคคลผู้เปิดเผยพระองค์นี้ จึงเป็นการง่ายที่จะเปิดเผยความในใจออกแสดง เลยเป็นการง่ายที่จะรับเอาลัทธินี้เข้ามาใช้ในประเทศของพระองค์ด้วย มิฉะนั้นจะมีการต่อสู้กันไปอีกนาน แม้ว่าจะมีการบีบบังคับมาจากประเทศภายนอกที่เขาพากันเลิกทาสแล้วก็ตาม ความเปิดเผย หรือการกล้ารับ แสดงอาบัติ” โดยทันที ซึ่งเป็นระเบียบวินัยของพุทธบริษัทอยู่แล้วนั้น นับว่ามีอยู่ในสมเด็จพระมหาราชองค์นี้ และมีอยู่ในงานอันมีเกียรติคือการเลิกการมีทาสนั้นอีกด้วย”

(จากหนังสือมหาวิทยาลัย ๒๓

ตุลาคม ๒๕๑๗ ไม่มีเลขหน้า)

นี้ย่อมาหมายความว่า แม้เมื่อยังมองไม่เห็นประเด็นการเอาวัดเอาเปรียบในทางสังคม(ซึ่งท่านได้รับรู้และเข้าใจอย่างดีในเวลาต่อมา) ท่านพุทธทาสภิกขุก็สามารถตีประเด็นคุณธรรมของผู้ นำที่ ได้เล็งเห็นถึงการกดขี่เบียดเบียนในระหว่างธรรมชาติของมนุษย์อย่างแตกเป็นเสี่ยงๆ อย่างยากจะเป็นที่ยอมรับของคนรุ่นหลังๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ นำหรือไม่ ที่แม้จะเติบโตมาในบรรยากาศของเสรีภาพและความเสมอภาคเช่นในสมัยหลังๆ แล้ว แต่กลับยังคงถือว่าการแสดงออกกับกิริยาอย่างแสดงความศึโรราบ เป็นของดีของงามอยู่ ดุจดั่งสยามเมื่อเลย พ.ศ. ๒๔๑๗ ขึ้นไปกระนั้น

การตีความหมาย ของคำว่า “ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่” ก็ดูจะเป็นปัญหาอันล่อแหลม เรื่องการประยุกต์ใช้อย่างเลยเถิดไปดุจเดียวกัน ยิ่งเมื่อผู้ถือประโยชน์ข้างฝ่ายรัฐจะนำเอา มาอ้างอิงในการใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมเมื่อต้องใช้ความรุนแรงสังหารฝ่ายตรงข้ามที่ถูกเรียกว่าเป็นศัตรูของตน ในกรณีนี้เกือบจะไม่ต่างไปจากเกจิอาจารย์ที่ถูกเลศของบรรดาลูกขุนพลอยพยักปล่อยลงให้ปลุกเสกเหรีญตราเพื่อนำไปใช้บำรุงขวัญในการฆ่ามนุษย์ด้วยกันเองที่เดียว

อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่าท่านพุทธทาสภิกขุเป็นพระสงฆ์ที่เปี่ยมไปด้วยปรีชาปราดเปรื่อง โดยสติปัญญาของท่านสามารถแทงทะลุธรรมชาติของมนุษย์ และท่านเน้นเป็นพิเศษในเรื่องการเอาชนะความเห็นแก่ตัว ยิ่งกว่านั้นท่านยังเพียร

พยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะนำโลกุตระธรรมมาประยุกต์สอนในระดับโลกียะ อันเป็นการเปิดช่องทางใหม่ๆ ให้แก่การเข้าถึงธรรมในแวดวงของพุทธศาสนิกฝ่ายเถรวาท อย่างไรก็ตามด้วยอิทธิพลของนิยายนั้นๆ โดยรู้ตัวหรือไม่ คำสอนของท่านพุทธทาสก็ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่นำไปสู่ข้อสรุปว่าโครงสร้างสังคมนั้น หาได้เกี่ยวข้องกับ(หรือเกี่ยววแต่่น้อย)กับความทุกข์ยากทรมานหรือการประกอบคุณงามความดีในระดับปัจเจกชนแต่อย่างใดไม่ กับทั้งการประสานหลักคำสอนระดับโลกุตระเข้ากับโลกียะอย่างปราศจากคำอธิบายอย่างลุ่มลึกนั้น ย่อมสุ่มเสี่ยงต่อการนำไปบิดผันดัดแปลงของผู้กระทำบาปที่ยินดีในการปฏิเสจจริยธรรมศีลธรรมอยู่นิจแล้ว



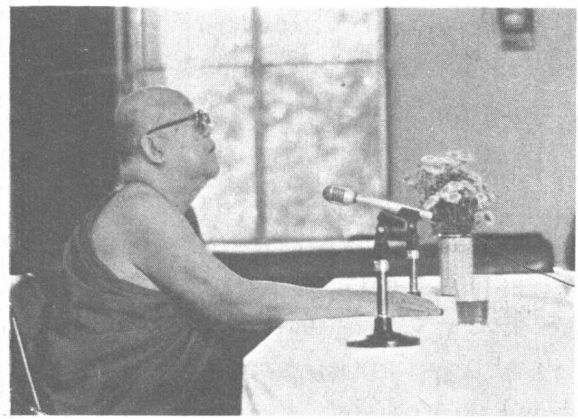


# ท่านอาจารย์พุทธทาส ยังไม่ตาย

“ท่านอาจารย์พุทธทาสยังไม่ตาย” เป็นบทความที่ท่านเจ้าคุณพระโพธิธรรมาจารย์ รองเจ้าคณะจังหวัด เชียงใหม่เขียนเพื่อระลึกถึงท่านอาจารย์พุทธทาส สหธรรมิกรุ่นพี่ที่ท่านให้ความเคารพนับถือมาก และท่านยอมรับว่า ได้รับแรงบันดาลใจในการทำงานและการปฏิบัติธรรมจากการติดตามงาน ของสวนโมกข์ผ่านหนังสือ“พุทธศาสนา”ที่รับเป็นประจำ(และยังเก็บไว้ในสภาพที่ตึ๋นจนทุกวันนี้) มาก ขณะที่พระมหาเจี๊อม อินทบุญโญ เริ่มดำเนินการสวนโมกข์พลารามในปีพ.ศ.๒๕๓๕ เพื่อ ทวนกระแสกลับไปสู่รากเหง้าเดิมของธรรมะและวินัยดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ในปีพ.ศ.๒๕๔๒ พระบุญศรี พุทธิญาโณก็เริ่มเปิดศักราชใหม่ของวัดพันตอง เพื่อเป็นรมณีสถานทางจิตวิญญาณ ในหัวเมืองทางเหนือนี้เฉกเช่นเดียวกัน

อาตมารู้จักท่านอาจารย์พุทธทาส หรือในนามเดิม ว่าท่านพระมหาเจี๊อม อินทบุญโญ ตั้งแต่เมื่อท่านเริ่มฟื้นฟู ศาสนาแบบดั้งเดิม เมื่อท่านได้ตั้งสำนักเผยแผ่ธรรมอยู่ที่ พุมเรียง(สวนโมกข์เก่า)เริ่มตั้งแต่พ.ศ.๒๕๓๕ เวลานั้น อาตมายังเป็นสามเณรอยู่ อายุเพียง ๑๕ ปีเท่านั้น ได้อ่าน หนังสือพิมพ์“พุทธศาสนา” ซึ่งท่านได้ออกกรุยไถ่มาแล้ว และหลังสงครามญี่ปุ่น(สงครามโลกครั้งที่๒)แล้ว ท่านได้ เดินทางมาเชียงใหม่ ท่านพำนักอยู่สวนโมกข์พลาราม โดยโยมเจ้าชื่น สิโรตสเป็นผู้นิมนต์ ท่านได้เดินทาง ไปๆมาๆเสมอ ตอนหลังท่านได้ให้ท่านบุญญโญมา มาประจำอยู่สวนโมกข์ และแสดงปาฐกถารธรรมทุกวัน พระและวันอาทิตย์ มีผู้ฟังกันล้นหลาม จึงมีการก่อสร้าง

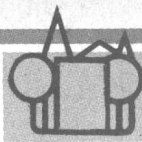
อาคารพุทธสถานขึ้นในวัดอุปัคตเป็นสถานที่แสดงธรรม ดั่งปรากฏมาทุกวันนี้ สำหรับท่านอาจารย์พุทธทาส เมื่อปีพ.ศ.๒๕๔๐ ได้แสดงปาฐกถารธรรมที่วัดพันตองครั้งหนึ่ง มีผู้คนฟัง ล้นหลาม ท่านเป็นผู้แสดงธรรมได้ล้าลึก ขึ้นโลกุตระธรรม ชักชวนให้ผู้ฟังทรงแจกใจออกจากกิเลสโดยถ่ายเดียว แสดงใน รูปธรรมาธิษฐานเป็นสาวใหญ่ ทำจิตใจให้สะอาด สว่าง และสงบ นึกถึงพระมหาเถระที่ยิ่งใหญ่ ได้สร้างผลงาน ได้อย่างเหลือเฟือ สำหรับหนังสือธรรมโฆษณของท่าน นับจึงเป็นหนังสือที่สละสลวยเล่ม เทบเสียงท่านอีกหลายพันม้วน



ท่านไม่ประกาศความเหลวไหลเลยตั้งแต่อาตมา ได้ติดตามผลงานของท่านมาจนกระทั่งท่านแตกดับ ไป ซึ่งก็เพียงแค่วางร่าเท่านั้น ส่วนคุณธรรมหาแตกดับ ไปไม่ ใครได้เห็นธรรมของท่านอาจารย์อยู่ในใจเมื่อใด เมื่อนั้นยังชื่อว่าเห็นท่านอยู่ ใครว่าท่านอาจารย์พุทธ- ทาสมรณภาพ อาตมาว่าไม่ตาย ด้วยประการดังนี้แลฯ

๒๐ ก.ค. ๓๖





# ๗ ขงกับบรรณวินัย

## สภากษัตริย์พระโพธิ์รังษี\*

สขธ เหตุที่ทำให้พระเสียมจากสมณสารูปมีสาเหตุมาจากอะไรมากที่สุด

เจ้าคุณข เขาไม่ปฏิบัติตามธรรมวินัย ไม่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะเรื่องของกามตัณหา ทั้งรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

สขธ อย่างเรื่องยศฐาบันดาศักดิ์ก็เป็นเหตุด้วยหรือเปล่า

เจ้าคุณข เป็นภวตัณหา อยากรเป็นเจ้าคุณข อยากรเป็นชั้นเทพ ชั้นธรรม ชั้นราช แล้วก็มิวัภวตัณหา ไม้ อยากรเป็นอะไรสักอย่าง แก้ปัญหาในชีวิตไม่ตก เห็นว่าโลกนี้ไม่น่าอยู่แล้ว เธอไม่รักฉัน ผู้หญิงบางคนขอฟังเพลง ไม่เปิดเพลงที่ฉันต้องการให้ฟังสักที เห็นว่าโลกนี้ไม่ยุติธรรม เสียแล้วจึงไปกินยาตาย พระก็มีเหมือนกันที่ฆ่าตัวตาย

สขธ เฉพาะในวงการคณะสงฆ์ไทย มีกรณีไหนที่ท่านอาจารย์พบมากที่สุด ที่พระเสียมเนื่องจากกามตัณหา ภวตัณหา หรือวิภวตัณหา

เจ้าคุณข กามตัณหานี้มากที่สุด ภวตัณหาอยาก การอยากได้เป็นเจ้าคุณขยังเป็นปัญหาน้อยกว่า อาจารย์ พงษ์ศักดิ์(เดชธมโม)เป็นพระนักพัฒนา อนุรักษ์ต้นไม้ อะไรก็ได้อยูหกรอก ก็มาเสียเพราะเรื่องนี้ พระแรกก็ต้องระวัง เรื่องนี้มาก ต้องปฏิบัติธรรม อยาไปแลเห็นว่าคนนี้สวย คนนี้งาม เดี่ยวนี้มีเยอะมากที่พระมีเมียบ้าง ดืมสุธาบ้าง แต่ส่วนมากจะเป็นพระวัดบ้าน

สขธ วิธีแก้ปัญหาคือต้องแก้ที่ไหน อย่างไร

เจ้าคุณข ต้องแก้ที่คณะสงฆ์ด้วย แก้ที่ตัวเองด้วย เจ้าคณะท้องที่ ทั้งเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ ต้องหมั่นประชุมสัมมนาอบรมให้รู้จักผิดถูก อย่างว่่าที่ เชียงใหม่ นะ ท่านอาจารย์ร่วมมาหลายองค์จนมรณภาพ (หมายถึงเจ้าคณะจังหวัด) ท่านมักจะไม่พูด พูดแต่เรื่อง การงานราชการคณะสงฆ์ คำสั่งมหาเถรสมาคม กรมการ



\*รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่และเจ้าอาวาสวัดพันตอง

ศาสนาสิ่งมาว่าอย่างนั้นนะ ส่วนเรื่องการประพุดิธรรม วินัย ลงอุโบสถภาวนาโมกข์เขาไม่เอา เรื่องนี้เขาไม่ค่อยพูด เวลาประชุมท่านอาจารย์องค์เดียวเท่านั้นแหละที่พูด ซึ่ง บางทีเขาก็ไม่ชอบใจ พระที่กินเหล้าก็มี ที่กินข้าวเย็น ข้าวแลงก็มี ให้ศรัทธาประชาชนมาส่งข้าวแลงก็ยังมี หัว ปิ่นโตมาส่งข้าวเย็นให้พระเณร เป็นอย่างนี้ ท่านอาจารย์ มักจะว่าในที่ประชุมเสมอ ๆ

สขร แล้วได้ผลมากมัยครับ

เจ้าคุณฯ ได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่จะไม่ได้เป็นส่วนมาก สขร แล้วมีกติกาทึ่ระเบียบอะไรในคณะสงฆ์

ที่ส่งเสริมให้พระต้อง ปฏิบัติตามพระธรรม วินัยหรือไม่

เจ้าคุณฯ กฎ- หมายและระเบียบมันมี อยู่แต่ก็เหมือน“เขียน เสื่อให้วัวกลัว”พอเขา ประชุมนะก็ว่า“เออ เออ อย่างนั้นๆ” พอกลับไป วัดก็ไปกินเหล้าอีกไป กินข้าวเย็นอีก เรื่องนี้ ขึ้นอยู่กับตัวเจ้าคณะ จังหวัด เจ้าคณะอำเภอ

บางที่เจ้าคณะอำเภอกินเหล้าเองก็มี ในเชียงใหม่ก็มี กิน ข้าวแลงก็มี เทียวสาวตามบ้านตามช่องก็มี เป็นอย่างนี้ ใครจึงว่าใครไม่ได้ เพราะเกรงใจกัน เพราะต่างคนต่างก็มี “ซีเปื่อนกัน” กันมา ท่านอาจารย์ก็ไม่รู้จะทำอะไร ก็ว่า คนเดียว ไม้ต้นเดียว ไม้เป็นเหล่าเป็นกอ ว่าไปเขาก็ฟัง เขาก็เกรงแต่พระโพธิ์รังษีเท่านั้นแหละ พอว่าแรงไปก็ย้อน ว่า“เจ้าคณะจังหวัดเป็นยังบัว” เป็นอย่างนั้นไป เรื่องนี้มี อยู่ทั่วไปที่กรุงเทพก็มี

สขร สรุปว่าเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะท้องที่ก็ต้อง ทำงานอย่างเข้มแข็ง

เจ้าคุณฯ มันเข้มแข็งไม่ได้ เพราะตัวเองก็ไม่เข้ม แข็ง จะไปทำให้คนอื่นเข้มแข็งได้อย่างไร ที่วัดพันตองเรา มีการทำวัตรเช้าวัตรเย็น สวดมนต์อะไรกัน นอกจาก(วัด) นี้ไปก็ไม่เห็นแล้ว วัดอื่นที่เขาทำบางที่ก็ทำวัตรค่ำ วัตรเช้า

ไม่ทำ สวดมนต์ไม่สวด อาจารย์สแวร์เรอร์ (ดร.ดอนัลด์ สแวร์เรอร์ อาจารย์ชาวสหรัฐฯ เคยมาพักที่วัดพันตอง เป็นผู้แปล “ธัมมิกสังคณนิยม” ของท่านพุทธทาสเป็น ภาษาอังกฤษ) มาบอก“ผมไปดูที่วัดพระสิงห์มา พระเณร มีตั้งร้อย มาทำวัตรสามสี่รูป” เขาว่า“เอ ทำไม่ไม่ เหมือนวัดพันตองมี(พระเณร)เท่าไรมาทำเท่านั้น” ท่าน อาจารย์บอกไปว่า“มันเกี่ยวกับสมรรถภาพของเจ้า อาวาสนะอาจารย์ เจ้าอาวาสเขาไม่เข้มแข็ง เจ้าอาวาส เขาไม่ลงทำวัตรด้วย พระลูกวัดก็ไปสองสามองค์” ท่านอาจารย์เคยถาม สมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าคณะ

หนเหนือวัดสุทัศน์ว่า “หลวงพ่อบิณฑ์วัดหลวง พ่อดีพระเณรเท่าไร” ท่านบอก “พระเณรมีไม่ กี่องค์หรอก” “เดี๋ยวลี้” “ทั้งนั้นแหละ เต็ม วัดไปหมด” ท่าน พุดอย่างนี้เลยท่านว่า“ก็ เวลาลงทำวัตรเข้า วัตรค่ำ มีอยู่สามสี่องค์ พอเวลาตีระฆังเพล พุดโธ่ เต็มศาลา” มันเป็นอย่างนี้ ลงฟัง

ภาวนาโมกข์ในโบสถ์ก็เหมือนกัน ทางธรรมยุติกเองก็เหมือนกัน สขร อย่างพระที่ชอบปลุกเสกเครื่องรางของ ขลังมีเยอะมัยครับแถวๆนี้

เจ้าคุณฯ โอมีเยอะแยะหลวงปู่หล้า หลวงปู่อะไร ทั้งเสก ทั้งพ่นน้ำมนต์ การปลุก การเป่า การเสกอะไร พระรอด พระคง พระหลวงปู่หินหลวงปู่ณี ยันต์ ตะกรุด มันไม่ใช่พุทธศาสนา เป็นไสยศาสตร์ พระไปรับเอามา

สขร พระพุทธเจ้าห้ามมัย รวมทั้งอย่างเรื่องการ ดูหมอง

เจ้าคุณฯ ห้ามสิ พระพุทธเจ้าท่านว่า “คนโง่ คน พาลเท่านั้นที่มัวแต่ถือฤกษ์ ถือยาม ถือดวง ถือดาว ดวงดาวจะทำอะไรแก่มนุษย์ได้” ดาวก็เป็นประโยชน์ของ ดาวเองเท่านั้น

สขร มันอาจจะช่วยในด้านจิตใจของประชาชน

**กฎหมายและระเบียบมันมีอยู่**  
**แต่ก็เหมือน ‘เขียนเสื่อให้วัวกลัว’**  
**พอเขาประชุมนะ ก็ว่า ‘เออ เอออย่างนั้นๆ’**  
**พอกลับไปวัดก็ไปกินเหล้าอีก ไปกินข้าวเย็นอีก**  
**เป็นอย่างนี้ใครจึงว่าใครไม่ได้**  
**เพราะต่างคนต่างก็มี ‘ซีเปื่อนกัน’ กันมา**

สมมติว่า อย่างสามีกำลังจะเสียชีวิตแล้วไปให้หลวงพ่อบรมน้ำมนต์แล้วเกิดหาย ก็รู้สึกศรัทธาในพุทธศาสนาขึ้นมา มาถวายอาหารพระทุกวัน เข้าวัดเข้าวามากขึ้น

**เจ้าคุณฯ** เป็นการเข้ามาโดยไม่บริสุทธิ์ บางคนหมอบให้ยารักษาจะหายอยู่แล้ว ไปให้พระรดน้ำมนต์แล้วหายพอดี

**สขร** บางคนมองว่า การที่พระเรียนวิชาหมอดูบ้าง อาจจะทำให้เข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น อาจจะช่วยให้เผยแผ่ธรรมะได้ดีขึ้น

**เจ้าคุณฯ** พอเผยแผ่ธรรมะไปน้ำมนต์มันก็หลุดคาถาอาคม ตะกรุด ยันต์ ผ้าประเจียดอะไรมันก็หลุดหมด ต้องใช้วิชา“ธรรมวินัย”ช่วยเหลือเขา อธิบายเรื่องกรรมแก่เขา ชาวบ้านที่ยากจนก็เพราะเรื่องกรรมคือ การกระทำของเขา เขาอาจจะชู้เกียจชู้คร้านไม่ทำงาน เล่นไพ่ เล่นการพนันก็ได้ เมียทำงาน ผัวไปกินเหล้าก็ได้

**สขร** อย่างเรื่องกรรม มีการเอาไปอธิบายผิดๆ อย่างพระบางองค์ไปเทศน์ว่าการที่ลูกสาวยอมขายตัวมาเป็นโสเภณีถือเป็นการทำความกตัญญูต่อพ่อแม่

**เจ้าคุณฯ** พูดอย่างนั้นไม่ถูก อย่างไรก็ตาม พวกที่ไปมาแล้วก็ควรหยุด ประกอบสัมมาอาชีพเสีย

**สขร** มีศิษย์ขอโทษมาอธิบายตีความการเที่ยวโสเภณีได้บ้าง

**เจ้าคุณฯ** ก็“กาเมสุมิฉาจาร”

**สขร** อันนี้หมายถึงเฉพาะเรื่องที่ผิดลูกเมียเขาหรือเปล่า

**เจ้าคุณฯ** ทั้งหมดแหละ รวมทั้งเรื่องของกามารมณ์ ไม่สำรวมในกาม ไม่มีกามสังวร กว้างขวางมาก โบราณเขายังสอนเอาไว้เรื่องการ “ผากผี” บ่่ากับสาว ผู้หญิงกับผู้ชายคุยกันอย่าไปแตะต้องจับไม้จับมือ ถือว่าผิดผี ต้องเสียเงินสิบสองแถบ สองรูปี แม่ต้นไม้ก็เหมือนกัน คนโบราณเขาผากผี “อย่าไปตัดนะต้นไม้ ต้นไม้จะเอาหัว” คนก็ไม่กล้าไปตัด ต้นไม้แถวที่ตอยคำ เป็นดงเป็นด่า ต้นไม้ต้นเบือเร่อ มีขน (หมายถึงมอส) อายุไม่รู้อันนี้ที่ร้อยปี มีดทับมีดท้อ คนไม่กล้าไปตัด กลัวผีปู่แสะย่าแสะ ถึงปีเขาก็ไปไหว้ปู่แสะย่าแสะ พอหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไม่ค่อยมีพูดกันถึงผีแล้ว ไม่มีใครไปไหว้ไปสา ไม่ก็เริ่มหมดไป แต่ก่อนในวัดครูบาออกพระเณรว่า “อย่าไปฮ้าย(ชน)นะ ผี

เสื่อวัดมันดู ระวังนะ อย่าไปเด็ดใบไม้ ต้นไม้ เดี่ยวมันจะเอาหัวสู่นะ” พระเณรก็กลัวไม่กล้าตัด แต่ก่อนในเมืองเชียงใหม่ เราจะเห็นว่าผู้หญิงผู้ชายเดินไม่มีเกี้ยวเกี้ยวกัน หรือจับแขนอะไรกันหรอก พอฝรั่งเริ่มเข้ามา มากอดคอบางที่จับกันกลางท่าแพ ผู้หญิงผู้ชายไทยก็ตามกันฝรั่ง เกี้ยวเกี้ยวกัน เลยเสียหายหมด รวมทั้งในมหาวิทยาลัยด้วย

พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ สัมภาษณ์ ณ วัดพันตอง จ. เชียงใหม่ ๒๐ พ.ย. ๒๕๓๕



ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากร สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในชนบทธรรมนิยมประเพณี และวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบกันมา การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่ง เพื่อตั้งเป็นสัจจะว่าจะไม่ทำลายธรรมชาติ เป็นรากเหง้าพื้นเพของวัฒนธรรมชาวบ้านในภาคต่างๆ ในทางภาคเหนือ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ป่าต้นน้ำที่อยู่บนที่สูงจึงมีความสำคัญต่อปริมาณน้ำที่ชาวบ้านจะได้ใช้สอย ความเชื่อเรื่องผี อันเป็นอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ได้เป็นส่วนประกอบสำคัญของความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อรักษาสภาพนิเวศวิทยาของป่าต้นน้ำเอาไว้ ดังพิธีการ เช่นไหว้‘ผีขุนน้ำ’ เป็นต้น จนปัจจุบันนี้ ความเชื่อเรื่องพุทธ(ผสมพราหมณ์)ได้แพร่หลายเข้าไปในหมู่ชาวเขาชาวดอยและชาวเมืองมากขึ้น พิธีกรรมต่างๆก็ได้แตกยอดออกหน่อไปอีก ดังพิธีการบวชพญาไม้, การถวายผ้าป่าพันธุ์ไม้ รวมทั้งล่าสุดคือการสืบทอดแม่น้ำ ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาพิธีมงคลสำหรับมนุษย์ไปใช้เพื่อการต่ออายุธรรมชาติได้อย่างสมสมัย

‘ผู้สื่อข่าวของเราเอง’

# 1 ปสืบชาตตามแม่น้ำลี้

ที่อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน มีสายน้ำหลักที่สำคัญคือลำน้ำลี้ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ที่ อ.แม่ทา และไหลเป็นระยะทางรวม ๑๖๐ กม. ลงสู่ลำน้ำปิงที่บ้านสบลี้ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ตลอดลำน้ำลี้มีลำห้วยที่แตกแยกสาขาออกไป ๒๐๐ กว่าห้วย เพื่อเลี้ยงดูชุมชนลุ่มน้ำลี้ที่มีอายุเก่าแก่กว่า ๓๐๐ ปีแล้ว ชาวบ้านที่นั่นก็มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแสดงความเคารพต่อสายน้ำดังกล่าวเช่นกัน หากแต่ก็อาจเป็นเพราะคนรุ่นใหม่เริ่มลืมนิยมไปบ้าง หรืออาจจะ“เสื่อม”คือไม่สมสมัยไปบ้าง เป็นเหตุให้เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้วนี้เอง ที่ลำน้ำลี้เริ่มลดระดับลง จนแห้งขอดไปในที่สุด นับเป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำปิงที่“ตาย” ก่อนเพื่อน

ในอีกด้านหนึ่ง สาเหตุที่ลำน้ำลี้แห้งขอดไปก็สามารถอธิบายได้จากพฤติกรรมของคนที่ทำต่อสายน้ำและป่าต้นน้ำ ‘การสัมปทานป่าไม้ในเขตป่าต้นน้ำตั้งแต่ของ บ.บอมเบย์ เบอร์ม่า เรื่อยมาจนถึงองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.)ทำให้ไม้ใหญ่เริ่มหมดไป ที่ตามมาคือการหมดไปของไม้ขนาดกลางและเล็กด้วย เพราะการทำฟืนป้อนโรงงานรถไฟ และโรงบ่ม รวมทั้งท้ายที่สุดก็คือการรุกรานจากการปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะถั่วเหลือง ก็เป็นเหตุให้ป่าไม้ถูกถางจนเล็ย่นเตียนเช่นเดียวกัน”คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศแห่งโครงการชุมชนรักป่า ผู้คลุกคลี

และคร่ำหวอดกับงานป่าชุมชนและเคยทำงานในพื้นที่นี้มาก่อน กล่าวอธิบายสาเหตุหลักของการ“ตาย” ของลำน้ำลี้ นอกจากนั้นคุณชัชวาลย์ ยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า อาจเป็นเพราะระบบเหมืองฝายสมัยใหม่ของราชการ ที่สร้างจากปูนซีเมนต์ เมื่อกั้นลำน้ำนานเข้า เศษตะกอน ดินทราย ต่างๆ ไม่สามารถรอดผ่านได้และทับถมกันจนทำให้ลำน้ำตื้นเขิน ต่างจากระบบเหมืองฝายของชาวบ้านที่สร้างจากไม้ไผ่และวัสดุธรรมชาติ เป็นเหตุให้ไม่เกิดการอุดตันในลักษณะดังกล่าว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ภาวะขาดแคลนน้ำในภาคการเกษตร เมล็ดข้าวเกิดอาการลีบหรือที่เรียกกันว่า“โรคงอ” เป็นเหตุให้ชาวบ้านและกลุ่มองค์กรพัฒนาที่ทำงานในพื้นที่จ.ลำพูน เกิดความตื่นตัวคิดแก้ไข และมองแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งสองทางกล่าวคือ ในทางความเชื่อ ก็พยายามฟื้นฟูพิธีกรรมเก่าๆเพื่อการอนุรักษ์ลำน้ำขึ้นมาและประยุกต์วิธีใหม่ๆเข้าไปด้วย และในด้านข้อมูลก็พยายามให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เพื่อให้เขาเข้าใจและตื่นตัวร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างรู้เท่าทันปัญหาที่แท้จริงด้วย ทางกลุ่ม“ลำพูนเสวนา” ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ด้านการพัฒนา ทั้งภาครัฐและเอกชน และคณะสงฆ์อ.ทุ่งหัวช้าง ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมทางศาสนา





พิธีสืบชาติแม่ น้ำ

ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อดังกล่าวในเดือนเมษายนทั้งเดือน เริ่มจากการบรรพชาสามเณร ๘๑ รูป และจัดให้มีการจุดธูปจาริกไปตามที่ต่างๆ ในอำเภอ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ณ ที่ที่สามเณรแวะพัก อาทิ การจัดเวทีชาวบ้านแลกเปลี่ยนเรื่องดิน น้ำ ป่า การประกวดดนตรีพื้นบ้าน, คำวขอ, บั้งไฟ และการแสดงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ เป็นต้น ในส่วนของพิธีกรรมนั้นก็จัดพิธีสืบชาติแม่ น้ำขึ้นที่ใกล้วัดห้วยไร่ ต.ทุ่งหัวช้าง ในวันที่ ๒๗ เมษายน

พิธีกรรมเพื่อการอนุรักษ์น้ำลี้เป็นจารีตประเพณีที่ชาวบ้านปฏิบัติมาเนิ่นนาน และมีความหลากหลาย แต่

แห่ง วัดพระบาทห้วยขาวตัม ท่านเป็นพระเถระล้านนา ที่ได้รับความเคารพศรัทธาจากประชาชนในพื้นที่มาก ในวันนั้นชาวบ้านจากทุกตำบลในเขตอ.ทุ่งหัวช้าง ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งเป็นชาวกระเหรี่ยง มาร่วมพิธีกันแน่นขนัดไปหมด ภายใต้ประรำพิธีที่ทำจากไม้ไผ่สาน ปูหลังคาและผนังด้วยใบตองตึง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีล้วนประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติทั้งสิ้น

เสร็จจากพิธีของสงฆ์แล้ว กระทั่งที่ใส่ข้าวตอก ดอกไม้และเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ จะถูกนำไปลอยในลำน้ำฝ้าเหลืองจะถูกนำไปผูกเพื่อเป็น “สิริมงคล” ต่อต้นไม้ที่อยู่บริเวณต้นน้ำ กระทั่งเล็กที่จารึกชื่อลำห้วยสาขาทั้งสองร้อยกว่าแห่งไว้ ก็จะถูกนำไปฝังที่บริเวณป่าต้นน้ำและมีกิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยเช่นกัน

หากจะตั้งคำถามแบบกำปั้นทุบดินว่า “การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมอื่นๆ ดังกล่าวนี จะช่วยให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ได้จริงหรือ?” ก็คงเป็นเรื่องที่สามารถตอบได้ในหลายสถาน ประการหนึ่งน่าจะเห็นเป็นเรื่องที่ม่งมาย ชัดกับหลักการพัฒนาในปัจจุบันโดยสิ้นเชิง อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาในแง่ของการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ ของป่าไม้ อันเป็นงานที่จะ

ท่านครูบาวงค์ แห่งวัดพระบาทห้วยขาวตัมได้แสดงธรรมให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติแก่ชาวบ้าน ความตอนหนึ่งว่า

ป่าที่เสียหายเพราะคนมีความโลภมาก และเพราะมีคนมากขึ้นด้วย คนมีที่นา ก็ขายไปทำโรงงาน และปลูกต้นไม้สมัยใหม่ที่ไม่มีความกลัว ซึ่งยึดดูตนเองไม่ได้ต้องคอยรดน้ำและใส่ปุ๋ย และเมื่อชาวบ้านขายที่แล้วก็ไปบุกเบิกที่ตอยใหม่... สมัยนี้คนมีที่มากก็ขาย คนมีที่น้อยก็ขาย เขาขายทุกที่ที่มีถนนตัดผ่าน และคนชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ถนน ทั้งๆ ที่คนที่อยู่ใกล้ถนนจะเป็นคนที่มีปัญหา และมีความสงบมากกว่า... แต่ก่อนมีที่นากันน้อยก็จริง แต่อยากกินพริกก็ได้กิน อยากกินข้าวก็ได้กิน แต่ก่อนทำนาหนึ่งปีได้กินหกปี ผิดกับสมัยนี้ ทำนาหกปีไม่พอกินปีเดียว'

เดิมจะมีการสานไม้ไผ่เป็นรูปช้าง และแห่แหกันตามหมู่บ้านริมลำห้วยตลอดลำน้ำ จากนั้นจะมีการนำ “ช้างเทียม” ดังกล่าวไปประดิษฐานไว้ที่ต้นน้ำ และประกอบพิธีเซ่นไหว้ผิขุนน้ำด้วย พิธีสืบชาติแม่ น้ำ เข้าใจว่าเป็นพิธีใหม่ที่ประยุกต์มาจากการสืบชาติคานนั่นเอง แต่พิธีสืบชาติแม่ น้ำ ลี้ยังได้รวมเอาประยุต์พิธีกรรมอื่นๆ เข้ามาด้วย อาทิ การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ การบวชต้นไม้บริเวณป่าต้นน้ำ เป็นต้น พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีนี้คือ ท่านครูบาวงค์

ส่งผลประโยชน์ในระยะยาว กอปรกับเมื่อพิจารณา กิจกรรมส่งเสริมความรู้อื่นๆ ที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม จะเห็นได้ว่าการประยุกต์พิธีกรรมครั้งนี้ จะส่งผลดีอยู่บ้างเหมือนกัน อย่างน้อยก็เป็นการตอกย้ำเจตนารมณ์ของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอย่างพวกเขาว่า พร้อมทั้งจะพิทักษ์ทรัพยากรต่างๆ ไว้ เว้นแต่เพียงอำนาจอันอย่าเข้ามาเบียดเบียนและรุกรานสิทธิอันชอบธรรมของเขาเลย

# วันกับคณะธรรมทูตองค์ฯ

วราพงษ์ เวชมาลินนท์

ในท่ามกลางความตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะป่าไม้ในปัจจุบัน ถ้าพูดถึงป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ที่เรารู้จักกระแสความสนใจของคนคงมองตรงไปที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งมีเนื้อที่มากมายมหาศาลนับล้านไร่ และปัจจุบันได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติให้เป็นป่ามรดกโลกเป็นลำดับแรก หากแต่จะมีสักกี่คนที่จะรู้ว่า ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยใกล้ๆกรุงเทพฯ นี้เอง ยังมีผืนป่าอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งแม้จะไม่กว้างใหญ่เทียบเท่าทุ่งใหญ่นเรศวร เนื่องจากได้ถูกทำลายไปมากแล้ว แต่ความสำคัญในด้านนิเวศวิทยาและพันธุกรรมก็หาได้ยิ่งหย่อนไปกว่ากันไม่ นั่นคือ ป่าพนมสารคราม ซึ่งมีเนื้อที่ ๖๗๗,๕๐๐ ไร่ อยู่ในอาณาเขตติดต่อกันถึง ๕ จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และปราจีนบุรี จากการสำรวจพบว่า ป่าแห่งนี้นอกจากจะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำประแสร์และคลองโตนดแล้ว ยังเป็นแหล่งพันธุกรรมพืชที่ใหญ่ที่สุดเพราะประกอบไปด้วยป่า ๔ ประเภท คือ ป่าดิบแล้ง ป่าเตียน ป่าเบญจพรรณชื้น และป่าเต็งรัง ซึ่งไม่ปรากฏในป่าแห่งอื่นๆเลย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งพันธุกรรมสัตว์ป่า ซึ่งเท่าที่ค้นพบมีไม่น้อยกว่า ๓๕๖ ชนิด แม้ว่าในปัจจุบันป่าแห่งนี้จะได้รับการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีหน่วยงานของราชการเข้าไปดูแลรักษาอยู่แล้วก็ตาม แต่ยังหาเป็นที่วางใจได้ไม่ เนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่มีน้อยไม่เพียงพอต่อการดูแลรักษาได้อย่างทั่วถึง

ดังนั้นกลุ่มพระสงฆ์ผู้ยึดมั่นในแนวทางปฏิบัติภาวนาร่วมกับ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย และ ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม จึงได้ริเริ่มโครงการ“ธรรมทูตองค์ฯ” ในเขตป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคกลางนี้ขึ้น ระหว่างวันที่ ๔-๑๕ พ.ค. ๒๕๓๖ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และผู้สนใจเข้าร่วม โดยมีวัตถุประสงค์อยู่หลายประการ อาทิเช่น เพื่อปฏิบัติภาวนาและศึกษาคุณค่าของป่า รวมทั้งแสวงหาแนวทางการฟื้นฟูป่าในที่ต่างๆโดยเฉพาะป่าในวัด โดยกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนตามเส้นทางธุดงค์เข้าใจความสัมพันธ์ของการพัฒนาพุทธศาสนาและการอนุรักษ์ป่าไม้

## ออกเดินทาง

คณะธรรมทูตองค์ฯนัดพบกันที่บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เกษตรกรคนดังผู้ริเริ่มการทำวนเกษตร โดยพักค้างที่บ้านห้วยหินหนึ่งคืนก่อนจะออกเดินทางในวันรุ่งขึ้น หลังจากทำวัตรเย็นเสร็จเรียบร้อยก็มีการแนะนำตัวกันเท่าที่ลองสำรวจผู้เข้าร่วมคณะธรรมทูตคืออย่างคร่าวๆ ประกอบไปด้วยพระสงฆ์ประมาณ ๒๐ รูป ญาติโยมฆราวาสอีกประมาณ ๓๐ คนล้วนแล้วแต่ผู้สูงอายุทั้งนั้น แต่ละคนอายุไม่ต่ำกว่า ๕๐-๖๐ ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวชนบทมีอาชีพทำไร่ทำนากันแทบทั้งนั้น หากแต่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเปี่ยมล้น

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น คณะก็ออกเดินทาง

# คงไม่มีใคร ในคณะของเรา ที่จะเอะใจว่า วันแรกที่เรามาเข้าป่า จะเป็นวันที่สาหัสที่สุด ของการเดินทางครั้งนี้

โดยรถยนต์เพื่อไปทำพิธีเปิด  
ณ.ที่ว่าการกิ่งอ.ท่าตะเกียบ  
(ชื่ออำเภอนี้ จากการสอบ  
ถามเข้าใจว่าแผลงมาจากคำ  
ว่า **ท่าลงไม้ตะเกียบ** ในสมัย  
ก่อน) ปัจจุบันมีชาวคราว  
มาว่าได้รับการเสนอเข้า  
คณะรัฐมนตรีให้เป็นที่ตั้ง  
เมืองศูนย์ราชการแห่งใหม่ใน  
อนาคต โดยจะย้ายสถานที่  
ราชการต่างๆมาไว้ที่นั่นหมด

เป็นที่คาดหวังกันว่าคงจะช่วยแก้ปัญหาความแออัดของ  
กรุงเทพฯลงได้บ้าง ตอนนี้อยู่ในอาการยื้อกันไปยื้อกัน  
มาระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล เนื่องจากเม็ดเงินในโครงการ  
นั้นมหาศาลนับแสนล้านบาท และถ้าทำสำเร็จรับรองได้ว่า  
เลือกตั้งสมัยหน้าลงสมัครส.ส.ที่กรุงเทพฯขนอนมาได้เลย

หลังจากเสร็จพิธีพวกเราเดินทางต่อไปที่**โครงการ  
สีเขียว ๒ ร.ร.สันติสุขพัฒนา** โดยเราจะค้างที่นี่หนึ่ง  
คืน เราเดินทางมาถึงเมื่อราวๆเที่ยงวัน ในยามที่ท้องฟ้าสี  
คราม ไร้พายุเมฆ แสงอาทิตย์ร้อนแรง อากาศอบอ้าวไปทั่ว  
บริเวณ ดังนั้นพอถึงเพิงที่พักซึ่งเป็นอาคารเรียนชั่วคราว  
ทั้งพระและฆราวาสก็แยกย้ายกันหาที่นอนกันไม่เว้นแต่ละคน

ตอนเย็นผมกับพี่แดงจากมูลนิธิหมู่บ้าน ออก  
ตระเวนประชาสัมพันธ์รื้อรอยหมู่บ้าน ชักชวนให้ชาวบ้าน  
มาฟังการบรรยายที่โรงเรียน รวมทั้งเชื้อเชิญให้ชาวบ้าน  
ร่วมทำบุญตักบาตรในพรุ่งนี้เช้า มีชาวบ้านสนใจมาประ-  
มาณเกือบร้อยคน เริ่มต้นด้วยการบรรยายโดย**ดร.สมศักดิ์  
สุขวงศ์** กล่าวถึงความสำคัญของป่าแห่งนี้ซึ่งถือว่าเป็น  
ป่าดิบแล้งผืนใหญ่ผืนสุดท้ายของเมืองไทยเรา จากนั้น  
ก็อธิบายถึง**วิญญูจักร**ของป่าซึ่งแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ๑.ถูก  
ภัยพิบัติ ๒.ฟื้นฟู ๓.กลับเป็นป่าดั้งเดิม ต่อจากนั้น**ผู้ใหญ่  
วิบูลย์**ก็สานต่อด้วยเรื่องหลักการของ**วนเกษตร** ๓ ข้อ  
กล่าวคือ ๑.ต้องมีกิน ๒.มีหลักประกันสวัสดิการตอนแก่  
เฒ่า ๓.ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ปิดท้ายโดยตอกย้ำให้เกิด  
ความรักสัตว์ด้วยการฉายสไลด์ภาพสัตว์ป่าในอิริยาบถที่  
น่ารักต่างๆประกอบการบรรยายของ**พี่พงษ์ศักดิ์ พลเสนา**  
หัวหน้าสถานีวิจัยสัตว์ป่า จ.ฉะเชิงเทรา

ตลอดระยะเวลาสองวันที่เดินทางจาก**สันติสุขพัฒนา**  
ไปบ้านหนองคอกและบ้านหนองขาหย่าง มีแต่ไร่มัน  
สำหรับหลังกับไร่อ้อยตลอดสองข้างทาง ภาพที่มีให้เห็นจน  
ชินตาก็คือต้นยางที่ถูกเจาะเป็นโพรงและร่องรอยของการ  
ถางป่า จะหาต้นไม้ใหญ่ที่พอจะให้ความร่มรื่นเพื่อพักผ่อน  
แทบไม่มีเลย อากาศก็ร้อนล้นดี แต่ละคนจึงเดินจำอ้าวกัน  
แบบไม่เหลือพลังเพื่อให้ถึงที่พักให้เร็วที่สุด พุดได้ว่าสอง  
วันนี้เกือบจะเป็นการสูญเปล่า ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากเท่าที่  
ควรจะเป็น จะดีอยู่ที่ตรงที่น้ำใจของชาวบ้านที่ช่วยป้อนน้ำ  
ป้อนทำให้พวกเราเวลาเดินผ่านหน้าบ้าน ถึงตอนนี้แต่ละ  
คนพูดเหมือนกันว่า เมื่อไรถึงจะได้เดินเข้าป่าเสียที อากาศ  
จะได้สบายๆไม่ร้อน

## บนเขาใหญ่

คงไม่มีใครในคณะของเราที่จะเอะใจว่า วัน  
แรกที่เรามาเข้าป่าจะเป็นวันที่สาหัสที่สุดของการเดินทาง  
ครั้งนี้ หากแต่การที่เรามีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่ง  
กันและกัน จึงทำให้ผ่านพ้นเหตุการณ์นั้นมาได้โดยที่ไม่มี  
ใครเป็นอะไรเลย วันนั้นหลังจากเราออกเดินทางจากวัด  
หนองขาหย่าง มาถึงบริเวณตีนเขาสูงที่เราจะข้ามแล้ว  
เป็นเวลาราวๆเที่ยง อาทิตย์ขึ้นตรงหัวพอดี คนนำทาง  
อดีตนักสู้จากป่าเขา ผู้ผันตัวเองมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติ  
ไทยในปัจจุบัน ก็พาพวกเราออกเดินทาง เขาสูงนี้เป็น  
ส่วนหนึ่งของเทือกเขาใหญ่ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ  
๔๐๐ กว่าเมตร ปกติชาวบ้านแถบนี้จะใช้เวลาข้ามเขา  
ประมาณชั่วโมงครึ่ง หากแต่เราลืมนิดว่า เวลาของคนที่นี่



ขณะเป็นเขา

ชำนาญทางนั้น ไม่สามารถนำมาวัดกับคณะที่เต็มไปด้วยคนแก่คนเฒ่าของพวกเราได้ ช่วงแรกๆเราก็ทำตามเป้าหมายที่วางไว้ คือค่อยๆเดินไปชมนกชมไม้ ศึกษาหาความรู้เรื่องต้นไม้ใบหญ้าจากป่า โดยมีผู้ใหญ่วิบูลย์เป็นคนแนะนำ กระจ่างถึงอย่างไรก็คงถึงที่หมายก่อนค่ำแน่นอน พอเดินไปได้สักพักคณะก็เริ่มแตกออกเป็นกลุ่มๆ กลุ่มแรกจะเป็นพวกที่ปีนเขาอย่างรวดเร็วตามคนนำ

ทางไปไม่สนใจอะไรทั้งสิ้น กลุ่มสองเป็นพวกที่อยู่กับผู้ใหญ่วิบูลย์ คือเดินศึกษาเกี่ยวกับต้นไม้ใบหญ้าไปเรื่อยๆ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดและก็อยู่ล้าหลังที่สุด ส่วนกลุ่มสามจะเป็นพวกที่อยู่ระหว่างกลางของสองกลุ่มแรก เป็นพวกไม่ช้าไม่เร็วคือประเภทไปเรื่อยๆเหนื่อยก็หยุด ใครอยากออกไปก่อนก็ตามสบาย ผลก็เลยออกมาเป็นว่ากลุ่มหน้ากับกลุ่มหลังห่างออกจากกันทุกที ไม่มีการรับรู้ข่าวสารของกันและกัน ผมเองก็ปีนไม้ต้นกลุ่มแรกเหนื่อยซะก่อนเลยนั่งพักสักครู่หนึ่ง ผู้ใหญ่วิบูลย์ก็กระหืดกระหอบขึ้นมาถามหาคนนำทาง เพราะกลุ่มข้างล่างมีคนป่วยท้องร่วงท่าทางอาการหนัก อาจจะต้องช่วยหามข้ามเขาไป ถึงตอนนี้พวกเราว่าการข้ามเขาตอนนี้ไม่ถนัดเสียแล้วเส้นทางข้างหน้าจะเป็นอย่างไรต่อไปไม่มีใครคาดเดาได้

เราพักบนยอดเขาซึ่งมองออกไปรอบๆมีแต่ป่าใฝ่อยู่เต็มไปหมด เราไม่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ข้างล่างได้เลย ที่นี้มีร่องรอยของพวกหมูป่ากับรอยเสื่ออยู่บ้างตามต้นไม้ โดยเฉพาะรอยหมูป่านั้นมีอยู่หลายแห่งที่เดี่ยวแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของเทือกเขาแถบนี้เป็นอย่างดี สักพักใหญ่กลุ่มล่างก็ตามขึ้นมาได้ เป็นเรื่องน่ายินดีที่คนป่วยอาการไม่หนักอย่างที่คิดไว้ ยังสามารถ

**ป่าแห่งนี้นอกจากจะเป็นต้นน้ำลำธารของ**

**แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำประแสร์และ**

**คลองโหนดแล้ว**

**ยังเป็นแหล่งพันธุกรรมพืชที่ใหญ่ที่สุด**

**เพราะเป็นป่าที่สามารถ**

**จำแนกออกได้ถึง 4 ประเภทคือ**

**ป่าดิบแล้ง ป่าดงดิบ**

**ป่าเบญจพรรณชื้นและป่าดงรัง**

**ซึ่งไม่ปรากฏในป่าแห่งอื่นเลย**

เดินอย่างกระแะงั้นมาได้ โดยมีคนช่วยประคองหมดความกังวลไปอย่างหนึ่ง ก็มีอีกอย่างหนึ่งขึ้นมา คืออากาศเริ่มครึ้มๆ มีฟ้าแลบเป็นระยะๆ ทำท่าว่าจะมีฝนตกลงมาเสียแล้ว เราจึงต้องรีบเดินทางให้ถึงที่หมายโดยเร็วที่สุด ก่อนเดินทางเราตัดต้นไม้ไว้เพื่อใช้ต่างไม้เท้าสำหรับช่วยตอนไต่ลง การเดินทางขาลงลำบากกว่าที่คิดไว้มากเนื่องจากทางชันและค่อนข้างลื่น อีกทั้งต้องคอยระวังตัวไม่ให้โดน

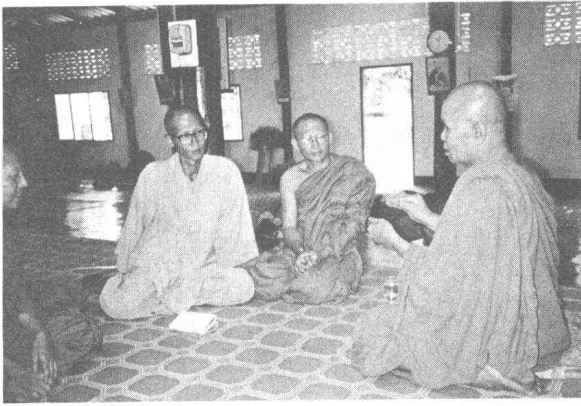
หากกัด ทำให้การเดินทางเป็นไปอย่างเชื่องช้า อย่างไรก็ตามถึงตอนนี้สถานการณ์ท่าท่าจะเข้ารูปเข้ารอย ด้วยว่า “ป่าอ” ผู้ป่วยของเรามีอาการดีขึ้นจนสามารถเดินเหินได้เกือบเป็นปกติ ฝนที่ท่าท่าจะตกก่อนหน้านั้นก็กลับหายไปโดยไม่มีวีแวว

ถึงทางราบแล้วเราต้องเร่งความเร็วขึ้นอีก เนื่องจากท้องฟ้ามีที่ท่าท่าจะมืดในไม่ช้า แต่พอเดินไปเรื่อยๆก็มาพบว่าทางตัน หาเส้นทางไปต่อไม่ได้ คนนำทางก็ไม่อยู่



ขณะพักบนยอดเขาที่มองออกไปรอบๆมีแต่ป่าใฝ่จะสังเกตเห็นบริเวณโคนต้นไม้มีรอยหมูป่ามาถูตัวหลังเล่นน้ำ





หลวงปู่เลิศกำลังสนทนาธรรมกับพระอินชุน จากชัยพระยุทธิ พระอินชุนและพระสุเทพ ชินวโร

อีกแล้ว แสดงวาระหว่างทางใหญ่ต้องมีแยกที่เป็นทางไปวัด เราแยกกันออกค้นหาร่องรอยที่คนนำทางอาจทิ้งไว้ แต่ก็คว้าน้ำเหลว ท้องฟ้ามืดลงทุกขณะ ถึงตอนนี้เราไม่สามารถทำอะไรได้มากไปกว่าการนั่งรอให้คนมาช่วย ถ้าจำเป็น อาจจะต้องนอนค้างคืนกันในป่า แต่ละคนบ้างก็นั่งเสียบ บ้างก็ส่งเสียงกู่เป็นระยะๆ ด้วยหวังว่าจะมีคนมาช่วย ท่ามกลางความมืดที่มีแต่แสงหิ่งห้อยกับเสียงหรีดหรือเรไร จนบางครั้งเราก็หลงเข้าใจไปว่าแสงหิ่งห้อยเป็นแสงไฟฉายของหน่วยช่วยเหลือ

ในที่สุดเราก็ได้ยินเสียงกู่ตอบกลับมาจริงๆ บรรดาพ่อแม่แม่เฒ่าร้องดีใจกันเป็นการใหญ่ คนนำทางชี้แจงกับพวกเราว่า วัดยังอยู่ห่างออกไปอีกประมาณ ๒ กม. แยกคະเนเอาไว้แล้วว่าเราไม่สามารถถึงก่อนมืดได้แน่นอน จึงต้องล่องหน้าไปเอาไฟฉายก่อนเพื่อกลับมาช่วยทีหลัง เราออกเดินทางกันต่อทันที คราวนี้ตกลงกันเป็นมั่นเป็นเหมาะว่าจะไม่มีการแตกกลุ่มกันอีกอย่างเด็ดขาด ค่อยๆ เดินกันไปทีละนิด ในที่สุดเราก็เดินทางถึงวัดอ่างฝักหนามจนได้ มันช่างเป็นระยะทาง ๒ กม. ที่ไกลเหลือเกิน เรามาถึงวัดเมื่อเวลา ๒๑.๓๐ น. ต่างแยกย้ายกันหาที่นอนทันที คืนนี้เป็นคืนที่ผมหลับสนิทที่สุดคืนหนึ่งในชีวิต

### สำนักปฏิบัติธรรมมุตโตทัย

ตื่นเช้าขึ้นมาจากอากาศสดชื่นอย่างบอกไม่ถูก เมื่อมองออกไปรอบๆ ความรู้สึกของผมผิดกับเมื่อคืนจากหน้ามือเป็นหลังมือ เมื่อวานป่าให้ความรู้สึกที่ทำให้เราลึกลง

หวาดกลัว แต่ตอนนั้นก็กลับดูน่าหลงใหล ทำท่ายให้เข้าไปสัมผัส รอบๆ วัตนี่เต็มไปด้วยป่าที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีวิเวกของการถูกทำลายเลย ทั้งนี้ด้วยความดูแลของเจ้าอาวาสที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกท่านว่า หลวงปู่เลิศ พระภิกษุสงฆ์วัย ๗๐ กว่าปี ท่านกรุณาเล่าให้ฟังว่า ท่านพร้อมกับพระธุดงค์ ๗ รูปกับฆราวาสอีก ๑ คน ซึ่งต่อมาก็ได้ออกบวชในภายหลัง ได้เดินทางมาปักกลดพักแรมกันที่บริเวณนี้เมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๔ ต่อมาจึงได้สร้างวัดอ่างฝักหนามขึ้น ชื่อเต็มอย่างเป็นทางการในขณะนั้นคือ สำนักปฏิบัติธรรมมุตโตทัย บ้านอ่างฝักหนาม อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี ตั้งอยู่บนดินเขา มีเนื้อที่ด้านข้างออกไปด้านละ ๑ กม. ด้านหน้า ๑๕ เส้น เจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกกับเราว่า ถ้าไม่ได้ท่านคอยปิดทางขึ้นไว้ ไม่ให้มีใครเข้าไปลักลอบทำลายป่าได้ ป่าแถบนี้ก็จะหมดไปนานแล้ว หลังจากกราบลาท่านเรียบร้อยแล้ว คณะก็ออกเดินทางตามเส้นทางกำหนดไว้ต่อไป แม้ว่าผมจะต้องแยกกลับก่อนเนื่องจากมีธุระจำเป็นบางประการ หากแต่ประสบการณ์ที่ได้รับนั้นประมาณค่ามิได้ นำใจจากผู้ที่มิสามารถหาได้จากเมืองที่ได้ชื่อว่าเจริญแล้ว จะอยู่ในความทรงจำตลอดไป ลาก่อนคณะธรรมธุดงค์ พบกันใหม่เมื่อชาติต้องการ



# ประชุมใหญ่กลุ่มเสขิยธรรม ครั้งที่ 4

“กองเลขาฯ”



การประชุมใหญ่ประจำปีกลุ่มพระสงฆ์เสขิยธรรมดำเนินมาอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์สมาชิกได้มีโอกาสพบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานพัฒนามาร่วมกัน รวมทั้งเป็นโอกาสให้มีการพักผ่อนทางจิตวิญญาณ หลังจากคร่ำเคร่งกับการงานแล้วด้วย ปีนี้โชคดีที่เราได้สถานที่ประชุมอันงดงามเหมาะสม “สวนป่านพคุณ” ในวัดหนองจิก ต.ทุ่งลูกนก อ.กำแพง

แสน จ.นครปฐม เป็นที่พักอาศัยและที่ประชุมแก่พระสงฆ์จำนวนเกือบ ๕๐ รูป และแม่ชีอีก ๘ ท่าน ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๒ พ.ค. ที่ผ่านมา ป่าที่เป็น “ความปรกติ” ตามธรรมชาติ ส่งเสริมบรรยากาศการพูดคุยของพระสงฆ์ เพื่อจะนำหลักธรรมมาเยียวยาและคำจูงสภาพสังคมให้เข้าสู่ “ความปรกติ” สมดังที่อ.ประเวศ วะสี วิทยาการท่านหนึ่งกล่าวในการประชุมว่า

“พุทธศาสนาจะพัฒนาบุคคลรวมไปกับการพัฒนาสังคม ทำให้อำนาจในสังคมสมดุลกัน เป็นเรื่องของศีลที่ทำให้เกิดความปรกติ”

ดังเช่นเคยที่กิจกรรมเริ่มจากการมีปฏิสันถาร แนะนำตนเอง และงานที่ทำพอสังเขป ให้สหธรรมิกแต่ละท่านได้รับทราบ และทางกองเลขาฯ ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดประชุมเล็กน้อย ประเด็นแรกที่เปิดขึ้นในเวทีคือ สถานการณ์ของพระนักอุนรัักษ์ในรอบปีที่ผ่านมา พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวเกริ่นว่า สถานการณ์ด้านกิจกรรมเพื่อการอุนรัักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ แม้จะไม่คึกคักมากนัก แต่ไม่ถึงกับซบเซาลงไปทีเดียว ปัญหาอยู่ที่สื่อมวลชนต่างหากที่มักไม่รายงานกิจกรรมดังกล่าว

“สื่อมวลชนมักแต่ไปโฟกัส(เน้น) เหตุการณ์การความเคลื่อนไหว หรือเหตุการณ์ร้อน แต่ไม่ค่อยสนใจสถานการณ์เย็น เช่น การจัดพิธีปลุกป่า การจัดพิธีสืบชะตา

แม่น้ำ ฯลฯ” ท่านกล่าวสรุปสาเหตุสภาพที่ดูเงียบเหงาของกิจกรรมอุนรัักษ์

จากนั้นพระสงฆ์ได้ระดมความคิดเห็นต่อกรณีบทบาทพระสงฆ์กับการอุนรัักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการวางตัวของพระสงฆ์ในสถานการณ์ความขัดแย้ง และต่างมีความเห็นคล้ายตามกับคำของท่านอาจารย์พุทธทาส ที่มีพระสงฆ์ท่านหนึ่งอ้างถึงดังนี้

“ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยให้อวาทกับพระที่จะไปบวชต้นไม้ที่เขื่อนแก่งกรุงว่า “ผู้ที่จะสร้างเขื่อนก็มาทำบุญกับเรา ผู้ที่จะตัดต้นไม้ก็มาทำบุญกับเรา แต่ถ้าต้นไม้ที่ต้นน้ำลำธารถูกทำลายหมด พวกเราทั้งหมดนี้แหละก็จะฉิบหาย” พระครูเกษมธรรมรังษี วัดสุทธาวาส จ.สุราษฎร์ธานี

ทำความเพื่อเสริมเรื่องการวางตัวของพระสงฆ์

อีกเรื่องหนึ่งทีอภิปรายแลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวางในวันแรกของการประชุมคือ “การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด” อันเป็นนโยบายของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน จากความเห็นของหลายท่าน พอจะประมวลได้ว่า พระสมาชิกและแม่ชีหลายท่านที่ริเริ่มกิจการศูนย์เด็กเล็กในวัด มักประสบปัญหาถูกทอดทิ้งจากภาคราชการ

“ในแง่ (การทำงานกับ) กรมการศาสนา ยังมีปัญหาสลับซับซ้อน เงินบำรุงศูนย์(เด็กเล็ก)ต่างๆที่เคยสัญญาว่าจะให้ก่อนที่จะดำเนินงาน ภายหลังตั้งศูนย์ฯขึ้นมาแล้ว กิ่งตหรือลดลงไปเฉยๆ เงินค่าเลี้ยงดูเด็ก ๙,๐๐๐ บาท ต่อเด็ก ๒๐ คน ต่อปีต่อห้อง และเงินเดือนครูที่เลี้ยงปีละ ๓๖,๐๐๐/คน และค่าอาหารกลางวัน ๗๕๐ บาท/ปี/คน กิ่งตไปเลย” พระครูมงคลวรวัฒน์ ผู้ริเริ่มเปิดศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเทพมงคลขึ้นในปีนี้ กล่าวชี้แจงรายละเอียดต่อเพื่อนสมาชิก

สำหรับ พระสมุห์สมพงษ์ เตชธมฺโม ผู้มีประสบการณ์การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์มานานแล้วที่ วัดหาดสูง นครศรีธรรมราช กล่าวสรุปได้ทันที หลังฟังเพื่อนสมาชิกอภิปรายจบว่า

“พระสงฆ์เราไม่สามารถพึ่งกรมการศาสนาซึ่งเป็นเพียง“กรมผีหลอก”ได้ ที่ทำอยู่ได้นี้ ก็อาศัยว่าปากหวานหน่อย ให้หลวงพี่เรื่งศักดิ์ (พระเรื่งศักดิ์ ถาวโร) ที่อยู่วัดในกรุงเทพฯ เป็นประธานที่ปรึกษาเรื่องปัจจัย ทำให้มีคนมาทอดผ้าป่าในพื้นที่บ้าง และต้องสละเอาเงินติดกันเทศน์มาใช้เป็นเงินกองกลาง”

“ถ้าเราทำงานนี้ จะไปพึ่งกรมการศาสนาไม่ได้แน่นอน ผู้อำนวยการศูนย์จะต้องเป็นผู้เสียสละ กิจการจึงจะดำเนินไปได้” ท่านกล่าวสรุปสังฆธรรมที่ได้รับจากการทำงานด้านศูนย์เยาวชนมาเป็นเวลานาน

ถึงกระนั้นทุกรูป ทุกท่านต่างเห็นประโยชน์ของการเปิดศูนย์เด็กเล็กในวัด เพราะจะทำให้เด็กคุ้นเคยกับพระสงฆ์ ซึ่งช่วยส่งเสริมในด้านจริยธรรมแก่เยาวชนได้มาก

“การเปิดศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ถ้าวัดไหนพร้อมและสามารถเปิดได้ ก็จะเป็นการช่วยเหลือเด็ก ทำให้

เด็กคุ้นกับวัดมากขึ้น” พระครูมงคลวรวัฒน์กล่าวสนับสนุน

“การสื่อสารทางพุทธธรรมและการประยุกต์พิธีกรรมเพื่อคนร่วมสมัย” เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่มีการอภิปรายกันในวันต่อมา

พระไพศาล วิสาโล เริ่มต้นการอภิปรายจากการวิพากษ์วิจารณ์ว่า พิธีกรรมที่ทำกันอยู่ในเวลานี้ มักไม่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนา และผิดวัตถุประสงค์ดั้งเดิม ช้ำยังฟุ่มเฟือยและก่อให้เกิดปัญหาทับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่รู้เท่าทันด้วย ดังกรณีการใช้หรีดโฟม เป็นต้น

“เดี๋ยวนี้เรามีผ้าป่าโสเภณี มีผ้าป่าดึงฉับ อะไรมากมาย ...พูดถึงกรฐิน ซึ่งเดิมเป็นเครื่องมือที่สร้างเสริมความสามัคคีระหว่างพระกับพระ และพระกับชาวบ้าน เดี่ยวนี้ก็กลายเป็นการหาเงินเข้าวัดไปหมด” พระนักกิจกรรม ผู้เคยริเริ่มประยุกต์พิธีกรรมเพื่อการพัฒนาในยุคแรก ดังการจัดทอดผ้าป่าข้าวและผ้าป่าหนังสือเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว กล่าววิพากษ์ปัญหาของการประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ในปัจจุบัน

พระครูพิพิธประชานาถหรือหลวงพ่อนาน สุธสึโล ประธานกลุ่มเสขิยธรรม ผู้ริเริ่มการทำนารวมหรือนากระชับมิตรที่รู้จักกันดี กล่าวสนับสนุนความคิดดังกล่าว และยังเสริมว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้นำด้านการประยุกต์พิธีกรรมเพื่อสังคมได้ ต้องทำงานมานานและมีบารมีมาก และการขยายผลของงานออกไปจำต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และยกตัวอย่างว่าการจัดกิจกรรมค่ายสธรรมทุกปีแก่กลุ่มเยาวชนและชาวบ้าน เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนากายและใจไปพร้อมๆ กัน

“ในค่าย“สธรรม”นั้น กลางวันเรามีวิทยากรมาอบรมเรื่องต่างๆ ทั้งการตั้งกองทุน การดูแลกองทุน การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ ฯลฯ จากนั้นจะมีพระมาเทศน์เรื่องสังข์จะปิดท้ายทุกวัน และกลางคืนจะมีงานกรรมฐาน” หลวงพ่อนานกล่าวสรุป

พระครูสุภาจาวรวัฒน์ กล่าวว่า การประยุกต์พิธีกรรมบางอย่าง จะช่วยในด้านการระดมทุนเป็นกองกลางเพื่อใช้ในงานพัฒนาหมู่บ้านได้ ดังที่เคยมีการจัดทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ขึ้นที่วัดนาโสน์ อ.กุดชุม จ.ยโสธรของท่าน และนำปัจจัยที่ได้มาทำเป็นกองทุนพัฒนาแหล่งน้ำและ

พัฒนาป่า มีการให้ชาวบ้านหยิบยืมใช้ประโยชน์ในด้านกิจกรรมต่างๆ

“มีการให้หยิบยืมเพื่อมาปรับที่นา ทำบ่อเลี้ยงปลา ทำฝาย ฯลฯ แต่เราไม่ทำเหมือนธกส. คือจะมีคณะกรรมการเขาลงไปตรวจดูเลยว่า ผู้ที่ขอหยิบยืมนั้น เขาจนจริงไหม มีศีลธรรมหรือติดอบายมุขไหม จะไปดูแลตัวเอง จัดเอง และจ้างเองให้เสร็จเลย” ท่านกล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตั้งกองทุนหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งของการประชุม เรายังได้เดินทางไปเยี่ยมชมกิจการที่สำคัญของแม่ชีผู้สามารถ ๒ ท่านด้วย คือโรงเรียนธรรมจารินีวิทยา ซึ่งมีแม่ชีประทีป ขวัญอ่อน



เป็นผู้อำนวยการ และสำนักชีวันาสันติ ซึ่งมีแม่ชีทองเพียร แก้วเนตร เป็นเจ้าสำนัก รายละเอียดกิจกรรมที่ท่านทั้งสองทำปรากฏอยู่ใน “เสขิยธรรม” ฉบับที่ ๑๕ และ ๑๖

## พระสงฆ์กับ ปรกติธรรมในสังคม

ในการประชุมประจำปีกลุ่มเสขิยธรรมปีนี้ เรายังมีวิทยากรอีก ๒ ท่าน ที่ได้รับเชิญมาบรรยายถวายเป็นความรู้คือ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และนายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งล้วนเป็นผู้ทรงภูมิความรู้ด้านพุทธศาสนาและมักจะเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคมในงานนี้ทั้งสองท่านล้วนอธิบายให้ความเห็นคล้ายกันในเรื่องของพุทธศาสนากับ “ปรกติธรรม” ในสังคมอ.สุลักษณ์มองว่า

**‘ถ้าพระมาอยู่กับการเมืองแล้ว  
การเมืองจะดีขึ้น  
เพราะพระมีเมตตาเป็นธรรมชาติพื้นฐาน ...  
แต่ก็ต้องรู้เท่าทันตัวเองว่าที่เข้าไปแล้วนั้น  
จิตเกิดความเหี้ยมแห้งหรือประกัสนิส และ  
ทำลายความอริยยาหรือเปล่า’**

ส.ศิวรักษ์

คือความปรกติ จะช่วยให้เกิดความสมดุลหรือความปรกติได้ “สมดุลคือความปรกติ อย่างที่เราป่วยก็เป็นเพราะร่างกายเราเสียความสมดุลไป ธรรมชาติก็เสียสมดุลไป...ส่วนพุทธศาสนาจะพัฒนาบุคคลรวมไปกับสังคม ทำให้อำนาจในสังคมเกิดความสมดุล นี้จะเกิดเพราะเรื่องของศีล ซึ่งจะทำให้เกิดความปรกติ”

แต่ในรายละเอียดนั้น วิทยากรทั้งสองท่านได้ให้ภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ในส่วนของอ.สุลักษณ์ มองว่า รากเหง้าของปัญหาสังคมปัจจุบันคือลัทธิบริโภคนิยม ที่ถูกกระตุ้นโดยโลกจริต และมรรคาที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้คือการกลับไปให้ความสนใจกับเรื่อง “ทาน” ซึ่งเป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุอันเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ

“พุทธศาสนาท่านสอนให้เริ่มจาก “ทานมัย” ถือว่าการให้สำคัญกว่าการรับ แต่สังคมบริโภคนิยมว่าการรับดีกว่าการให้ เรื่องนี้มีความสำคัญมาก เพราะปัจจุบันเรามักจะให้เพื่อต้องการจะรับมากกว่า...เพราะ

“พุทธศาสนาสอนเรื่อง “ความปรกติ” เป็นพื้นฐาน คือทำอย่างไรจะเป็นผู้ที่อยู่ได้โดยไม่เอาเปรียบตนเอง และไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำให้เกิดความบรรสานสอดคล้องระหว่างคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม”

ขณะเดียวกัน อ.ประเวศ มองว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งที่ประทุออกมาเป็นความรุนแรง ดังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ล้วนเกิดจากการที่โครงสร้างอำนาจในสังคมไม่สมดุล เกิดการกระจุกตัวของอำนาจที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ง่าย จัดเป็น “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง” แต่พุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องศีล

ฉะนั้นถ้าเข้าใจเรื่องทานอย่างชัดเจน จะเป็นการตัดรากถอนโคนโลกจจริต และจะเอาชนะสังขมบริโภคนียมได้ เพราะถ้าถือว่า การให้สำคัญกว่าการรับ จะนำไปสู่ความมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน”

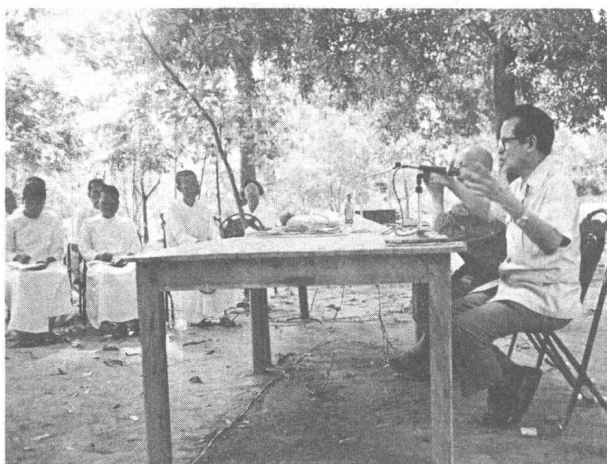
จากนั้นอ.สุลักษณ์ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสมณเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่ท่านประพาศพรหมจรรย์ ซึ่งจะยังให้ท่านสามารถประพาศให้เกิดความปรกติได้ยิ่งกว่าผู้อื่น และจากการเป็นผู้ประพาศธรรมที่เป็นรากแก่นของพุทธศาสนานี้เอง

ที่พระสงฆ์จะสามารถเข้ามามีบทบาทช่วยให้เกิดความรู้สึกสุขในสังขมได้ ดังกรณีการวางรากฐานประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น อันเป็นหัวข้อการบรรยายในวันนั้น อาจารย์เริ่มจากการชี้ว่า สถาบันสงฆ์เองมีความเกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยรากฐาน

**“พระวินัยทั้งหมดเป็นเรื่องของประชาธิปไตย คำว่า ‘สงฆ์’ มาจาก ‘สังฆะ’ ซึ่งเป็นคำที่มีมาก่อนสมัยพุทธกาล เป็นระบอบการปกครองของแคว้นศากยะ ซึ่งหมายถึงว่า ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองทั้งหมด...รวมทั้งวัชชีธรรมก็ถือเป็นประชาธิปไตยด้วย”**

จากนั้นอาจารย์กล่าวต่อไปว่า เช่นเดียวกับแนวคิดแบบประชาธิปไตย พื้นฐานของพุทธศาสนาคือว่า ทุกคนเท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย เพราะทุกคนมีศักยภาพในการตรัสรู้ได้เท่าเทียมกัน และการที่พระสงฆ์จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น เป็นสิ่งที่พระทำได้และปฏิบัติมาอยู่แล้ว แต่สำคัญว่าท่านจะต้องมีความรู้เท่าทันในตัวเอง คือมีการภาวนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความเห็นที่ถูกต้อง

**“เหมือนกับที่พระท่านออกมาพูดว่า ‘สงคราม**



**‘ภาคประชาชนจะต้องต่อสู้กัน (Struggle) เพื่อให้เกิดความสมดุล แต่เราต้องทำด้วยสันติวิธี พระเป็นบุคคลผู้สันติ จึงมีพลังในเรื่องนี้’**

ประเวศ วะสี

แก้ไขเยียวว่า “ความผิดปรกติ” ของบ้านเมืองว่า

**“ถ้าบ้านเมืองเป็นมิถิฉาติฐิแล้ว พระจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้อย่างไร”**

ในขณะที่อ.สุลักษณ์มองว่าปัญหาสังขมเกิดจากการที่ “บ้านเมืองเป็นมิถิฉาติฐิ” นั้น อ.ประเวศ วะสีอธิบายปรากฏการณ์ของสังขมดังกล่าว ตามกรอบโครงสร้างอำนาจในสังขม โดยชี้ให้เห็นว่า ในอดีตชุมชนต่างๆอยู่แยกกันและสามารถเลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องมี “รัฐ” เข้ามาเกี่ยวข้องของควบคุม แต่เมื่อมนุษย์พัฒนาสู่การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ จนเกิดเป็นแคว้น เป็นประเทศขึ้น “รัฐ” หรืออำนาจส่วนกลางจึงเริ่มเข้ามา มีบทบาทจัดการกับระบบต่างๆในสังขมท้องถิ่นด้วย ทว่า “ความผิดปรกติ” จะเกิดขึ้น เมื่อ “รัฐ” รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป จนเกิดการกระจุกตัวของอำนาจและนำไปสู่ความเสื่อมในที่สุด

**“ถ้าเกิดการรวมศูนย์อำนาจ จะเกิดปฏิกริยาและความรุนแรง สหรัฐเกิดขึ้นจากคนจากประเทศต่างๆ ในยุโรปที่มีประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองมาก่อน เมื่อมารวมตัวกันก็สามารถร่างรัฐธรรมนูญที่มีการกระจายอำนาจ ทำให้อำนาจได้สมดุลและดำรงประเทศ**

ทุกอย่างเป็นบาปหมด” นี้ก็เป็นการพูดเรื่องการเมือง... ฉะนั้นพระจะต้องเข้ามาเกี่ยวในด้านมาตรฐานความประพฤติทางจริยธรรมจรรยา ซึ่งถ้าพระมาอยู่กับการเมืองแล้ว การเมืองจะดีขึ้น เพราะพระมีเมตตาเป็นธรรมขั้นพื้นฐาน...แต่ก็ต้องรู้เท่าทันตัวเองว่าที่เข้าไปแล้วนั้น จิตเกิดความเหี้ยมแข็งหรือประภัสสร และทำด้วยความอิจฉาธิชยาหรือเปล่า”

อาจารย์สรุปท้ายด้วยคำกล่าว สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อ



สืบมาจนปัจจุบัน ขณะที่สภาพโซเวียตเกิดจากการรวมตัวโดยใช้อำนาจ ใช้กำลังบังคับ เกิดการกระจุกตัวของอำนาจ สุดท้ายประเทศจึงพังทะลายลง” อาจารย์กล่าวถึงผลของ“ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง”ในเชิงรูปธรรม สำหรับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนในประเทศไทยคือ ความขัดแย้งระหว่างการใช้อำนาจรัฐเข้าควบคุมและจัดการการใช้ทรัพยากร กับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น อาจารย์มองว่าการที่“รัฐ”หรือราชการพยายามรวบอำนาจเข้าไปสู่ส่วนกลางเช่นนั้น เป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความถูกต้องและจะทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นในสังคม

“เดี๋ยวนี้เรามี“รัฐ”ซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายเพื่อเข้าไปควบคุมชาวบ้าน โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ มีการพยายามเข้าไปยึดเป็นเจ้าของ ทั้งๆที่ชุมชนท้องถิ่นมีระบบจัดการของเขาอยู่แล้ว รัฐก็ยังขยายอำนาจออกไป บอกแหล่งน้ำเป็นของรัฐ ฯลฯ จึงเกิดความขัดแย้งกับประชาชน เกิดปัญหาเรื่องที่ดินไปไล่ชาวบ้านออกจากป่า เขาไม่ออก ก็ไปเอาทหารมาไล่ให้ออก พระอนุรักษ์ป่าก็ถูกไล่ออก พระประจักษ์ทำถูกต้อง แต่ผิดกฎหมาย เพราะกฎหมายบัญญัติไว้อย่างไม่สอดคล้องกับความถูกต้อง” อาจารย์กล่าวถึงปัญหาของอำนาจรัฐที่ขยายเกินขอบเขตไปในปัจจุบัน เฉพาะในส่วนของประเทศไทย ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนคือ การเกิดขึ้นของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เมื่อปี ๒๕๓๕ (สนใจรายละเอียดโปรดดู “บทเรียนจาก ๑๘ พฤษภาคมทมิฬกับการฟื้นฟูบูรณะชาติบ้านเมือง” ศจ.นพ.ประเวศ วะสี, มูลนิธิภูมิปัญญา จัดพิมพ์ ๒๕๓๕, ดูปทที่๒ พฤษภาคมทมิฬ หน้า ๒๑-๓๔)

นอกจาก“รัฐานุภาพ”ดังกล่าวที่เป็นต้นเหตุของการกระจุกตัวของอำนาจในสังคมแล้ว “ธนาานุภาพ”หรืออำนาจของเงินก็เริ่มมีพลังมากขึ้นในปัจจุบัน “เพราะคนนับถือเงินตรามากขึ้น” ทั้ง“รัฐานุภาพ”และ“ธนาานุภาพ”สร้างความเสื่อมให้แก่ส่วนต่างๆของสังคม ทั้งด้านการศึกษา, ด้านวัฒนธรรม, ด้านสื่อมวลชน จนกระทั่งด้านศาสนา

“รัฐออกกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ออกมา ให้

ราชการเป็นผู้กำหนดแต่งตั้งสมณศักดิ์, พระอุปฌาย์ ฯลฯ เป็นการดึงศาสนาเข้าไปสู่อำนาจของรัฐ ไม่ตรงตามที่พระพุทธเจ้าต้องการคือ จะให้ศาสนาอยู่กับประชาชน ศาสนาไปสัมพันธ์แต่คนมีเงินและ “รัฐ”

และความผิดปรกติทั้งสองประการดังกล่าวเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสภาพของทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน “อำนาจรัฐและอำนาจเงินตราจะไม่สามารถรักษาของให้ตกทอดไปสู่ลูกหลานของเราได้ ไม่สามารถรักษาทรัพยากรให้เกื้อกูลต่อธรรมชาติได้”

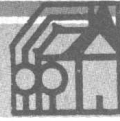
ทางออกต่อปัญหาการกระจุกตัวของอำนาจ หรือการทำให้เกิดดุลของอำนาจที่เรียกว่า “สมานุภาพ” นั้น อาจารย์เสนอว่า ต้องทำให้องค์กรของแต่ละชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง เกิดการรวมตัวเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆในท้องถิ่นได้ด้วยตัวเอง การหมั่นเจริญอธิษฐานนิยธรรม เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง

“การหมั่นเจริญอธิษฐานนิยธรรม โดยเฉพาะข้อ ๒ “คือพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ” เอาปัญหา มาวิเคราะห์ ปรึกษาหารือกัน จนเกิดปัญหาที่เห็นความจริง, กระบวนการนี้จะทำให้ชุมชนเกิดพลังมากขึ้น และทำให้แก้ปัญหาได้ดีขึ้น”

บทบาทของพระสงฆ์ต่อปัญหานี้ที่อาจารย์เสนอก็คือ การส่งเสริมองค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้บุคคลอื่นๆ ทั้งครู ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ เข้าไปช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและจิตใจของชาวบ้านให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามดิ้นรนเพื่อให้อำนาจที่กระจายออกมาสู่ชุมชนท้องถิ่นนั้น อาจารย์เน้นย้ำว่า ต้องทำโดยสันติวิธี ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า พระมีบทบาทสำคัญตรงนี้

“ภาคประชาชนจะต้องต่อสู้ดิ้นรน (Struggle) เพื่อให้เกิดความสมดุล แต่เราต้องทำด้วยสันติวิธี พระเป็นบุคคลผู้สันติ จึงมีพลังในเรื่องนี้...โดยเฉพาะการแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องใช้เวลามาก ต้องใช้ขันติธรรม ใช้หลักธรรม” อาจารย์กล่าวสรุปถึงความสำคัญของบทบาทพระสงฆ์ที่จะทำให้ภาคประชาชนมีอำนาจขึ้นมา และสังคมจะคืนสู่ความปรกติในท้ายที่สุด



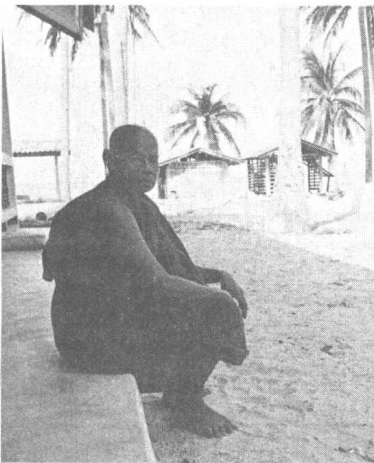


# ทางขึ้น จาก ทะเล ทุกข์

“วัดทางขึ้นตั้งอยู่หมู่ที่หนึ่ง  
นามทางขึ้นชื่อดำบลชนทั้งปวง  
อำเภอท่าศาลาปรากฏชัด  
ปี พ.ศ.สองสี่ศูนย์ ไกล

เขตวัดซึ่งริมธารทะเลหลวง  
ทราบลู่่วงตลอดคืออยู่ที่ใจ  
ติดจังหวัดนครศรีธานีใหญ่  
เป็นวัดชัยพุทธศาสน์ประกาศธรรม....”

คำกลอนประวัติวัดทางขึ้นเขียนโดย พระมหาเรือย บุญช่วยสงค์ แจกในงานทำบุญเทศนาพระเจ้าสิบชาติ เมื่อ ๓๔ ปีก่อนโน้น บ่งบอกความเป็นมาแต่ดั้งเดิมของวัดทางขึ้น ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้และรักษามรดกแก่นี้ไว้



มีตำนานเล่าที่มาของชื่อวัดว่า เดิมมีเรือบรรทุกสิ่งของที่จะมาช่วยสร้างวัดพระธาตุฯ เมืองนครศรีธรรมราช ครั้นทราบข่าวว่า วัดพระธาตุฯสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงพากันขนของมาขึ้นทางวัดแห่งนี้ เอาของไปเก็บไว้ที่วัดเทวดาราม (วัดเท) ซึ่งอยู่ห่างออกไปราว ๒ ก.ม. วัดทางขึ้นริมฝั่งทะเลแห่งนี้ ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกว่า “วัดทางขึ้น” ตั้งอยู่ ณ ต.ท่าขึ้น อ.ท่าศาลา นครศรีฯ

หนังสือคำกลอนประวัติวัดทางขึ้นเล่าความเป็นมาแต่แรกเดิมที่ต่อมาว่า  
“มีพระสงฆ์องค์หนึ่งมาพึ่งพัก สิริงบักเด่นสง่าคือผ้าเหลือง  
จากถิ่นไกลใจท่านมาผ่านเมือง ประกาศเรื่องศีลธรรมนำชาวพุทธ  
ชื่อ“พระตุน” คุณท่านจากสงขลา ท่านเข้ามาอาศัยใจบริสุทธิ์  
ยึดแผ่นดินอาศัยไกลมนุษย์ บุคคลยึดเป็นเจ้าของเจ้าเข้าครอบครอง....”

พระตุนร่วมกับอุปาสกสำคัญสามคนช่วยกันสร้างวัดขึ้นมาคือ นายเหมือน นายแสง และนายพัด ออกแรงด้วยใจศรัทธาสร้างเป็นอารามขึ้นมา กับขอซื้อที่จากนายแสงซึ่งลดให้จาก ๑๒ ไร่ครึ่งเป็น ๖ ไร่ครึ่ง แล้วเลื่อยไม้ยาง ไม้ตะเคียนทำกุฏิขึ้น ๓ หลังกับโรงธรรมหนึ่งหลังเพื่อให้

ประชาชนเหนือใต้ได้ทำบุญ  
บำรุงสงฆ์องค์พระมาทุกวัน  
องค์พระตุนคนนิยมเป็นสมภาร  
ท่านสอนสั่งบริษัทตัดกายใจ

ช่วยเจือจุนนำถวายฝ้ายจิ้งห็น  
อารามหนึ่งอกงามขึ้นตามวัย  
รักษาการณ์หน้าที่มีเลหวาไหล  
ให้อยู่ในหลักธรรมพระสัมมา....”

พระตุนอยู่บำเพ็ญธรรมบำรุงวัดจนชราแล้วกลับไปมรณภาพที่สงขลาบ้านเกิด และได้ส่งพระลูกศิษย์มาอยู่รักษาวัดแทน จนกระทั่ง.....

ตั้งแต่นั้นสำนักชักราคิน  
 เคยรุ่งเรืองเฟื่องฟูอยู่ครั้งหนึ่ง  
 เกิดเบื้องต้นดับเบื่องปลายให้ไตรตรอง  
 ประชาชนเหนือใต้ใกล้จวัด  
 การอาชีพขาดแคลนแสนกันดาร  
 มีส่วนน้อยร่อยหรอไม่พอเพียง  
 ปลอ่ยให้สำนักสงฆ์คงสภาพเดิม  
 เป็นลานดินถิ่นหญ้ารกชახปก  
 ว่าไม่เที่ยงสักสิ่งจริงแน่นอน  
 ผู้ต้องการลานดินในถิ่นนี้  
 ไม่มีใครปกครองเป็นของตัวเอง  
 เมื่อนานปีมีผู้เข้าครอบครอง

ผู้ที่เข้ายึดครองที่วัดคือ หมื่นจักร แล้วตกทอดมาถึงบุตรคือ ขุนจางนงกิจ ทั้งสองเป็น  
 กำนันประจำตำบล ได้ปลูกต้นมะพร้าวจนเต็มสวนที่ริมหาด ครั้นต่อมา...

.....ออกพรรษาถึงอำลาพระกลับถิ่น  
 เพราะหมดสิ้นพระสงฆ์ทรงปกครอง  
 นึกไม่ถึงครันตกอับกลับมัวหมอง  
 เข้าทำนองว่าไม่เที่ยงไม่ทนทาน  
 กิ่ววิตแยกย้ายหลายสถาน  
 ไปทำการหากินนอกถิ่นเดิม  
 กลับหลีกเลียงหลบกายไม่ส่งเสริม  
 วัดก็เริ่มรกร้างเหมือนอย่างก่อน  
 วัดตกต่ำเหมือนพระท่านว่าสอน  
 วัดเป็นดอนมีไ่ว์เลี้ยงควายวัว  
 ใช้เป็นที่ปลูกผักหรือผักถั่ว  
 ไม่พันพัวไม่เกี่ยวข้องไม่ต้องการ  
 กลับเป็นของหมื่นจักรตามหลักฐาน...”

“ดวงวิญญาณท่านผู้สร้างไม่ห่างหาย นิมิตให้คนเห็นนอนเป็นฝัน

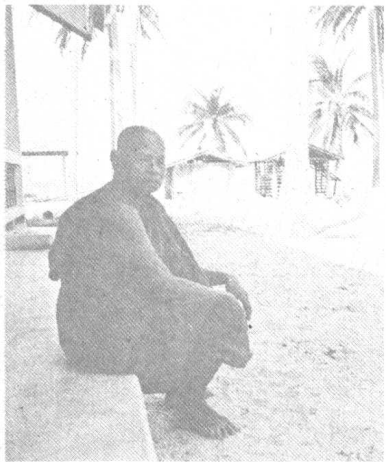
เข้าตลจติมิตรญาติไม่ขาดวัน  
 ขึ้นสองคำพฤทศย์อัญมมาส  
 เก้าสิบแปด พ.ศ.พอเป็นเลา  
 เป็นคณะสามัคคีบริษัท  
 พระคุณท่านปลัดรุ่มกลุ่มหญิงชาย  
 มี“พระคล่อง”รองอันดับกับชาวบ้าน

ให้ช่วยกันสร้างประโยชน์โปรดพวกเรา  
 เหมือนประกาศเกียรติให้หายอับเฉา  
 มีสำเนาบัตรประชุมกลุ่มหญิงชาย  
 ขยายอรธบอกแจ้งแห่งความหมาย  
 ยกท่านไว้เป็นประธานงานชุมนุม  
 ทุกๆท่านพันพัวมามั่วสุม....”

ที่ประชุมสงสารเด็กลูกหลานในหมู่บ้าน ที่ต้องเดินไปเรียนหนังสือเป็น  
 ระยะทางไกล จึงตกลงซื้อที่ดินอันเป็นที่ตั้งเก่าของสำนักสงฆ์ทางขึ้นที่ถูกชาวบ้าน  
 ครอบครอง ได้รวบรวมเงินซื้อที่ดินจากทายาทของขุนจางนงกิจคือ นายสมุทร  
 เป็นจำนวนสองหมื่นบาท(เป็นค่ามะพร้าวทั้งหมดที่เจ้าของมาปลูกไว้)

หลวงพ่อกล่อง อธิสัญญาเดิมบวชอยู่วัดเทวตาราม เมื่อชาวบ้านนิมนต์  
 มารักษาการณ์เจ้าอาวาส ชาวบ้านได้ถามหลวงพ่อกว่า“ควรจะสร้างโบสถ์หรือโรงเรียนขึ้นก่อน”  
 หลวงพ่อบัญชาให้สร้างโรงเรียนขึ้นก่อน เพื่อเด็กจะได้มีที่เรียน เพราะหากคนอ่านหนังสือไม่  
 ออกมาขายก็จะต้องมรดอันหนังสือธรรมะไม่เข้าใจ ด้วยเหตุนี้บนที่ดินวัดเก่าจึงมีอาคารเรียน  
 หนึ่งหลังชั้นเดียว ลักษณะทรงไทย กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๔ เมตรสิ้นค่าก่อสร้างเป็นเงินทุนของ  
 วัดและชาวบ้าน ๙ หมื่นบาท ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๐๐ เมื่อสร้างเสร็จก็โอนให้เป็นของรัฐ  
 ทางการได้ส่งครูมาสอน ปีแรกมีสองชั้นเรียน ป.๑ และ ๒ มีครูใหญ่คนแรกชื่อนายดัด สามารถ  
 (บิดาอดีตส.ส.เดชา สามารถ)

ปีถัดมา หลวงพ่อกล่อง ผู้แคล่วคล่องสมชื่อได้เริ่มลงมือปฏิสังขรณ์วัดต่อไปด้วยการสร้าง  
 หอนั่งและกุฏิ ๒ หลัง ช่วยสร้างสะพานสายวัดเท-ทางขึ้น สร้างศาลาการเปรียญปี พ.ศ. ๒๕๒๕  
 สร้างสำนักสงฆ์บ้านสำนักม่วงที่บ้านหมู่ที่ ๖ ต.ท่าซิ่น ปี ๒๕๒๙ สร้างห้องเรียนเพิ่มเติมให้โรงเรียน



๑ หลัง นอกจากนี่ยังร่วมกับครูใหญ่และคณะครูส่งเสริมอุปการะนักเรียนยากจน ตั้งทุนเรียนตีปีละ ๕๐๐ บาท ตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ เป็นต้นมา และส่งเสริมให้พระภิกษุศึกษาต่อทางโลกและทางธรรมจนสำเร็จการศึกษาไปหลายรุ่น

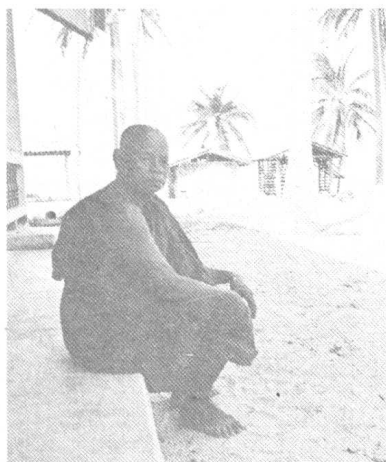
ภายใต้การเอาใจใส่ดูแลปกครองวัดทางขึ้น หลวงพ่อคล่องได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลในปี ๒๕๑๘ ปี ๒๕๒๒ เป็นพระครูวิกรมมรรธกิจ ปี ๒๕๒๕ เป็นพระอุปัชฌาย์ เหมือนดังคำกลอนที่กล่าวชมเชยไว้ว่า

“ให้พระคล่องอิสฺญาณท่านปกครอง  
สละทรัพย์กับกายใช้พล้ง  
สำนักสงฆ์ทางขึ้นฯสมชื่อ  
ในพื้นที่มีมะพร้าวยาวสุดตา

ชวนพี่น้องทุกคนที่ตนหวัง  
จนกระทั่งปัจจุบันเห็นทันตา  
เพราะร่วมมือร่วมจิตไม่อิจฉา  
วาลูกาขาวสะอาดเป็นหาดทราย”

### อัตชีวประวัติ

พระครูวิกรมมรรธกิจหรือหลวงพ่อคล่อง อิสฺญาณ เดิมชื่อ คล่อง อบอุ่น เกิด ๒๒ มิถุนายน ๒๔๖๔ ที่ตำบลท่าขึ้น อ.ท่าศาลา บวชเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๔ ณ วัดเทวตาราม มีพระครูสุวรรณสารธารี เป็นพระอุปัชฌาย์ จบชั้นประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทวตารามและจบมัธยมศึกษาโท ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี ๔๒ พรรษา เริ่มเป็นเจ้าอาวาสวัดทางขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ มีผลงานบูรณะปฏิสังขรณ์วัดที่รกร้างแห่งนี้และจัดการซื้อที่ดินทั้งหมด ๙ ไร่ ๓ งาน มีผลงานก่อสร้างโบสถ์ วิหาร กุฏิ และได้พัฒนาวัดและโรงเรียนอย่างจริงจังมาเสมอ



“พ่อผมกับหลวงพ่อเคยเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ ผมเองสมัยเด็กก็เคยกินข้าววัด เคยถูกหลวงพ่อเอาไม้เรียวทวดบ่อย ๆ เพราะความซน บ้านผมก็อยู่ติดวัดนี่เอง พวกเราชาวไทยอิสลามที่อยู่ใกล้วัดด้านโน้น อยู่ร่วมกับคนไทยพุทธมานานไม่เคยมีเรื่องบาดหมางอะไรกัน อยู่อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอด ถึงวันศุกร์เราพากันไปมัสยิด ถึงจะเชื่อต่างกันเราก็ออยู่ร่วมกันได้ ไม่มีปัญหาอะไรต่อกัน...” นายปอด ชาวประมงผู้มีบ้านอยู่ข้างวัดเล่าเรื่องเก่า ๆ ให้ฟัง ที่หมู่หนึ่งนี้มีชาวไทยอิสลามอยู่ ๑๐ กว่าหลังคาเรือน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง

“ผมอยู่กับหลวงพ่อมา ๓๑ ปี ไม่เคยมีเรื่องหมองใจกันเลย ผมจะขอย้าย ท่านก็ขอไว้บอกว่าให้ท่านตายก่อนค่อยย้าย ผมจะทำอะไรจะขอคำปรึกษาจากท่านก่อนเสมอ” ครูใหญ่สุมน ลิเอิม ผู้มาเริ่มสอนที่โรงเรียนตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ กล่าวขึ้น

“โรงเรียนมีอาคารเรียน ๒ หลังเป็นสำนักงานหนึ่งหลัง นักเรียน ๒๔๙ คน ครู ๑๔ คน อยู่ในสังกัดของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สอนตั้งแต่ชั้นประถม ๑-๖ ตอนแรกเริ่มนั้น หลวงพ่อสร้างอาคารขึ้นหลังแรก พร้อมห้องสุขาและบ่อน้ำแล้วมอบให้ทางราชการดำเนินการต่อ อาคารเรียนต่อๆมาก็สร้างบนที่ดินวัด ต่อมาชาวบ้าน ๒ ราย ได้บริจาคที่ดินเพิ่มเติมให้โรงเรียนคือ นางนุ่นนวล บุญวงศ์ มอบให้ ๕ ไร่เศษ และนายนาม นางแนบ พันธรักษ์ มอบให้ ๗ ไร่ แปลงนี้ทำเป็นสนามกีฬาของโรงเรียนด้วย ที่ดินทั้งสองแปลงนี้ทางโรงเรียนทำเป็นที่ราชพัสดุแล้ว เมื่อสถานที่เรียนคับแคบลงเพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเราคิดจะของบประมาณมาสร้างอาคารเรียนใหม่บนที่ดินที่ได้รับบริจาคมา

เป็นอาคาร ๒ ชั้น ๘ ห้องเรียน งบประมาณราว ๒ ล้านบาท เพราะที่เป็นอยู่นั้นเราได้สร้างอาคารชั่วคราวลักษณะเหมือนคอกไก่ให้นักเรียนเรียนแบบชั่วคราวไปก่อนตามความจำเป็น

นอกจากนี้เรายังมีโครงการขอทอดผ้าป่าหนังสือเข้าห้องสมุด เพื่อให้นักเรียนมีโอกาอ่านหนังสือหลากหลายมากขึ้น ปัจจุบันนี้ครูที่โรงเรียนนี้ก็บริจาคเงินเป็นค่าซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดทุกคนๆละ ๔๐ บาททุกเดือน ครูที่สอนอยู่ ๓ คน เป็นศิษย์เก่าของที่นี่ ทั้งอำเภอที่ขาดแคลนครูและอาคารมากที่สุด เด็กนักเรียนเพิ่มทุกปี แต่ครูและอาคารไม่เพิ่ม คิดตามเกณฑ์มี ๗ ห้องเรียน ครู ๑๔ คน ตามเกณฑ์ต้อง ๑๘ คน บางแห่งครูเหลือนักเรียนน้อย ครูสอนสบายก็ไม่อยากย้าย ในตำบลท่าซิ่นมีโรงเรียนประถม ๘ โรง ที่นี้มีนักเรียนมากเป็นอันดับสอง นักเรียนมาจาก ๒ หมู่บ้าน หมู่ ๑-๒ และนักเรียนของที่นี่ไปสอบเข้าที่อำเภอมาก็ได้คะแนนดีเสมอ”

“เราหวังว่าจะได้งบประมาณจากส่วนกลางมาสร้างอาคารเรียนแห่งใหม่และขอเชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาบริจาคหนังสืออ่านให้ห้องสมุดโรงเรียนวัดทางซิ่น หมู่ ๑ ต.ท่าซิ่น อ.ท่าศาลา นครศรีธรรมราช ๘๐๑๖๐ ด้วยความขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ ที่นี้ด้วย-คณะครูโรงเรียนวัดทางซิ่น” ครูใหญ่สุมน ลิเอ้ม กล่าวทิ้งท้ายในที่สุด

หากผู้อ่านท่านใดมีโอกาสผ่านมาทางอำเภอท่าศาลา บนถนนสายนคร-ท่าศาลาก่อนเข้าตัวอำเภอ ๓ ก.ม.ที่หน้าวัดเทวตาราม จากปากทางนั่งรถเข้าไปอีก ๒ ก.ม.ก็จะถึงวัดทางซิ่น ขอเชิญมาพักผ่อนจิตวิญญาณและหาความรื่นรมย์กับธรรมชาติริมหาดทรายขาวและแวะสนทนากับหลวงพ่อบุญไม่ยินดียินร้ายต่อโลกอันว่าวุ่นภายนอกได้ทุกเวลา



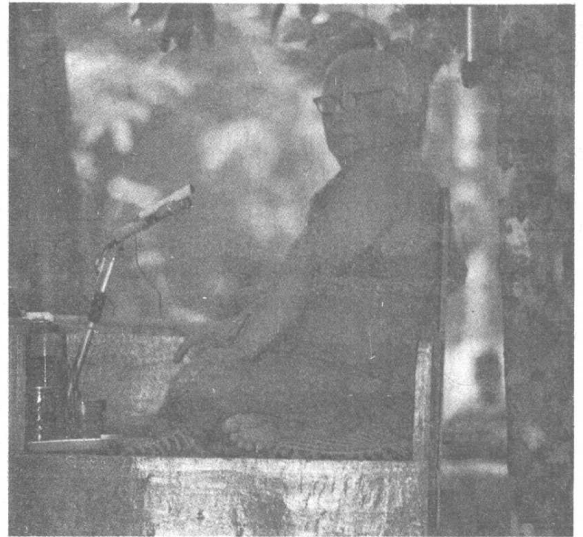
“ทางซิ่นจากทะเลทุกซั,  
คลื่นไล่รูกคลุกชายหาด  
ลมซัดกิเลสสาด  
กระแทกฝั่งกระทบหาย...กระทบหาย...”

มหาสิปโป บันทีก ฦ วัดทางซิ่น

๘ มิถุนายน ๒๕๓๖







# จุดนารมณียาอาหาร ของท่านพุทธทาสภิกขุ

พิภพ อุดมอิทธิพงศ์

พระธรรมโกศาจารย์ หรือ ท่านพุทธทาสภิกขุที่รู้จักกันดีและเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของสาธุชนทั่วไป ได้เกิดอาการอาหารลงด้วยอาการเส้นเลือดแตกในสมอง เมื่อวันที่ ๒๕ พ.ค. ๓๖ หลังจากนั้นมีการนำตัวท่านเข้ารับการรักษาที่รพ.สุราษฎร์ธานี และนำตัวของท่านกลับสวนโมกข์อีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๗ พ.ค. ๓๖ ก่อนที่จะส่งท่านมารักษายังศิริราชพยาบาล กรุงเทพฯ เป็นที่ทราบกันว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว ได้เกิดความแตกแยกทางความคิดต่อการรักษาอาการอาหารของท่านออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นคณะแพทย์ ยืนยันที่จะพยายามใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อยืดอายุขัยของท่านให้ได้นานที่สุด ขณะที่ศิษยานุศิษย์อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งส่วนมากจะเป็นพระภิกษุ และคณะแพทย์ที่อยู่ใกล้ชิดท่านอาจารย์ ยืนยันตามเจตนารมณ์ของท่านที่ปรารถนาไว้ในช่วงหลัง

ถึงการยินยอมรับรักษาอย่าง “ธรรมชาติ” และปรารถนาให้ท่านปลงอายุสังขารโดยสงบ ณ สวนโมกข์

ต่อความขัดแย้งในเรื่องนี้นั้น อ.ประเวศ วะสี แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ไม่เพียงการรักษาด้านร่างกาย หากสามารถตีประเด็นทางสังคม โดยอาศัยพุทธวิธีได้แตกอย่างแยบคาย ได้ยกหัวใจหลักคำสอนของท่านอาจารย์พุทธทาส คือ หลักอิทัปปัจจยตา มาอธิบายเพื่อช่วยให้สามารถมองเห็นทางออกได้ง่ายยิ่งขึ้น ในการเสวนาโต๊ะกลมหัวข้อเกี่ยวกับเจตนารมณ์ในยามอาหารของท่านพุทธทาส ซึ่งจัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า

“ท่าน(พุทธทาสภิกขุ)ให้มองว่าการเจ็บไข้เป็นเรื่องของอิทัปปัจจยตา หมายถึงความเป็นเหตุ-ปัจจัย ซึ่งความเป็นเหตุเป็นปัจจัยนี้เองที่ผลักดันให้อะไรเกิด และไม่ใ้

อะไรเกิด นี่เป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา แต่ไม่ใช่เป็นแบบเดียวกับ“ช่างหัวมัน”หากเป็นการอุทานอย่างรู้เท่าทัน” คุณหมอแม็กไซไซ ผู้มีกเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับวิธีการแก้ปัญหาสังคม กล่าวอธิบายถึง “เจตนาธรรม” และหลักธรรมของท่านอาจารย์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ไว้ในขั้นต้น

และความที่ท่านอาจารย์พุทธทาส เป็นผู้ที่ได้พยายามสื่อสารอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาเข้าสู่ตัวท่านเอง และคนร่วมสมัย เราควรจะยอมรับได้ว่า อาการอาหารของท่านเป็นเรื่องธรรมดาสามัญของมนุษย์ หากว่าเราเข้าใจหลักธรรมที่ท่านพยายามพรั่าสอน อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิจารณ์สังคมนามกระเดื่อง ผู้ร่วมเสวนาในวันนั้นด้วย กล่าวถึงประเด็นนี้และยังโยงไปถึงสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันว่า คนส่วนใหญ่มักเกิด“มิจฉาทิฐิ”เกี่ยวกับสิ่งที่เบ็นทุกขสัจจ์ และทำให้เกิดเป็นความทุกข์ร้อนใจมากมาย จนกระทั่งเลยเถิดไปเดือดร้อนกังวลแทนผู้อื่น ดังกรณีของท่านพุทธทาสเป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้ถือเป็นเรื่อง

แห่งสำคัญของปัญหาแตกแยกทางความคิดที่กำลังเกิดขึ้นขณะนี้

“เวลานี้พวกเรากลัว

ความเจ็บ กลัวความตายกัน ที่ไม่อยากจะตายก็เพราะกลัวการเกิด เกิดแล้วก็กลัวความแก่ แก่แล้วก็กลัวความเจ็บ เจ็บแล้วก็กลัวความตายและอย่างอื่นก็ตามมาทั้งโสกะ-ความโศกเศร้าเสียใจ ปรีทะ-ความรำไรราพัน โทมัสส (ความทุกข์ใจ)และอุปายาส(ความคับแค้นใจ)”

อ.สุลักษณ์ยังชี้ต่อไป

อีกว่า เหตุการณ์อาหารครั้งนี้ยังเป็นอุทาหรณ์ว่า ท่านอาจารย์พุทธทาสไม่เพียงแต่พรั่าสอนสาธุศิษย์เท่านั้น หากท่านยังทำตามคำสอนให้ดูเป็นตัวอย่างอีกด้วย เพราะจากอาการอาหารที่ผ่านมา แม้จะหนักหนาเพียงไร ท่านก็ไม่แสดงความรู้สึกเจ็บปวด หรือทรมานกับอาการตามพยาธินั้นๆออกมา ซึ่งน่าจะมีคุณูปการต่อการเตือนสติคนไทยให้ตระหนักถึงธรรมชาติของสังขารและยังให้เกิดปัญญา คือความเข้าใจในหลักปฏิจสุมุบาทหัวใจของพุทธศาสนาตามมา

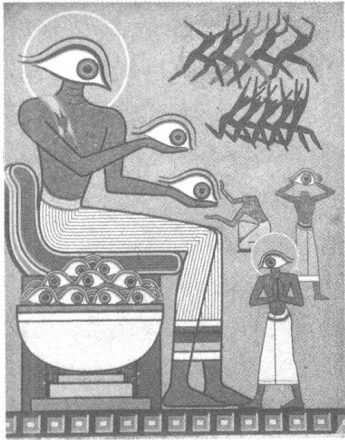
**“ท่าน(อาจารย์พุทธทาส)ไม่ได้สอนด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว แต่สอนด้วยการกระทำทุกอย่างของท่านด้วย...ท่านจึงบอกว่าจะเจ็บทุกครั้งทำให้ฉลาดขึ้น ทำให้เกิดปัญญาคือความเท่าทันในสังขาร อาการอาหารของท่านน่าจะเป็นเครื่องเตือนสติคนไทยให้เข้าใจถึงกระบวนการของทุกข์... และนี่จะโยงกลับไปหลักอภิปัจจยดาที่อ.ประเวศกล่าวถึง แล้วนี่เป็นหลักปฏิจสุมุบาท และหลักปฏิจสุมุบาทเกิดจากอวิชา ความไม่รู้ ความโง่เขลา ความยึดมั่นในตัวกู เมื่อเข้าใจสิ่งนี้มันจะผลิกจากสมุทยาวารเข้าสู่โรธวารและทำให้เกิดตัวปัญญา”**

ทัศนะทางพุทธเกี่ยวกับการมองทุกข์สังข์ดังกล่าว เมื่อโยงเข้ามาพิจารณากับองค์ความรู้สมัยใหม่ ก็จะทำให้เห็นชัดเจนขึ้นถึงภาพของความขัดแย้งทางทัศนะ ระหว่างฝ่ายหนึ่งที่เป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญและเชื่อถือในองค์คุณของเทคโนโลยี กับอีกฝ่ายหนึ่งที่พยายามกลับมาสู่แก่นแท้ของพุทธธรรม คือการรับรู้ทุกข์สังข์ต่างๆอย่างเท่าทัน และการรักษากายและใจให้เป็นปกติ มากกว่าจะพยายามไปจัดแจงอะไรกับมันตามความเชื่อในมหริทธานุภาพในการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของวิทยาการสมัยใหม่ในฝ่ายของคนทั่วไปเอง เมื่อไม่เข้าใจ

**‘เรื่องของความเจ็บไข้  
ก็สามารถมองย้อนไปได้ว่า  
ถ้าไม่มีการเกิดก็ไม่มีการเจ็บ  
(เพราะฉะนั้น)ถ้าเรารู้หลัก  
อภิปัจจยดา  
เราก็จะเข้าไปเกี่ยวข้อง  
ด้วยปัญญาว่า  
‘อ้อ มันเป็นอย่างนั้นเอง’  
ซึ่งก็คือ‘หลักอภิปัจจยดา’  
ที่ท่านอาจารย์พรั่าสอนอยู่**

การเปลี่ยนแปลงของสังขาร ก็จะทำให้เกิดความพยายามใช้เทคโนโลยีต่างๆมาเพื่อปิดเบือนกระบวนการของทุกข์

“พวกเราส่วนมากนอกจากจะกลัวความเจ็บ กลัวความตายแล้ว เรายังเชื่อว่า มีสิ่งวิเศษมหัศจรรย์ที่ช่วยให้เราไม่เจ็บและไม่ตาย นี่จะมีประเด็นของแพทย์เข้ามาเกี่ยวข้อง และจะมีประเด็นของเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง” อ.สุลักษณ์กล่าวถึงการปะทะกันของมิจคาทิสกับอาการแห่งทุกข์ลัจจ์ที่กำลังเกิดมากขึ้นในสังคมเทคโนโลยี



ขณะเดียวกัน อ.ประเวศ ในฐานะนายแพทย์ ก็ชี้ถึงปัญหาในส่วนของวิชาชีพตนว่า แพทย์เองก็ถูกสอนมาให้รู้จักวิธีที่จะยืดชีวิตคนไข้ไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องอื่นๆและเพราะความคิดลักษณะนี้เองที่เป็นตัวขัดแย้งกับหลักธรรมของพุทธศาสนาและสิ่งที่ทำนอจารย์ปรารภไว้บ่อยๆ

เกี่ยวกับการตายอย่างธรรมชาติ

และหากพิจารณาอย่างกว้างขวางออกมาอีก ก็จะพบว่าเหตุการณ์นี้ยังเป็นความขัดแย้งกันระหว่างความเชื่ออย่างหัวปักหัวปำต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ กับแนวคิดการรักษาแบบองค์รวมอันเป็นภูมิปัญญาสมัยก่อน ต่อประเด็นนี้อ.สุลักษณ์ อภิปรายว่า

“พวกหมอขณะนี้หลงเชื่อตามเทคโนโลยีของตะวันตกไปเสียทั้งหมด ซึ่งทางตะวันตกจะมองร่างกายแบบแบ่งแยกเป็นองคาพยพส่วนต่างๆ แล้วรักษาอาการไปตามส่วนนั้นๆ ขณะที่องค์ความรู้โบราณของเรานั้น จะกล่าวถึงการรักษาทั้งทางยา คีลานะ-เภสัชชะและทางจิตทั้งสองอย่างนี้ต้องบรรสานสอดคล้องกัน”

อ.สุลักษณ์ยังอธิบายต่ออีกโดยอาศัยหลักพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงให้เข้าใจประเด็นนี้ยิ่งลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่า

“ทางพุทธศาสนาท่านสอนให้ฝึกในสิ่งที่เรียกว่า “กายสิกขา” คือ ให้มีศีล ให้เกิดความปกติ ในกาย วาจา ใจให้มีสมาธิ อบรมจิต เพื่อให้กายวาจาเป็นปกติและถึงขั้นที่เป็นตัวปัญญา ซึ่งจะรู้ว่า ความพอดีอยู่ตรงไหน ความถูกต้องอยู่ที่ไหน ความสุดโต่งอยู่ที่ไหน อันนี้เป็น “มัชฌิมนธรรม” เป็นทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและตรัสรู้ และในประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ที่เป็นปัจจัยภายนอก เราก็ต้องทำให้เกิดความพอดีด้วยเช่นกัน”

เพื่อเป็นการย้ำประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตต่อการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ อ.สุลักษณ์ ยังได้กล่าวถึงความรู้ทางอภิปรัชญา ซึ่งพวกเขามีความเชื่อว่าสมุฏฐานของโรคมาจาก ๔ สาเหตุคือ “ทิลิ” ผู้ที่มีสัมมาทิฐิหมายถึงปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการบริโภคปัจจัยสี่ และมีความนึกคิดที่ถูกต้องเสมอ มักจะไม่ค่อยเจ็บป่วย, “วิบากกรรม” หมายถึงกรรมแต่ปางก่อนที่ส่งผลมาถึงปัจจุบัน, “ปานะ” คือ การรักษาลมหายใจให้เป็น สุดท้ายจึงค่อยมามองเรื่องของเชื้อโรคซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก

นอกจากนั้นอ.ประเวศยังเสริมว่า ในวงการแพทย์ปัจจุบันพบว่า การเจริญสติสมาธิ นอกจากจะช่วยให้อาการเจ็บ(ป่วย)ของคนไข้ลดลง(และบรรเทาลง)แล้วยังอาจจะช่วยรักษาโรคบางโรคที่วิทยาการสมัยใหม่รักษาไม่ได้ด้วย โดยได้ยกตัวอย่างคนไข้หลายรายของอาจารย์เอง ที่สามารถหายจากโรคร้ายต่างๆ รวมทั้งโรคมะเร็งด้วยการบำบัดทางจิต

อนุสนธิอีกประการหนึ่งจากอาการอาหารของท่านอาจารย์ ที่มีกรอภิปรายอย่างกว้างขวางในวันนั้นคือเรื่องของ “มรณานุสติ” หรือการพิจารณาความตายเพื่อให้เข้าใจ

สามัญคุณลักษณะ อ.ประเวศกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่ต้นรายการเลย และย้ำว่าเป็นเจตนาธรรมดาของท่านอาจารย์ต่ออาการอาหารของท่านเองว่า

**“ท่านถือเอาประโยชน์จากการเจ็บป่วยทุกครั้งว่าทำให้เราฉลาดขึ้น มีปัญญามากขึ้น เป็นอิสระมากขึ้น มีความยึดติดน้อยลง”**

อาจารย์อธิบายต่อมาว่า

**“ท่าน(พุทธทาส)ได้พูดและสอนเกี่ยวกับเรื่องของการความตายบ่อยมาก ท่านพูดเรื่อง“ตายก่อนตาย”ซึ่งถ้าจะพูดตามภาษาธรรม ขณะนี้ท่านได้ตายไปนานแล้ว ท่านพูดเรื่อง“ตกกระไดพลอยกระโจน”คือ หนอยุ่ก็จะตายแล้วก็จะใช้โอกาสตรงนั้นให้เป็นประโยชน์เพื่อความหลุดพ้น “นาที่ทอง”ท่านมองว่า(การอาหาร)เป็นโอกาสอีกครั้งที่จะได้ทดลอง ได้เรียนรู้และพิจารณา ว่าอาการขณะตายเป็นอย่างไร...ความตายจึงไม่ใช่เรื่องสำคัญ เป็นเรื่องธรรมดา นี่เป็นอุดมคติ ของชาวพุทธ”**

เกี่ยวกับ“มรณานุสติ”นั้น ผู้เสวนาท่านอื่นก็ได้ขยายความอย่างพิสดารขึ้นไปอีก อ.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สาธยายถึงความตายในทัศนะทางทิเบต ซึ่งจะให้ความสำคัญกับช่วงเวลาที่ยุติญาณจะออกจากร่างมาก และเห็นว่าไม่ควรไปรบกวนกระบวนการทางธรรมชาติขณะที่ยุติญาณจะหลุดจากร่างไป และถือว่านั่นคืออุดมคติของชาวพุทธ

**“เวลาที่คนจะถึงแก่ความตาย เราควรจะ让他ตายอย่างมีความสุข ให้สมศักดิ์ศรีของชาวพุทธ ให้เขามีสติรับรู้ขณะที่ยุติญาณเขากำลังจะถอดออกจากร่างเขาไป เรื่องนี้สำคัญมากสำหรับชาวพุทธ”** อาจารย์

ผู้เชี่ยวชาญจิตเวชวิทยากล่าว

เมื่อพิจารณาประเด็นเหล่านี้โดยถี่ถ้วนแล้ว การกระตุ้นเพื่อยืดอายุคนไข้อาการ“โคม่า”คือ ไม่มีสติสัมปชัญญะรับรู้สิ่งต่างๆแล้วไว้ในบางกรณี จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้ตามทัศนะของอ.ประเวศ เพราะการกระตุ้นดังกล่าว นอกจากอาจจะทำให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่คนไข้แล้ว ยังจะเป็นการรบกวนกระบวนการตายทางธรรมชาติ (อย่างมีสติ) ดังกล่าวด้วย

**“สมัยนี้เรามีการตายแบบแปลกๆใหม่ๆ เป็นการ“ตายเทียม”(Artificial Death) คือ หมอจะมีการกระตุ้นให้กลับมาใหม่เมื่อคนไข้(อาการหนัก)หมดสติ การกระตุ้นมาใหม่(Resuscitation)นี้เป็นความทุกข์ทรมานมาก”**

อาจารย์ยังชี้ให้เห็นอีกว่า การพยายามใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ต่างๆ เพื่อยืดอายุของคนไข้ช่วงสุดท้ายเอาไว้ เป็นการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจมาก โดยยกตัวอย่างที่สหรัฐอเมริกาว่า ค่าใช้จ่ายในช่วง ๖ เดือนสุดท้ายของคนไข้ที่นั่น จะคิดเป็นจำนวนสูงถึงร้อยละ ๗๕ ของค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ทั้งหมด ซึ่งเงินเหล่านี้อาจนำมาใช้เพื่อยืดอายุผู้ป่วยหนุ่มสาวให้มีอายุยืนยาวกว่านี้ได้อีกเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งทางทัศนะเกี่ยวกับอาการอาหารของท่านพุทธทาสในครั้งนี้ ผู้ร่วมเสวนาสวนใหญ่ก็มองเห็นส่วนที่เป็นประโยชน์อยู่มาก เพราะจะทำให้คนสนใจท่านพุทธทาสมากขึ้น และอาจตั้งข้อสงสัย และพยายามสืบย้อนไปถึงสิ่งที่ท่านสอน กระนั้น การพยายามทำความเข้าใจหลักธรรมและเจตนาธรรมของท่านอาจารย์ ควรเป็นไปอย่างละเอียดลึกซึ้งกว่านี้ เพื่อจะได้ไม่เกิดเรื่องวุ่นวายเหมือนในขณะนี้





### โรคทางจิตใจที่เกิดจากการทำงาน

สยามรัฐ ๑๓ มิ.ย.๖๖ น.๕

สังคมเมืองหลวงตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งกลับเข้าบ้านก็ต้องเจอกับสภาพปัญหาต่างๆมากมายอันทำให้เกิดความเครียด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรถติด เรื่องงานที่ต้องมีการแข่งขันกันสูง จนเป็นเหตุให้เกิดความเครียดที่แสดงอาการออกมาทางอารมณ์จิตใจและร่างกายโดยออกมาทางระบบประสาทและสมองมากที่สุด เช่น ปวดหัว มึนงง เหนื่อย อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ ใจเต้นใจสั่น เบื่ออาหาร ไปจนถึงการแสดงออกทางอารมณ์ หงุดหงิด ซึมเศร้า โกรธง่าย โมโห ร้าย น้อยใจ นอกจากนี้โรคเครียดยังส่งผลกระทบต่อทางด้านร่างกายอย่างร้ายแรงอีกด้วย บางรายอาจตายภายใน ๒-๓ วัน เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะอาหาร เป็นต้น

ส่วนการรักษาในทางจิตใจหรือทางจิตวิทยาอย่างเดียวนั้นคงไม่เพียงพอที่จะช่วยผ่อนคลายเป็นโรคเครียดได้ จึงจำต้องทำร่วมกับธรรมเนียมปฏิบัติไปพร้อมๆกันด้วยถึงจะรักษาและป้องกันการเครียดได้ตีมากขึ้น หากทุกท่านระลึกเสมอว่าการทำงานคือธรรมชาติ การงานคือหน้าที่ จะต้องปฏิบัติด้วยความสุขกาย สุขใจ ผิดสมานธิและวิบัสสนา ทำจิตใจให้สบายทุกครั้งทำงานก็จะนำไปสู่ความปกติสุขได้

### “ปัญหาเด็กเร่ร่อน”

มติชน ๕ มิ.ย.๖๖ น.๑๕

นางสาวสุดา ศาสนันส์ นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับ “ความคาดหวังในชีวิตรของเด็กเร่ร่อน” ความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เป็นผลทำให้เกิดความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ความกดดันทางสังคมทำให้สภาพครอบครัวเริ่มแปรผันเป็นสภาพครอบครัวแตกร้าง เพราะมุ่งแต่ทำมาหากินจนไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลลูกเท่าที่ควร ในที่สุดทำให้เด็กเกิดภาวะความเครียดทางจิตใจและที่เลวร้ายกว่านั้น ทำให้เด็กคิดหนีออกจากบ้านมาเผชิญสังคมภายนอกตามลำพัง จนกลายเป็นปัญหาสังคมในขณะนี้

เด็กเหล่านี้กำลังจะเป็นต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นต่อสังคมอย่างร้ายแรง เป็นเรื่องมีชื่อของอาชญากรเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ที่จะทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ซ้ำร้ายหากเป็นเด็กผู้หญิงโอกาสที่จะถูกบังคับให้ขายตัวย่อมมีมากที่สุด จากการศึกษาเด็กเร่ร่อนครั้งนี้พบว่า ๘๐% จะอาศัยตามใต้สะพานพุทธสนามหลวง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เด็กเหล่านี้จะหารายได้ด้วยการทำงานและขอขบถมสารระเหย ส่วนย่านพัฒนาพงษ์มี ๘๕% อายุระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี หารายได้ด้วยการขายบริการทางเพศกับชาวต่างชาติซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กผู้ชายที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และเด็กเหล่านี้จะมีระดับการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมเท่านั้น พ่อแม่มี

การศึกษาต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี สิ่งเหล่านี้รัฐบาลจะต้องมีการประสานงานกับมูลนิธิต่างๆเพื่อหามาตรการแก้ไขและป้องกันอย่างจริงจังจึงจะเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กเหล่านี้ให้มีทัศนคติที่ดี เพราะจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและลดปัญหาสังคมได้

### ธนาคารโลก

เมื่อนพช.เยี่ยมเยือนปากมูล

ผู้จัดการรายวัน ๑๐ มิ.ย.๖๕๓๖

หน้า๓

เมื่อเร็วๆนี้หัวหน้าคณะติดตามผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมโครงการปากมูลของธนาคารโลกพร้อมคณะได้เดินทางมายังประเทศไทย เพื่อรับทราบความคืบหน้าผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูล ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งที่ทางธนาคารโลกอนุมัติเงินกู้ให้ดำเนินการ ผลของการรับฟังรายงานซึ่งปรากฏว่าเป็นเวทีของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแต่ผู้เดียว โดยไม่มีตัวแทนจากชาวบ้านหรือองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมด้วย ทางผู้แทนจากธนาคารโลกแสดงความพอใจต่อโครงการปากมูล

การติดตามความคืบหน้าดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ทางธนาคารโลกจะต้องทำกับทุกโครงการที่อนุมัติเงินกู้ อย่างไรก็ตามก็ติดกับการมาตรวจเยี่ยมครั้งนี้ นั้น ทางภาคองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้จัดแถลงข่าวความคืบหน้าโครงการปากมูลเช่นเดียวกัน และมีการส่งสารล่วงหน้าถึงนายลิวอี้ส ที่เปรสตัน ผู้อำนวยการธนาคารโลก เพื่อเรียนเชิญให้มาร่วมรับฟังด้วย โดยในเนื้อความจดหมายอธิบายว่า



“ชาวบ้านริมแม่น้ำมูลและองค์กรพัฒนาเอกชนคาดหวังที่จะได้พบกับทีมงานตรวจสอบของธนาคารโลก เพื่อให้มีการรับรู้ข้อมูลอันรอบด้านของโครงการเขื่อนปากมูล และได้เข้าเป็นการปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาโครงการพัฒนาใดๆ ที่สมควรจะติดต่อกับชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น เพื่อรับทราบข้อมูล” ทางองค์กรเอกชนยังเสนอให้องค์กรที่เป็นกลางอื่นๆ เป็นผู้จัดการประชุมด้วย แต่ทางธนาคารโลกได้ตอบปฏิเสธมา โดยให้เหตุผลว่า ต้องให้เจ้าของโครงการคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเป็นผู้จัด เพราะเป็นเจ้าของโครงการ และอาจมีตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมรับฟัง

ทางองค์กรพัฒนาเอกชนจึงจัดแถลงข่าวกันเอง โดยตอนหนึ่งได้มีการกล่าวแสดงความไม่พอใจต่อบทบาททางด้านสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก ว่าเจ้าหน้าที่ประจำธนาคารโลก มักไม่ใส่ใจติดตามผลว่ารัฐบาลที่ขอยืมเงินกู้นั้นๆ กระทำตามข้อตกลงหรือไม่ โดยระบุว่าร้อยละ ๗๘ ของประเทศที่กู้เงินไปไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน และธนาคารโลกก็เพิกเฉยเสีย

**“ดร. ให้อิสระสว่างลัทธิ  
เรียนพุทธศาสนา”  
มค.๒๒ พค.๓๖ น.๒๖**

สภาการศึกษาของมติไม่บังคับ นักเรียนศาสนาอื่นเรียนพุทธศาสนา ปลอ่ยอิสระเต็มที่เตรียมวางแผนทางกระตุ้นครูสอนเน้นภาคปฏิบัติ ปลัดศธ. ชี้ระบบสอบคัดเลือกเป็นตัวกีดขวางวิชาพุทธศาสนา นายวิชัย

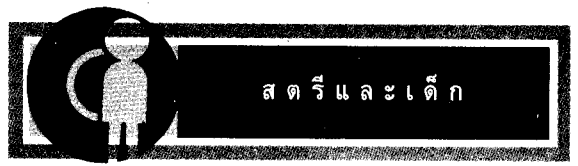
ตันศิริ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กกช.) เผยถึงการพิจารณาเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนานโยบายและวางแผนเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในทุกระดับการศึกษา โดยมีการพัฒนาแรงจูงใจของครูและนักเรียนให้สนใจในเรื่องพระพุทธศาสนามากขึ้น โดยจัดให้มีการสอนในภาคปฏิบัติและมีการประเมินความประพฤติ ไม่ใช่สอนตามหนังสือแบบท่องจำอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีมติไม่บังคับนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่นมาเรียน ปลอ่ยให้เป็นอิสระ เว้นแต่มีความประสงค์จะเรียนเองเท่านั้น

**“พระชี้ความมั่นคงของชาติ  
คู่กับความปลอ่ดภัยของสตรี”  
สยามรัฐ ๓๐ มีค.๓๖ น.๖**

พระอาจารย์สันติกโรจากสวนโมกขพลาราม ได้อภิปรายในงานเสวนาเรื่อง “ความรุนแรงทางเพศในมุมมองศาสนา” ณ ห้องประชุมตึกเอนกประสงค์ชั้น ๗ ม.ธรรมศาสตร์ ว่าพระควรจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาความรุนแรงทางเพศว่า ความรุนแรงดังกล่าวถือเป็นทุกข์ของคนในสังคม ซึ่งพระมีหน้าที่ต้องช่วยดับทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์ของคนรู้จักกัน หรือทุกข์ของสตรีและเด็ก ก็เป็นหน้าที่ของพระ แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่สังคมเราไม่มีนักบวชหญิงที่จะมาร่วมแก้ไขปัญหาก็อยากเรียกร้องให้พุทธบริษัททั้งหญิงและชายมาร่วมกันตระหนักและหาทางป้องกันแก้ไขร่วมกัน **“ปัญหาความรุนแรงทางเพศนี้ถือเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ**

ด้วย ดังในอธิธานิยธรรมสูตรข้อที่ ๕ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดเจนว่า สังคมที่มีความมั่นคง เข้มแข็ง ผู้หญิงจะต้องมีความมั่นคงปลอดภัยในสวัสดิภาพของตน จะไปไหนก็ไม่มีใครยุ่ง (จักไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีที่มีสามีแล้ว และสตรีสาว) แต่ในสังคมปัจจุบันกลับคิดตรงข้ามกับสังคมนักพุทธที่มองว่าความมั่นคงทางจิตใจของประชาชน และความปลอดภัยของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าก็ยกเรื่องนี้ให้เป็นเรื่องสำคัญ แสดงถึงความไม่เสื่อมของสังคม” สังคมที่ชายไม่ได้เป็นใหญ่และสังคมที่หญิงไม่ได้เป็นใหญ่ และต่างมีความเคารพซึ่งกันและกัน จะเป็นสังคมที่สงบสุขที่สุด





# โสภณิกับพุทธศาสนา

ละมัย ชุตติระกะ

.....

**'คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นคำสอนที่ไม่แบ่งแยกทางเพศ  
หญิงโสภณิกจึงไม่แตกต่างไปจากบุรุษกถลวัน  
ที่สามารภเปลี่ยนสถานภาพตนเอง ให้กลายเป็นผู้ปฏิบัติธรรมได้และ  
อาจจะหลุดพ้นได้เร็วกว่าคนอื่น ๆ  
เพราะความเชื่อหน่ายถ่วงสภาพชีวิต'**

.....

ทำไมประเทศไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ จึงมีโสภณิกมากที่สุด และได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งการศึกษามารมณที่ขึ้นชื่อของโลก

หญิงโสภณิกเป็นผู้หญิงบาปหรือไม่ หากตีความจากหลักพุทธศาสนา

หากเอาหลักศีลธรรมมาอ้างการที่พ่อแม่ชายลูกสาว ถือเป็นการทำงานบาปหรือไม่

องค์กรทางพุทธศาสนาจะทำอะไรได้บ้างเพื่อยุติการค้าประเวณี

หญิงบริการหรือโสภณิกสามารถปรับปรุงตนเองเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีได้หรือไม่

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองไทยมักจะเกิดความคลั่งคลงใจและสับสนกับภาพพจน์ที่ขัดแย้งอย่างชัดเจนของเมืองไทย เพราะขณะที่พุทธศาสนาสอนให้คนไม่เห็นแก่ตัว

ไม่ยึดมั่นถือมั่น แต่ขณะเดียวกันเมืองไทยก็มีสถานบริการทางเพศมากมายตั้งอยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากบริเวณวัด และยังการที่ผู้หญิงไทยผู้ต้องทนอยู่กับสภาพการกดขี่จากสามี ก็น่าจะทำให้เกิดข้อกังขาว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลมากน้อยแค่ไหนต่อปรากฏการณ์เหล่านี้ในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ นักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีในแนวพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ได้ให้ทัศนะว่า สาเหตุของปัญหาโสภณิกคือระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและทัศนคติเป็นสาเหตุของการกดขี่สตรีเพศโดยเฉพาะที่มองว่าผู้หญิงเป็นทรัพย์สินสมบัติของผู้ชาย และมีหน้าที่ดูแลตอบสนองความต้องการของผู้ชาย และยังความเชื่อที่มีอคติบางประการ

ในพุทธศาสนา ก็พอจะนำมาวิเคราะห์อ้างอิงถึงสาเหตุได้บ้าง

อันที่จริงโสภณิกเกิดก่อนสมัยพุทธกาล และถือกันว่าเป็นหญิงชั้นสูง ซึ่งจะได้รับเกียรติเป็นพิเศษจากพระมหากษัตริย์ คำว่า "โสภณิก" จะหมายถึงผู้หญิงที่สวยงามเป็นพิเศษ มีความประณีต ละเอียดอ่อน มีความรู้เรื่องศิลปะทุกแขนง และสามารถบำเรอความสุขแก่ผู้ชายชั้นสูงได้ ซึ่งจะต่างจากโสภณิกที่เราเข้าใจกันทั่วไปในปัจจุบัน แต่ที่เหมือนกันคือสถานภาพของหญิงโสภณิกที่มีได้เกิดจากความพึงพอใจของเธอเอง แต่เพราะสังคมเลือกให้เธอเป็นสาธารณสมบัติไว้คอยให้บริการผู้ชาย ดังนั้นหากผู้หญิงยังถูกมองเป็นเช่นสินค้าเธอก็ยังคงต้องทนทุกข์ทรมานกับชะตากรรมจากสภาพสังคมและความคิดที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงต่อไป



อย่างไรก็ดี ในสมัยพุทธกาล ผู้หญิงหลายคนได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณี และสามารถพัฒนาจิตใจตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลส สามารถเผยแผ่พุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และที่จริงในแก่นคำสอนของพุทธศาสนาจะบอกว่า ผู้หญิงและผู้ชายทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เพศ สีมิวและสกุลชาติมิใช่ตัวกำหนดความแตกต่างกันของมนุษย์แต่อย่างใด และทุกคนสามารถปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ความโลภ โกรธ หลง ได้เหมือนกัน ดังนั้นคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นคำสอนที่ไม่แบ่งแยกทางเพศหญิงโสเภณีจึงไม่แตกต่างไปจากบุคคลอื่นที่สามารถเปลี่ยนสถานภาพตนเอง ให้กลายเป็นผู้ปฏิบัติธรรมได้ และอาจจะหลุดพ้นได้เร็วกว่าคนอื่น ๆ เพราะความเบื่อง่ายต่อสภาพชีวิต

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพุทธ-

ศาสนามีได้สนับสนุนให้เกิดการแบ่งแยกทางเพศ แต่ภาพที่ปรากฏต่อสังคมคือ การปฏิบัติที่เต็มไปด้วยค่านิยมที่แบ่งแยกทางเพศ โดยเฉพาะธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ทำไมวัดหลายๆแห่งทางภาคเหนือจึงไม่อนุญาตให้ผู้หญิงเข้าไปในโบสถ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และทำไมผู้ชายจึงเดินลอดราวตากผ้าไม่ได้ เพราะจะทำให้ความเป็นชายลดลง กระนั้นหรือ ความเชื่อทั่วไปในสังคมคือ ผู้หญิงต้องอยู่ห่างๆจากพระ เพราะเป็นศัตรูต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระ และแม้ว่าผู้หญิงต้องลุกขึ้นแต่เข้าตู่เพื่อเตรียมอาหารสำหรับใส่บาตร แต่พอเวลาประเคนอาหารถวายพระๆก็ต้องใช้ผ้ารองรับเพื่อไม่ให้สัมผัสโดยตรงกับผู้หญิง

แม้กระทั่งความคิดในการให้

ความสำคัญระหว่างลูกสาวและลูกชายก็ไม่เหมือนกัน การที่พ่อแม่ได้บวชลูกชาย เชื่อกันว่าจะเป็นโอกาสได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกไปสู่สวรรค์ ขณะที่ลูกสาวไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางจิตวิญญาณต่อพ่อแม่ได้ ทำให้ลูกสาวมักรู้สึกด้อยกว่า และอุทิศตนเองเพื่อพ่อแม่และครอบครัว เพื่อตอบแทนบุญคุณและแสดงความ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่ามีกรณีพิเศษ ทำให้เกิดทัศนคติที่แบ่งแยกทางเพศขึ้นในพระไตรปิฎก ซึ่งได้รับการบันทึกและสังคายนามาเป็นเวลานานแล้ว และไทยก็ได้รับอิทธิพลมาด้วย และอีกประการหนึ่งที่อาจเป็นสาเหตุของทัศนคติที่ลำเอียงของพุทธศาสนาในเมืองไทยก็คือ ศาสนาในบ้านเรามีส่วนผสมของพุทธ พราหมณ์และการนับถือผีสาร ดังนั้นเราควรระวังที่แก่นและหลักการที่เป็นพุทธจริงๆ

จะได้ไม่สับสน เพราะศาสนาพุทธสอนให้คนมีความรัก ความเมตตา และเคารพความเท่าเทียมกันของมนุษย์โดยพื้นฐานตามกฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่สำคัญมาก และจะช่วยแก้ปัญหาโสเภณีได้

การที่จะให้พระคุณเจ้าเข้ามา มีบทบาทช่วยแก้ไขปัญหาโสเภณี เราก็ต้องเข้าใจความควรแก่สมณสาธูป และจุดอ่อนจุดแข็งของท่าน ขณะเดียวกันพระคุณเจ้าก็ต้องเข้าใจถึงสภาพของหญิงโสเภณี และศึกษาว่าทำไมเธอเหล่านั้นจึงต้องมาประกอบอาชีพนี้ ยังไม่มีตัวเลขที่แน่ชัดว่ามีจำนวนหญิงโสเภณีเท่าไร แต่ประมาณคร่าวๆได้ห้าแสนถึงหนึ่งล้านคน และเกือบครึ่งหนึ่งของโสเภณีหญิงมาจากภาคเหนือ ซึ่งรู้จักกันว่าเป็นแหล่งที่มีผู้หญิงสวยงาม อ่อนโยน และอีกร้อยละ ๔ มาจากภาคใต้ ซึ่งเป็นภาคที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่ปัญหาพื้นฐานของผู้หญิงโสเภณีคือ ความยากจน ความต้อยการศึกษา และส่วนมากพวกเธอจะอยู่ในช่วงอายุ ๑๖ ปีด้วย

จำนวนหญิงโสเภณีเป็นตัววัดความล้มเหลวของภาคเกษตรกรรมซึ่งทำให้ชาวนาไม่มีสิ่งใดเหลือแล้วนอกจากลูกสาว และโดยส่วนใหญ่ หญิงโสเภณีจะเป็นลูกสาวคนโต ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว เพราะฉะนั้นโดยค่านิยมแล้ว ในยามยากลูกสาวคนโตจะต้องเสียสละ

นอกจากนี้การมองค่าของพรหมจรรย์ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของผู้หญิง ก็มีส่วนทำให้เธอมาสู่อาชีพโสเภณี เมื่อเธอไม่สามารถเป็นผู้หญิงที่ดีได้ หลายคนจึงลงโทษตัวเองด้วยการเป็นผู้หญิงชั่วหลังจากถูกข่มขืนหรือเสียพรหมจรรย์แล้ว มาตรฐานเชิงซ้อนของสังคมต่อผู้หญิงระหว่างผู้หญิงดีกับผู้หญิงชั่ว จะยิ่งเป็นการลงโทษหญิงบริการในทางความรู้สึกมากขึ้น เพราะขณะที่ผู้ชายสามารถใช้ชีวิตสนุกสนานเที่ยวผู้หญิงได้โดยไม่รู้สึกละอายและกระดากอาย แต่ผู้หญิงที่ดีต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้จนกว่าจะแต่งงาน และเมื่อเป็นภรรยาก็จะถูกสอนให้มีความอดทนเพื่อความ เป็นแม่ที่ดี แต่ผู้ชายจะประพฤติอย่างไรก็ได้ ซึ่งการที่ภรรยาอมให้สามีเที่ยวโสเภณี จะถือเป็นการทำให้เกิดปัญหาโสเภณีด้วยหรือเปล่า

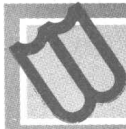
หากเอาศีลข้อ ๓ มาวิเคราะห์ จะพบว่า ในเมื่อการผิดลูกผิดเมียคนอื่นถือว่าเป็นบาป การที่ผู้ชายไปเที่ยวโสเภณี ก็เป็นการกระทำที่ผิดลูกผิดเมียเขาเหมือนกัน ถึงแม้จะอ้างว่ามีได้เป็นการบังคับขู่เข็ญเขา หรือเขาเต็มใจก็ตาม เพราะที่จริงแล้วผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่ถูกบังคับ ขู่เข็ญจากเจ้าของสถานบริการ หรือจากพ่อแม่ที่ขายลูกสาวมา

**ในการแก้ปัญหานี้ พระสงฆ์ควรช่วยปลุกฝังจิตสำนึกใหม่แก่สังคม ไม่คิดว่าผู้หญิงคือเพศที่อ่อนแอ**

หรือไปสั่งสอนว่าเพราะชาติก่อนเคยทำบาปไว้มาก ชาตินี้จึงต้องมาชดใช้กรรมเก่าด้วยการเกิดเป็นผู้หญิง จะเห็นได้ว่ามีวัดมากมายในชนบทที่มีหญิงโสเภณีเป็นอุปัฏฐาก ช่วยทำบุญบูรณะปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างต่างๆในวัด การเปิดโอกาสให้เด็กหญิงในชนบท ผู้ไร้โอกาสทางการศึกษามาวางชี จึงถือว่าเป็นอุปการคุณที่จะช่วยได้มาก เพราะจะช่วยลดจำนวนเด็กหญิงที่จะเข้าสู่การค้าประเวณี แต่นี่ก็ขึ้นอยู่กับว่าพระสงฆ์ อุบาสิกา อุบาสิกา จะต้องช่วยกันปลุกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ทำให้สังคมไทยไม่เชื่อว่าเป็นแหล่งเพศพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก หากเป็นเมืองพุทธที่คนมีแต่ความรักและความเมตตาต่อกัน



ละมัย ชูติระกะแปลสรุปจาก **“HOW DID WE GET INTO THIS STATE AFFAIR?”** ของคุณสนทสุดา เอกชัย จาก **Friends of Women Newsletter**



# ตู้หนังสือเสขิยธรรม

## หลักเกณฑ์ปฏิบัติสำหรับการใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรม

๑. หากพระคุณเจ้ามีความต้องการหนังสือเล่มใดที่ทางกองสาราณียกรได้แนะนำผ่านทางตู้หนังสือแล้ว ขอได้ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตรแจ้งความจำนง พร้อมระบุชื่อหนังสือที่ท่านต้องการมาให้ทางเจ้าหน้าที่ได้ทราบ ทั้งนี้โดยขอมาได้ครั้งละหนึ่งเล่มโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

๒. การให้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมนี้เพื่อจุดประสงค์ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าของพระภิกษุสามเณร เป็นหลัก ดังนั้นภายหลังจากที่ผู้จัดทำได้ส่งหนังสือไปถวายแล้ว หากพระคุณเจ้าสนใจหนังสือเล่มอื่นอีก ขอให้แสดงความจำนง พร้อมระบุชื่อหนังสือที่ต้องการมาให้ทางเจ้าหน้าที่ได้ทราบและเขียนวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มก่อนมาด้วย

สำหรับผู้อ่านที่เป็นฆราวาสนั้น หากท่านสนใจหนังสือที่เราแนะนำ ก็สามารถสั่งซื้อผ่านทางศพพ. ในราคาพิเศษพิเศษ ๒๐% โดยส่งรายชื่อบริษัทที่ท่านต้องการมาที่

ตู้หนังสือเสขิยธรรม ๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จเจ้าพระยา คลองสาน กทม. ๑๐๖๐๐  
ธนาณัติสั่งจ่าย นายพิภพ อุดมอิทธิพงศ์ ปณ.คลองสาน

## พุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นรากฐาน ของวิทยาศาสตร์

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)

หนังสือหนา ๒๕๖ หน้า ราคา ๗๐ บาท

แม้ว่าในปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์เป็นอย่างมากแต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดโทษอย่างมหาศาลแก่มนุษยชาติ จนเป็นที่หวาดวิตกกันว่า โลกและมนุษย์อาจต้องพินาศไปด้วยความเจริญในทิศทางที่ได้สร้างกันมา ทั้งความพินาศในชั่วพริบตา เช่น สงครามนิวเคลียร์ และอย่างช้าๆ เช่น การที่ธรรมชาติเสื่อมสลาย ซึ่งเป็นที่หวาดวิตกกัน



มากในปัจจุบันนั้น มีสาเหตุมาจากความคิดใหญ่ ๒ ประการคือ

๑. ความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ

๒. ความเชื่อที่ว่า "ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การมีวัตถุพร้อม"

ถึงเวลาแล้วหรือยังที่วิทยาศาสตร์จะต้องถูกตรวจสอบคุณค่าและทบทวนว่า ยังสามารถแก้ปัญหาให้กับมนุษย์ได้หรือไม่ หนังสือเล่มนี้ทำให้เรามองเห็นที่มาและสาเหตุของแนวคิดวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน พร้อมทั้งโยงเข้ามาเปรียบเทียบกับแนวคิดของพุทธศาสนาไว้อย่างแยบคายยิ่ง ช่วยชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดและให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจที่บรรดานักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายสามารถนำไปปรับปรุงสิ่งที่ยังบกพร่องของแนวคิดวิทยาศาสตร์ให้สมบูรณ์





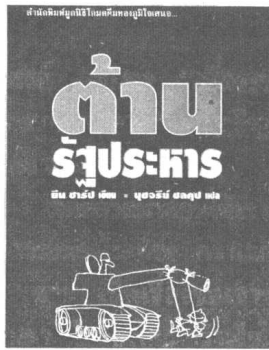
## ปัจจุบัน เป็นเวลาประเสริฐสุด

ดิช นัท อันท์ รจนา ส. ศิวรักษ์ แพล  
พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน  
เพื่อสนับสนุนการอ่านของเยาวชนไทย  
โดย ส.ธโนฆากรณ์  
หนังสือหนา ๑๑๒ หน้า

“ปัจจุบันเป็นเวลาประเสริฐสุด”  
เป็นหนังสือปาฏิหาริย์แห่งการมีสติ  
ปัญญา เพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน  
อย่างมีความสุขสงบเย็น ภายอยู่ได้  
ใจอยู่รอด ตามแนวทางการปฏิบัติ  
ธรรมแบบธรรมชาติ-ตกตา-เซ็นนั้น  
เอง ซึ่งอริยครูโบราณได้รับช่วง  
ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้  
ด้วยวิธีฉบับพลัน “จากจิตสู่จิต”

ท่าน นัท อันท์ พระภิกษุ  
พุทธศาสนานิกายเซน(ฉาน)ได้เมตตา  
เปิดหน้าต่างให้แสงสว่างแห่งพุทธิ-  
ปัญญา สาดส่องผ่านบทธรรมขนาด  
กระทัดรัด ที่สามารถอ่านจบได้ใน  
เวลาอันสั้น แต่อุ่นหนาไปด้วยคติธรรม  
และข้อคิดมากมาย หนังสือเล่มนี้จึง  
สามารถช่วยให้ท่านค้นพบปาฏิหาริย์  
แห่งการมีสติในทุกขณะจิตได้ในเวลา  
ไม่มากนัก ตัวอย่างบทธรรมเล็กๆ  
น้อยๆ ที่ขอเสนอไว้ให้ลองครุ่นคิด

ยิ้มให้กับความโกรธ  
ขมหายใจเข้า  
ข้าขู้ว่าโทษทำให้ข้าหน้าเกลียด  
ขมหายใจออก  
ข้าไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจของโทษ  
ขมหายใจเข้า  
ข้าขู้ว่าข้าต้องดูแลตัวเอง  
ขมหายใจออก  
ข้าขู้ว่าเมตตาคือคำตอบ



## ด้านรัฐประหาร

ยีน ชาร์ป เขียน  
นุชจริย์ ชลคุป แพล  
สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง  
หนังสือหนา ๔๘ หน้า ราคา ๓๐ บาท

องค์ทะไลลามะแห่งทิเบตเคย  
กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นระบอบ  
การปกครองที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ  
ของมนุษย์มากที่สุด” เพราะฉะนั้น  
หน้าที่ประการหนึ่งของมนุษย์ผู้ใฝ่หา  
สัจจะและรักความเป็นธรรมก็คือ  
การเสริมสร้างและผดุงรักษา “ประชาธิปไตย”  
ให้ยั่งยืนมั่นคง

ด้านรัฐประหาร เขียนโดย ยีน  
ชาร์ป เล่มนี้ พยายามเสนอทางเลือก  
สายหนึ่งในการขัดขวางมิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง  
คณะใดคณะหนึ่ง ทำการ “ยึดอำนาจ”

ในการปกครองประเทศ ไม่ว่าอำนาจ  
นั้นจะได้มาจากกระบอบปืนหรือเหตุผล  
ใดก็ตาม เขาเห็นว่า การล้มล้างรัฐบาล  
ประชาธิปไตยคือ การคุกคามความ  
เป็นธรรมทางสังคมอย่างเอกอุ

ทางเลือกที่ ยีน ชาร์ป เสนอ  
คือ การต้านรัฐประหารโดยสันติวิธี  
และอำนาจประชาชน จากการค้นคว้า  
อย่างจริงจังและลงสัมผัสเหตุการณ์  
การต่อสู้ของประชาชนที่เกิดขึ้นจริง  
ตลอด ๓๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้เขามอง  
เห็นข้อสรุปที่ว่า ประวัติศาสตร์ของ  
มวลมนุษยชาติได้มองข้ามความสำเร็จ  
ของพลังประชาชน บันทึกแต่ชัยชนะ  
ของผู้มีอำนาจเท่านั้น

ยีน ชาร์ป เห็นว่าชัยชนะ  
ของประชาชนมาจาก “การกล้าเผชิญ  
หน้า” “การไม่ยอมรับสิ่งที่ไม่ชอบ  
ธรรม” “การมีเจตจำนงอันแน่วแน่”  
“การไม่ให้ความร่วมมือ” “ยุทธวิธี  
และความพร้อม” ด้านรัฐประหาร  
ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนธรรมดาสามารถ  
ชนะผู้มีอำนาจได้ หากประชาชนพึง  
สำนึกใน “การเป็นผู้กุมชะตากรรม  
ของตนเอง”

อย่างไรก็ตาม “การต้านรัฐ-  
ประหาร” นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและปิด  
ประตูแพ้ หากแต่มีองค์ประกอบต่างๆ  
ที่ร่วมกันในการได้มาซึ่งชัยชนะ ถ้า  
ประชาชนหนึ่งเคยดูตาย ยอมสยบและ  
เกรงกลัว เท่ากับว่าประชาชนไม่ได้  
เป็นผู้รักษา “ธรรม” เพราะเขาได้มอบ  
“ธรรม” ให้แก่ผู้อื่นไปเสียแล้ว

ถ้ามีการรัฐประหารครั้งต่อไป  
ในประเทศไทย ประชาชนไทยจะเป็น  
ผู้รักษา “ธรรม” หรือทอดทิ้ง “ธรรม”  
สุธรรม

# อหิงสา

อหิงสาของคณกล้า



สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

ISBN 9786160000000

www.goong.com

## อหิงสา อาวุธของคณกล้า

ศึกษาปฏิบัติการสัตยาเคราะห์  
ของมหาตมาคานธี

โจแอน บอนดูแรนต์ เขียน

ไพศาล วงศ์วริสิทธิ์ ,

อนิตรา พวงสุวรรณ แปล

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

หนังสือหนา ๙๒ หน้า ราคา ๔๕ บาท

“เราไม่สามารถเสนออหิงสา  
ให้แก่คนที่กลัวตาย หรือไม่มีพลัง  
ในการต่อต้าน หนุที่ช่วยตัวเองไม่ได้  
มิใช่พวกอหิงสา เพราะมันจะถูก  
แมวกินเสมอ มันย่อมอยากจะกิน  
แมว หากทำได้ แต่มันก็ต้องหนี  
แมวเสมอ เราไม่เรียกหนูว่าชีชลาด  
เพราะมันถูกสร้างมาให้มันนิสัย  
อย่างนั้น

แต่คนซึ่งทำตัวเยี่ยงหนู  
เมื่อประสบอันตราย สมควรที่จะ  
ถูกเรียกว่า คนชลาด เขามีความ  
รุนแรงและเกลียดชังในจิตใจ และ  
พร้อมจะฆ่าศัตรู หากทำได้โดยตัว  
เองไม่เดือดร้อน คนเช่นนี้เป็นคน  
แปลกหน้าสำหรับอหิงสา”

อมตะวัจนะที่ท่านมหาตมา  
คานธี ได้กล่าวไว้ถึงปฏิบัติการอหิงสา

Joan Bondurant ได้นำเหตุการณ์  
ในประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เรื่องนี้  
ไว้อย่างน่าสนใจในหนังสือ *Conquest  
of Violence* บางบทของหนังสือ  
เล่มนี้ได้นำมาแปลไว้ในหนังสืออหิงสา  
อาวุธของคณกล้า โดยสะท้อนจุดอ่อน  
และจุดแข็งพร้อมประเมินความสำเร็จ  
ความล้มเหลวของการต่อสู้ อีกทั้ง  
ปูพื้นปรัชญาแนวคิดอันเป็นที่มาของ  
ปฏิบัติการสัตยาเคราะห์ อันเป็น  
บันไดให้เราเห็นข้อดีและข้อเด่น  
ของการชูธงอหิงสาของขบวนการใน  
เดือนพฤษภาคม

“อหิงสาในภาวะพลวัต  
หมายถึง ความเจ็บปวดโดยรู้ตัว  
มันไม่ได้หมายถึงการยอมศิโรราบ  
ต่อเจตจำนงของผู้ทำชั่ว แต่หมายถึง  
การโหมเทจิตวิญญาณของตน  
ทั้งหมด เข้าขัดขวางเจตจำนง  
ของทรราช ด้วยการทำงานภายใต้  
กฎเกณฑ์ของจิตใจดังกล่าวจึงเป็นไปได้  
ที่บุคคลเพียงคนเดียว สามารถ  
ทำทลายพลังทั้งหมดของจักรวรรดิ  
อันไม่ชอบธรรม”

## จันรรจา ประสาคนไกลบ้าน : ชีวิตคนไกลบ้านใน ประเทศอังกฤษ

ผู้แต่ง “มูทรา”

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

หนังสือหนา ๑๓๖ หน้า ราคา ๖๕ บาท

หลักการสอนธรรมที่ตีประการ  
หนึ่งตามที่พระพุทธองค์ทรงได้วางไว้  
คือ สอนแล้วทำให้ผู้ฟังเกิดความรำเริง  
และเป็นสุข (สัมปหังสนะ) ข้อนี้



จันรรจา

ประสาคนไกลบ้าน

Prasachon Baiban



จะเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งในบรรดา  
วงปาฐกและวรรณกรรมทางศาสนา  
ในบ้านเรา เป็นเหตุให้ไม่สนใจผู้ฟัง  
และผู้อ่านเพียงพอ ให้นำหลักธรรม  
นั้นไปพิจารณาเพื่อปฏิบัติตาม ยังนำ  
ยินดีที่มีหลายค่ายหลายสำนักที่เริ่ม  
ตื่นตัวในเรื่องนี้ แต่ต่างกันไปแล้วคณูป-  
การในเรื่องนี้ของท่านพุทธทาสภิกขุ  
แห่งสวนโมกขพลาราม มีอยู่คนานับ  
โรงมหรสพทางวิญญาณเป็น “ธรรม  
บันเทิง” ประการหนึ่งที่ท่านต้องการ  
เผยแผ่สู่โลก ในยุคสมัยที่มีผู้พยายาม  
แบ่งแยกโลกุตรธรรมออกจากปุถุชน  
แม้ได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งขึ้นไปอีกใน  
ชีวิตส่วนตัวของท่าน ก็จะทราบได้ว่า  
หัสสคติธรรมนั้นเป็น “อุปายะ”  
ประการหนึ่งที่ท่านหมั่นเจริญ ซึ่งช่วย  
ให้เข้าถึงหลักธรรมได้เช่นกัน

อาจจะบังเอิญที่ “มูทรา” ผู้  
รจนาเรื่อง “จันรรจาประสาคน  
ไกลบ้าน” ก็ยอมรับว่าตนเองได้รับ  
แรงบันดาลใจมากมาย จากการไป  
สวนโมกขพลารามครั้งแรกแต่เมื่อยัง  
เป็นนักศึกษา ในปีพ.ศ.๒๕๑๘ ซึ่ง  
เป็นช่วงที่ห้วงชีวิตสับสนตามยุคสมัย  
ที่การเมืองแปรปรวนไปทั้งทางซ้าย  
และขวา ทั้งเมื่อได้อ่านจากข้อเขียน  
ของเธอที่เป็นลักษณะการเล่าสู่กันฟัง

แบบจดหมาย ด้วยภาษาที่ไพเราะ สละสลวย จะได้ทราบว่า เธอก็เป็น “นักเลงธรรมะ” คนหนึ่งด้วยเหมือนกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเธอไม่ใช่ “นักเลงธรรมะ” ประเภทที่ชอบแบกพระไตรปิฎกมาอ้างแล้วให้ อรรถาธิบายตั้งธรรมกถึกทั่วไป หากเธออธิบายจากประสบการณ์ที่พบด้วยตนเองในวัยที่ล่วงเข้าสู่การมีครอบครัว และการใช้ชีวิตต่างแดนในครอบครัว และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ต่างวัฒนธรรมกัน โดยใช้ภาษาธรรมะที่เข้าใจได้ง่ายๆ ตามแนวพระที่ปรารถนาทางใต้ ที่เธอ นับถือ

ในจดหมายฉบับหนึ่งถึง “ดิน” เพื่อนของเธอ เธอได้อธิบายอาการของสามัญญลักษณะหนึ่งของมนุษย์ คือ การตาย จากประสบการณ์ในการตั้งครมภ์และการคลอดลูกที่เจ็บปวด เจียนตายของเธอเอง ซึ่งน่าจะเป็นอนุสสติให้เราท่านหมั่นเจริญสติและเจริญอัปมาทธรรมเสมอๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผู้เขียนเน้นมากเป็นพิเศษคือ การกำหนดสติตามลมหายใจ หรืออานาปานสติ ซึ่งได้ช่วยชีวิตของเธอและลูกที่อยู่ในครรภ์ ในคราวที่เธอเกิดอาการติดขัดด้านการหายใจอย่างรุนแรง เธอเขียนไว้ว่า

“จากในครรภ์เราก็เดินมาที่ห้องนั่งเล่น นั่งพักบนโซฟา ซึ่งหันหน้าเข้าหาเตาผิง นั่งได้สักครู่รู้สึกว่าหน้าร้อนวูบวาบขึ้นมา และการหายใจติดขัดมาก พยายามหายใจทั้งทางปากและจมูกแต่ก็ดูไร้ผล รู้สึกอากาศไม่ยอมเข้าปอดเลย... จนกระทั่งรู้สึกได้ว่าตัวเกร็งแข็งและเริ่มชา... สตินี้ยังคงคมชัดรู้ว่าตัวเอง

กำลังจะตายแน่ ยังพูดได้ บอกกับแม่ว่าเราไม่รอดแน่ ต้องไปแน่ แม่บอกให้เราอย่าพูดอย่างนั้น ให้คิดถึงลูกไว้ แต่ใจเราคิดไปถึงโน่น ความเป็นธรรมชาติ ธรรมดา คิดถึงอาจารย์พุทธทาสที่สอนเรื่องให้ตกกระไดพลอยโจน ช่วงกำลังจะตายนี้แหละ พยายามทำความเข้าใจให้เกิดขึ้น ยกทุกอย่างให้กับความไม่มี เราได้ยินเสียงพึมพำกับตัวเองว่าทุกอย่างเป็นธรรมดา เกิดเป็นธรรมดา ตายเป็นธรรมดา ไม่มีอะไรน่ากลัว เกิดมาแล้วล้วนเดินไปสู่ความดับทั้งนั้น เหมือนกับเทศน์ให้ตัวเองฟัง”

ภายหลังจากที่ผู้เขียนเริ่ม “ปล่อยวาง” ความเกร็งแข็งและอาการชาในที่ต่างๆ ของร่างกายก็หายไปด้วยอย่างน่าอัศจรรย์ และรอดชีวิตมาได้ทั้งแม่ลูก เธอรำพึงต่อถึงภาวะที่เพิ่งพ้นเงื้อมหัตถ์ของ มัจจุราชมาได้ว่า

“เรามานั่งคิดย้อนหลังว่า หากเราไม่เคยฝึกสมาธิ ฝึกเรื่อง การวางและการหายใจอย่างถูกต้อง มาก่อน เราอาจจะตายในวันนั้นก็ได้อ สิ่งที่ทำให้เราตายเร็วขึ้นคือ ความตกใจ ถ้าไม่เคยฝึกสติมาก่อน เราจะไม่รู้ว่าจะควรทำอย่างไรกับร่างกายนี้ เราไปนอนอยู่ที่โรงพยาบาล ๒ วัน ไปนั่งคิด นอนคิด พูดกับตัวเองว่า ต่อแต่นี้ไปจะต้องไม่ประมาท จะต้องให้เวลากับการทำสมาธิมากขึ้น”

ถึงตรงนี้เธอสรุปได้ถึงแนวทางชีวิตที่ควรดำเนินไปตามบาทฐานแห่ง พุทธว่า

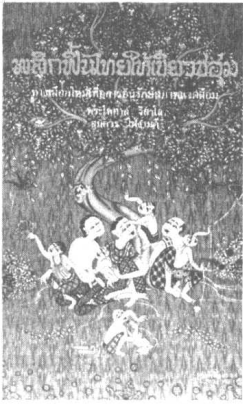
“บทเรียนที่ได้จากเหตุการณ์ในวันนั้นคือไม่มีอะไรน่าเอา น่าเป็นจริง ๆ เพราะทุกอย่างเอาติดตัวไปไม่ได้เลย เราเคยคิดว่าทำไมไม่รวยเหมือนคนอื่น จะได้เอาเงินไปช่วยเหลือคนจน ว่าเข้านั้น เตี้ยวนี้ เล็กคิดแล้ว อะไรก็ได้ กับลูกกับผัวก็เหมือนกัน ไปยึดหลงมากก็เท่านั้นแหละ วันที่เราจะตาย เราไปคนเดียวจริงๆ มาลอนจอนยังไป ก็ไปลอนจอนอย่างนั้น จึงมีข้อสรุปให้กับชีวิตตัวเองว่า เราจะทำหน้าที่ความเป็นมนุษย์ของเราให้ดีที่สุด โดยไม่มีความยึดมั่นถือมั่น”

ให้เก็ทเป็นการออกกำลังอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนโปรดปราน แต่เธอไม่เพียงค้นพบคุณค่าของมันแค่การทำให้อากาศในร่างกายแข็งแรงเท่านั้น แต่เธอยังยืนยันไว้ในจดหมายหลายฉบับของเธอว่า ให้เก็ทเป็นการเจริญสติอย่างหนึ่ง (“สวนลุมพินี ให้เก็ทวัฒนธรรมแห่งสติปฏิฐาน” หน้า ๙๙) เธอเล่าให้ “ดิน” ฟังอย่างภูมิใจภูมิใจว่า

“ในขณะที่ชาวพุทธไทยเรา พยายามนั่งหลับตาทำสมาธิวิปัสสนา เพื่อค้นหาสัจธรรม... ให้เก็ทกลับเป็น(การฝึก)สมาธิแบบเปิดตา และกำหนดสติอยู่ที่การเคลื่อนไหวอย่างช้าๆ และมีจังหวะจะโคน การเคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้านั้นไม่ผิดอะไรกับการเดินจงกรม ความเชื่องช้านั้นได้น้อมนำจิตให้เข้าสู่ความสงบได้อย่างง่ายดาย เราจึงอยากย้ำหนักย้ำหนากับใครต่อใครว่า สวนลุมฯ ในขณะนี้ เป็นยุคทองแห่งการเรียนรู้วิถีทางการเหล่านี้จริงๆ ไม่ต้องมาหอรอกที่เมืองนอกเมืองนา”

ที่เขียนมาทั้งหมดเป็นเพียงส่วนเสี้ยวหนึ่งของธรรมเนียมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้มองในเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับปัญหาสังคมต่างๆ อาทิ **“เข้าใจถึงแก่นศาสนาพุทธแก้ปัญหาทุกอย่างได้”**(หน้า ๘๙), **“เขมรฆ่าพี่น้องกันได้อย่างไร”**(หน้า ๖๙) ฯลฯ ท่านที่สนใจจะสืบข้อบรรณคดีทั้งหมด เห็นทีจะต้องเขียนมาขอหรือซื้อหาอ่านกันคงพิมพ์จำนวนไม่มากหรือครบ

**“นอนหนังสือ”**



**พลิกพื้นไทยให้เขี้ยวชะอุม**

ะทางเลือกใหม่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระไพศาล วิสาโล และ สมควร ฝั่งามดี แต่ง

โครงการประยุกต์ศาสนา

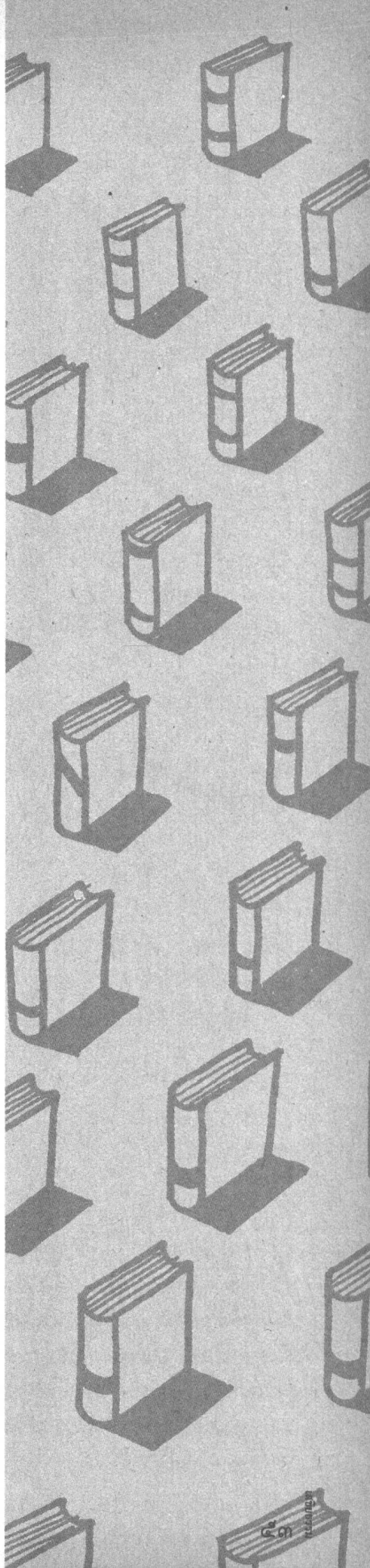
เพื่อการพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา จัดพิมพ์ ๒๕๓๖

หน้า ๖๔ หน้า อภินันทนาการแก่ผู้สมัครสมาชิกปาจารย์สาร“อนุรักษ์”

ในบรรดาผู้ที่มิงานเขียนด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน พระไพศาล

วิสาโลและสมควร ฝั่งามดี ดูจะเป็นผู้หนึ่งที่เพียรพยายามสร้างสรรค์ผลงานที่นำเสนอข้อมูลอันน่ารับฟัง กล่าวคือ อุดมไปด้วยตัวเลขและสารัตถะที่น่าสนใจอย่างสมบูรณ์ แต่ก็ไม่มากและยากเกินจนควรแก่การวางไว้บนห้างเพื่อการอ้างอิงเท่านั้น ทั้งในอรรถรสที่น่าติดตาม ยังแฝงด้วยการเสนอศักยภาพที่ควรนำไปทดลองและปฏิบัติด้วยตัวผู้อ่านเองด้วย **“พลิกพื้นไทยให้เขี้ยวชะอุม”** เป็นผลงานล่าสุดของท่านที่ยังคงถือเป็นแนวหน้าของหนังสือด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เพราะในหนังสือหนา ๔ ยกอันกอปรด้วยภาพประกอบอันสวยงามของศิลปินกลุ่มสืบไท้ทั้งเล่มนั้น ประเด็นที่ผู้เขียนจับและเสนอทางเลือกล้วนแต่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่หลายฝ่ายเริ่มตระหนัก และสามารถเสนอออกมาในมุมมองที่หลายฝ่ายมองข้ามไป อาทิ **“อนุรักษ์ธรรมชาติ: การพัฒนาที่ชาญฉลาด”** **“น้ำ: ปัญหาแก้ได้แม้ไม่สร้างเขื่อน”** **“ขยะ: ทำเงินทำทองจากกองขยะ”** **“ไฟฟ้า: ใช้น้อยเท่ากับได้เพิ่ม”** **“ป่า: รักษาได้โดยไม่ต้องไล่คน”** เป็นต้น ทั้งภาคผนวกล้วนเป็นบทความสั้นๆที่สะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างน่าสนใจ

ภาษาที่สละสลวย รูปเล่มที่สวยงาม และภาพประกอบที่บรรเจิด จะพาท่านท่องไปสู่โลกแห่งความเป็นจริงของปัญหาสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นด้านที่น่ากลัวและเร่งด่วนอย่างคาดไม่ถึงก็ได้



# ข น้ำ ๗ ตักแต่น และ แมลงตบเต่า

ธรรมชาติได้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างทั้งโลกและจักรวาล รวมทั้งพหุภคาคอนเวจกว้างใหญ่หาที่สุดมิได้ ธรรมชาติสร้างโลกขึ้นมา มันเหงาเกินไป ถ้าหากจะไร้สรรพสิ่งเยี่ยงดวงจันทร์ ดาวเคราะห์ ดาวฤกษ์ และบรรดาดวงดาวอันน้อยใหญ่... แดมด้วยอุกกาบาต ทางช้างเผือก และละอองธุลี กระจัดอีกมากมายก่ายกอง

ด้วยการเปลี่ยนแปลง ด้วยปัจจัยการ ด้วยพลัง และอำนาจอีกเกินกว่าจะคณานับ

พืช คน สัตว์ สิ่งของและมนุษย์ก็ถูกรวมชาติหยิบขึ้นมาสร้างที่ละเล็กที่ละน้อย ภายใต้การเลื่อนไหลของกาลเวลาอันไร้กฎเกณฑ์และขอบเขต

ปฏิกิริยาหนึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาอีกอันหนึ่ง และปฏิกิริยาใหม่ๆก็สร้างปฏิกิริยาที่ใหม่กว่าขึ้นมาอีก

จากดินและหินที่แห้งผาก ไร้สรรพชีวิต น้ำได้เกิดตามมา อย่าไปหาเหตุผลเลยว่า ทำไมน้ำจึงเกิดขึ้นมาก่อนได้ หากจะตอบอย่างกำปั้นทุบดิน ก็ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเล่า ก็ด้วยปัจจัยการหรือปัจจัยของการเกิดนั้นๆอย่างไรเล่า ด้วยอำนาจและพลังต่างๆ ใดๆอย่างไรเล่า

สัตว์ตัวเล็กๆ ได้อุบัติขึ้นหลังจากที่พืชน้ำได้อุบัติขึ้นมาแล้วในโลกนี้บ่อนันดกาล

โลกมิได้ใช้เวลาเพียงหนึ่งพันปี ที่จะสร้างอะไรสักอย่างขึ้นมา คงไม่ใช่สองสามล้านปี คงไม่ใช่แสนล้านปี คงนานกว่านั้นมาก นานแค่วันหรือ สองชั่วโมงและวิจรรณญาณอันน้อยนิดของเรา ที่เชื่อกันว่ามันค่อยๆพัฒนาขึ้นมาจากสัตว์เซลล์เดียวที่กระดุกกระดิกได้เพียงแผ่วเบาในชั้นแรก จนมีกลไกที่ซับซ้อนอย่างการไหลเวียนโลหิต ในร่างกาย ระบบการย่อยอาหาร ระบบการป้องกันตนเอง จากภัยพิบัติ อย่างการกระพริบตาเพื่อกันฝุ่นละอองที่ปลิวมาอย่างฉับพลัน และกลไกอื่นๆ อีกมากมายก่ายกองที่เราไม่มีสิทธิ์ที่จะสาวไปหาเหตุผลผลได้เลย

หากจะลองคิดหาเหตุผลต่างๆเบาๆ เพื่อเป็นตัวอธิบายชี้ให้เห็นปัจจัยการสักอัน...ลองคิดเรื่องนี้ดูซิ

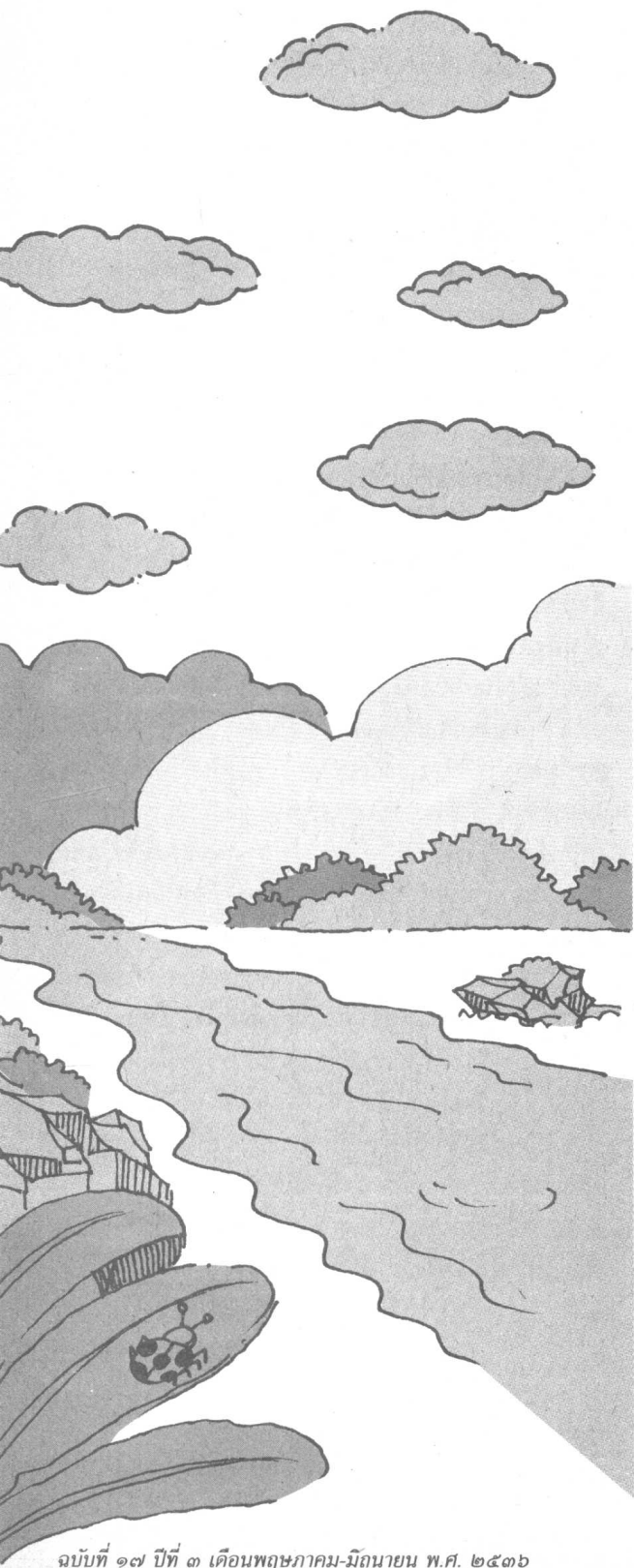
มนุษย์มีชีวิต ชีวิตของมนุษย์อยู่ได้ด้วยปัจจัยอย่างน้อย ๒ อย่าง คือ อาหารและอากาศ มนุษย์ได้รับอาหารจากไหน มนุษย์ได้อากาศจากที่ไหนหายใจ ถ้าสิ่งทีสร้าง อาหารและอากาศมันไม่สร้างให้เราละ เราจะได้อาหารและอากาศมาจากที่ใด

เรามีปัญญาสร้างด้วยสองมือสองแขนของเราหรือไม่ เรามีปัญญาเพียงพอที่จะสร้างหยดน้ำเล็กๆขึ้นมาเองสักหยดใหม่ ไบไม้ด้วย...สักใบหนึ่ง

เราหมดสิทธิมานานแล้ว

นักวิทยาศาสตร์ต๋วยง เคยคิดที่จะสร้างแสงหึ่งห้อยแมลงเรืองแสงเล็กๆกระจัดตัวนั้น แต่เขาไม่สามารถจะ





สร้างมันขึ้นมาได้เลย ทำอย่างไร สร้างอย่างไร มันก็ไม่มีวันเหมือนได้ อย่างดีก็แค่มองดูมันบินวิบๆไปท่ามกลางความมืด

มนุษย์กำลังลืมหูลืมตา กำลังหลงไหลเทคโนโลยีของตัวเอง จริงอยู่ มนุษย์สามารถสร้างอะไรได้สารพัดอย่าง แต่มันไม่สามารถสร้างได้ทุกอย่าง มันมีข้อจำกัดของมันเอง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ สติปัญญา วัสดุ เทคนิค วิธีการและ อุปายเหตุผลต่าง ๆ นานา

มันมีแค่ที่ธรรมชาติ “เอื้อเพื่อและเมตตา” ให้มาเท่านั้น แต่มนุษย์กลับไม่สำนึกดีต่อธรรมชาติในขณะนี้ จึงเพียรพยายามที่จะครอบครองธรรมชาติ พยายามที่จะ(กล้า)เป็นเจ้าของ และตัดแปลงตัวธรรมชาติมาสู่ความต้องการ ก็เลสและตัดหาของตัวเอง บริโภคกิน ใช้สอยอย่างตะกละตะกราม เขาไม่รู้หรือกว่าเขากำลังทำลายทั้งธรรมชาติและตัวของเขาเอง

โดยเฉพาะ “ตัวเขาเอง” ในรูปของลูก หลาน หลาน หลาน ที่เป็นผลผลิตของพวกเขา เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพวกเขา เป็นชีวิตที่เกิดใหม่(อีกรูปแบบหนึ่ง)ของเขานั้นแหละ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเขาไม่มีทางปฏิเสธได้ว่า ลูกหลานนั้นมีใช้ตัวของเขา ตัวอย่างที่ง่ายมาก..เวลาหกล้มหัวแตก เจ็บไข้ได้ป่วย ตัวเขานั้นแหละ “เจ็บ” กว่าตัวลูกหลานที่ถูกกระทบโดยตรงเสียอีก ลูกเพียงนอนหายใจรินรายอยู่บนเตียงคนไข้ ยอมรับความเจ็บโดยปริยาย ไร้เดียงสา ไร้มายาสาโดย แต่พ่อแม่กลับ.... สะอื้นเอือกๆอยู่นอกห้องไอซียู

มนุษย์ได้อากาศมาหายใจจากความเมตตาของต้นไม้ ใบหญ้า ที่ทำหน้าที่ผลิตออกซิเจนอย่างซื่อสัตย์สุจริต น้อยคำหนึ่งก็ไม่เคยบ่น ทุกข์ยากอย่างไรไม่เคยเรียกร้อง แต่มนุษย์พากันตัดต้นไม้ โคนิน เผา และใช้สอยอย่างบ้าคลั่ง

อากาศลดคุณภาพและปริมาณลงทุกวินาที น้ำ...อันเป็นผลผลิตและประติมากรรมอันแสนจะล้ำค่าและมหัศจรรย์ของป่า ก็พลอยลดลงอย่างน่าใจหายใจกว่า ปฏิกิริยาหนึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาหนึ่ง เขาทำลายพร้อมๆกันถึง ๒ ทาง คือ ป่า และ น้ำ ไม่นับผลผลิตจากป่า อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าและยารักษาโรค อันเป็นปัจจัยสำคัญ ๔ อย่างของชีวิต รวมทั้งสัตว์ป่า ความงามของภูเขา ป่าไม้ ห้วยละหาน

น้ำตก ทุ่งหญ้าและไอน้ำแห่งสายหมอก ...

**เพื่อนเอ๋ย ... แล้วเราจะเหลืออะไรไว้ให้ลูกหลาน**

เราจะพูดได้อย่างไรว่า ผืนดินนี้ บรรพบุรุษของเรา ได้เอาเลือดเนื้อและชีวิตรักษามันมาด้วยความรักห่วงแหน และภาคภูมิใจ เราจะอธิบายเรื่องราวของบรรพบุรุษเรากับตัวของเราให้ลูกหลานฟังในลักษณะใดจึงไม่เก้อเขิน ยุคสมัยของเราได้สร้างสิ่งใด อนุรักษ์สิ่งใดหรือมีประติมากรรมแห่งธรรมชาติใดๆ ไว้ให้ลูกหลานของเราบ้าง ...

ช่างหาคำตอบยากเสียเหลือเกิน

มันอีตอัดใจ วิดก กังวล แม้จะแค่นกบินน้ำลายก็ คับข้องเสียแล้ว มันกลืนอะไรไม่ลงคอ(เอาเสีย)เลย...คือนั้น แห่งผาก เหงื่อไหลซึมไปทั่วสรรพางค์กาย หากจะพยายาม เสกสรรค้ำคอบที่จะพอกล้อมแก้มเอาตัวรอดกับลูกๆ หลานๆ เขาได้

คำตอบที่สวยหรูเลิศลอย มีความไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุดนั้น...

อย่าไปแสวงหามันเลย มันไม่มีคำตอบสำหรับเรา เสียแล้ว

ไม่มีคำตอบจากสวรรค์ ... และที่ใดๆ (ทั้งสิ้น)

สงสารเอยกี่แต่น้ำ ใช้ได้ทั้งอาบและกิน ชักผ้า ล้างส้วม ภูบ้านให้สะอาด ไชลองอ่างอาบบอนวด รดหญ้าในสนาม กอล์ฟ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ทำความสะอาดได้ทั่วทุกซอก มุมของร่างกายที่เนาเปื่อยอยู่เป็นนิจ คราบโคล สาบสาง และกลิ่นเน่าเหม็น ก็บรรเทาและปลาสนาไปสิ้น เมื่อได้ ชำระด้วยน้ำ...

น้ำธรรมดານี้เอง

กำลังถูกทำลายด้วยความโลภอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ของมนุษย์

**เขาพากันทำลายป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ของสังคม ของประเทศ และของโลก**

น้ำที่พอจะเหลืออยู่เขาก็ใช้อย่างโง่เขลา ไม่รักษา ไม่ดูแล ไม่ทนุถนอม เขาพากันปล่อยของเสียลงแหล่งน้ำ เท ขยะและของปฏิกูลลงน้ำ ปล่อยสารพิษลงน้ำ ทุกคนพากัน ถือกติ **“ธุระไม่ใช่”** กันเสียหมด ถือกความมักได้ อยากทั้ง อะไรก็ทิ้งลงไป ไม่ว่าจะบ่อเล็กบ่อน้อย คลองใหญ่คลองเล็ก แม่น้ำกว้าง แม่น้ำแคบ

ดูเหมือนว่าน้ำและแหล่งน้ำ จะเป็นที่รองรับสิ่งที่ไม่

ต้องการของมวลมนุษย์ไปเสียทุกอย่าง

ทะเลที่แสนจะกว้างใหญ่ก็เริ่มสกปรกมากขึ้นแล้ว หาดทรายที่ขาวสะอาด เคยเดินเล่น พักผ่อนและผ่อนคลายยาม คับ เกรียดและถูกรุ้รื้อยแปดรุ้มเช้า ก็เต็มไปด้วยขยะและ ผลิต- ภัณฑ์พลาสติกในหลายๆรูปแบบ หลายขนาด สี สัน และรูปทรง

**ใครเล่าจะเยียวยาสภาวะอันกำลังเลวร้ายลงไป ในบัดนี้**

ลองถามตัวเองดูที่ หาดพริกคนใหม่ อย่าว่าแต่กลุ่ม บุคคล หน่วยราชการ หรือแม้แต่รัฐบาลเลย

แต่มีนะจะบอกให้ อย่างน้อยก็มีอยู่คนหนึ่ง รูปร่าง เหมือนเราๆท่านๆนี้แหละ พร้อมทั้งจะอุทิศตัวเอง อุทิศ ใจให้กับงานอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เขามีอุดมคติ เขามีสายตายาวและกว้างไกล เขาเป็นคนรักป่า รักแม่น้ำ ลำคลอง ห่วงใยลูกหลาน มีปณิธานแน่วแน่ที่จะแก้ไขใน สิ่งผิด เขาเคยอุทิศชีวิตเพื่อคนอื่นมาแล้ว เขายอมที่จะ เป็นอิฐก้อนแรกๆ ที่ให้อิฐก้อนต่อๆไปและก้อนอื่นๆ สืบสานต่อไปเป็นเจดีย์สูง

เขาเป็นคนน่ารักมาก เขาไม่เคยถามว่า สังคมและ ประเทศชาติจะให้อะไรแก่เขาบ้าง แต่เขาสนใจตัวเองที่จะ ให้อะไรๆกับชาติและสังคม เท่าที่ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพของเขาจะเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งรอบๆตัวเขา เขามี **“สติ”** ระลึกรู้อยู่เสมอ รู้ว่ากายเคลื่อนไปหรืออยู่ใน ลักษณะ อิริยาบถใด รู้ว่าใจกำลังคิดอะไรอยู่ ระลึกรู้พร้อม กันไปทั้ง **“กายและใจ”** เขาทำสิ่งใดๆ เขาใช้เมตตาหน้า หน้า เสมอ เขาพร่ำบอกใครๆว่า ถ้าผู้ใดทำสิ่งใดด้วยเมตตาแล้ว เป็น **“ความรัก”** ที่บริสุทธิ์แล้ว งานไหนๆก็ไม่ผิดพลาด เขารักน้ำ รักแผ่นดินฟ้าสีคราม รักสีเขียวของป่าเขา รัก ดักแด่นและแมลงดัดเบา รักดอกหญ้าและกลีบที่บอบบาง ของกุหลาบ รักผู้คนที่ได้เดินผ่านไปผ่านมาอย่างเร่งรีบ...

โปรดอย่างถามอีกเลยว่า เขาชื่อใคร เพราะเขาคือนั้น คือ ... **ตัวท่านเอง**...

**พระพิชญ์ ไชยสมโม**

**สวนธรรมสากล หาดใหญ่ สงขลา**



มนุษย์โลกไม่ว่าจะชาติพันธุ์วรรณาใดล้วนต้องการความสุข-สันติภาพ เรียกว่าเป็นความต้องการพื้นฐานที่สุดของมนุษย์เลยก็ได้ แม้จะเอ่ยอ้างพุทธพจน์ ก็เห็นจะไม่ผิดที่ว่า ‘นตถิ สนติ ปรั สุ ข์’ ความสุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี สัจธรรมประการนี้ได้ล่วงกาลผ่านเวลาและทานทำการพิสูจน์มาหลายครั้งหลายครา และที่เราไปประสบพบเห็นจากการเดิน ‘ธรรมยาตรา’ เป็นเวลาร่วมเดือนในประเทศกัมพูชาครั้งนี้ ก็พิสูจน์ให้เราและผู้ร่วมเดินอื่นๆที่มาจากประเทศที่ค่อนข้างสงบสุขอย่างสยามและอีกหลายประเทศได้ตระหนักอีกครั้งว่า แม้ในประเทศกัมพูชาที่ได้รับทศพรมาจากสงครามอันเนื่องมาจากการขาดความปรองดองของคนในชาติ และการแทรกแซง การรุกรานจากประเทศอื่น สามีญชนคนธรรมดาของเขาก็รักสันติภาพ รักความสงบเสียยิ่งกว่าชีวิต ตามรายทาง ๓๕๐ กม. ที่คณะเราซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสญาติโยม ทั้งชาวกัมพูชา ชาวไทย และชาติอื่นๆอีกบางส่วน ได้เดินผ่านมา ชาวบ้านที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ริมสองข้างทาง หรือที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ล้วนตั้งถัน้ำรอรับการประพรม และรับพรศักดิ์สิทธิ์จากผู้ร่วมเดินในขบวนธรรมยาตรา และเสียงที่เราได้ยินนับครั้งไม่ถ้วนจากใบหน้าชุ่มโชกด้วยน้ำและเหงื่อ แต่แฝงแววปิติเป็นล้นพ้นก็คือ ‘สะเราะ สันติเพียบ’-ขอให้มสันติภาพเกิด

# ยาตราแห่งธรรม ลบรอยข้ากัมพูชา

“อรชุน”

การเดินทาง ‘ธรรมยาตรา’ เพื่อความสมานฉันท์และสันติภาพในกัมพูชาครั้งนี้ จัดขึ้นระหว่าง วันที่ ๕-๒๓ พ.ค. ๒๕๓๖ นับเป็นครั้งที่สอง หลังจากการเดินทางธรรมยาตราครั้งแรกเมื่อปีที่แล้วจากอ.รัษฎาประเทศ ประเทศไทยสู่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ประสบความสำเร็จอย่างมากในการเบิกทางสันติภาพให้แก่ชาวกัมพูชา นี่เป็นเหตุให้มีผู้ร่วมการเดินทางธรรมยาตราในปีนี้อย่างเพิ่มมากขึ้นมาก ระยะทางจากเสียมราฐ ที่ตั้งโบราณสถานเมืองชื่อของโลกคือปราสาทหินนครวัดและนครธม พวกเรา กว่า ๓๐๐ ชีวิตมุ่งหน้าเข้าสู่กรุงพนมเปญอย่างเชื่องช้าแต่มั่นคง ผ่านเส้นทางที่อันตรายและมีการสู้รบกันมากที่สุดในประเทศ คือจังหวัด

กัมปงธม กัมปงจาม กันดาล และพนมเปญ เฉพาะเส้นทางจากจ.เสียมราฐก่อนที่จะถึงตัวจ.กัมปงธม เรียกว่าจะหาจ้างรถสักคันไปในเส้นทางนั้นก็ยาก เพราะเป็นที่ที่รถถล่มและรถล้มเลี้ยววิ่งเสียมมากกว่าที่จะเห็นรถยนต์พลเรือนทั่วไปวิ่ง เจ้าหน้าที่ระดับสูงชาวออสเตรเลีย นายหนึ่งของหน่วยงานบริหารชั่วคราวเพื่อการถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชา องค์การสหประชาชาติ หรือที่เราเรียกกันสั้นๆตามตัวย่อภาษาอังกฤษว่า UNTAC ได้ให้สัมภาษณ์ในสพ.บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ ๓๐ พ.ค.๒๕๓๖ ถึงความรู้สึกกังวลต่อเส้นทางการเดินทางของขบวนธรรมยาตราว่า

‘ผมรู้สึกเป็นห่วงอย่างมากว่า พวกเขา



'สะระระสันติเพียบ-ขอให้มีสันติภาพเกิด'

คงไม่สามารถเดินทางถึงพนมเปญได้'

เขาให้เหตุผลต่อไปว่า

'ในการปฏิบัติหน้าที่ของผมได้ประสบพบเห็นประชาชนผู้บริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก ถูกยิงและถูกทำร้าย และนี่พวกกลุ่มที่สู้ไม่เป็น (Passive resistors) เหล่านี้ยังจะเข้าไปเดินในพื้นที่ต่างๆ ที่มีปัญหามากมายที่สุดอีก ในตอนแรกพวกเราคิดว่า พวกนี้คงถูกเพิ่มเข้าไปในรายชื่อของเหยื่อที่ถูกสังหารทุกวันๆ อีก อย่างไรก็ตาม ทุกวันๆ (ผมเห็น) พวกเขาพากันเดินมุ่งหน้าสู่กรุงพนมเปญ ช่างเป็นความสำเร็จที่เหลือเชื่อจริงๆ และควรได้รับการยกย่องจาก UNTAC เรา'

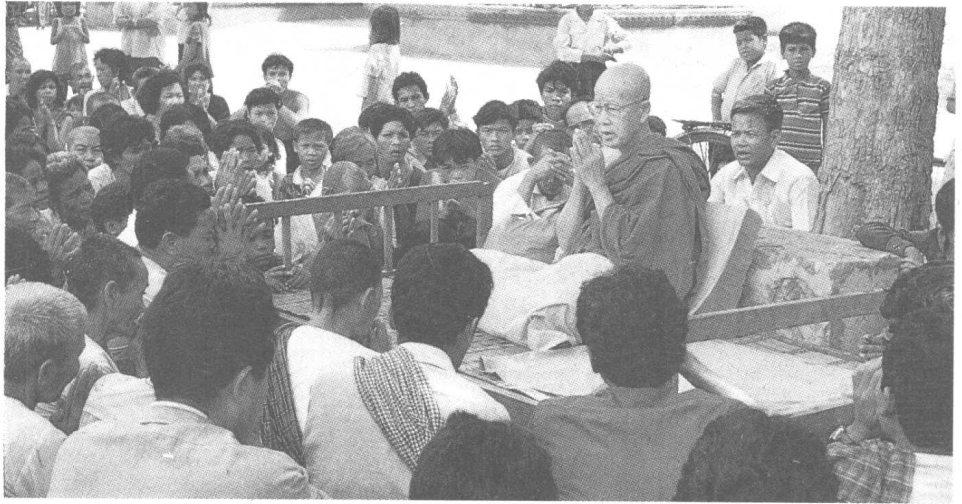
UNTAC มีหน้าที่ทั้งดูแลความสงบเรียบร้อย โดยมีกองกำลังทหารจากชาติต่างๆ ประจำอยู่ในประเทศกัมพูชา และพยายามจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นให้ได้ พวกเขาคุ้นเคยกับการโจมตีจากกองกำลังเขมรฝ่ายต่างๆ

สัญญาณเตือนภัยแก่ชาวธรรมยาตราอีกประการหนึ่งคือ เพียงแค่ ๒ วันก่อนที่พวกเราจะเริ่มออกเดินในวันที่ ๕ พ.ค. ได้เกิดการสู้รบกันขึ้นในกลางกรุงเสียมราฐ จุดเริ่มต้นของขบวนการธรรมยาตรา ทหารเขมรแดงได้มา

รายล้อมวัดพระตำหนัก อันเป็นที่พักของพวกเขา กว่า ๓๐๐ ชีวิต มีการสาดกระสุนจากทหารฝ่ายรัฐบาลเพื่อโจมตีฝ่ายเขมรแดงซึ่งยังเข้ามาในวัดเป็นระยะๆ ผลของการสู้รบทำให้ชาวคณะเรบาตเจ็บ ๓ คน เตชะบุญที่ไม่มีผู้เสียชีวิต เหตุการณ์นี้เป็นเครื่องทดสอบกำลังใจของผู้ที่จะร่วมเดินฝ่าเส้นทางหฤโหดในอีก ๑๗ วันข้างหน้า หลายรูปและหลายคนถอนตัวจากขบวนการที่เสียมราฐนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ขบวนการธรรมยาตรา กว่า ๓๐๐ ชีวิตที่เหลือก็เดินออกจากกรุงเสียมราฐตามกำหนดการเดิมคือในวันที่ ๕ พ.ค. นั้นเอง

ตามเส้นทางที่เดินผ่าน เมื่อสอบถามจากชาวบ้านก็จะทราบถึงความตื่นตระหนกของพวกเขาคือภัยสงครามและการสู้รบที่เกิดขึ้นอย่างเนื่องๆ หลายหมู่บ้านมีการวางกับระเบิดในเวลากลางคืนทุกคืน เพื่อป้องกันการโจมตีจากฝ่ายตรงข้าม หลายวัดที่เราไปพักแล้วแต่ยากจน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในพื้นที่นั้นประชาชนพากันหวาดผวาคู่ภัยสงครามจนกระทั่งไม่เป็นอันทำมาหากิน ในทุ่งนามีกับระเบิดฝังไว้เป็นจำนวนมากกว่าเมล็ดธัญพืชเสียอีก เรื่องการเรียนหนังสือของเด็กก็ยังเป็น

**'สงครามทั้งหลาย  
จะยุติลงได้  
เมื่อทุกฝ่าย  
เลิกต่อสู้กัน  
และนั่นจะเกิดขึ้นได้  
ก็ต่อเมื่อ  
บรรดาทวยราษฎร์  
ต่างสามารถออก  
มาเดินตามท้องถนน  
ได้อย่างมีสันติสุข  
ในใจของทุกคน'**



สมเด็จพระมหาโมหะนันทะแสดงธรรมอย่างใกล้ชิดกับชาวเขมร

เรื่องที่ไกลเกินฝัน

ที่กัมปงเจ็ญอำเภอนิ่งซึ่งอยู่ชายแดนจังหวัดเสียมราฐ เรามีโอกาสได้วิสาสะกับ 'อาซิม' หญิงชราเชื้อสายจีนผู้หนึ่ง และชาวบ้านบางคนในย่านร้านตลาด ทุกคนบอกเล่าเหมือนกันหมดถึงความโหดร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาภายใต้การปกครองของเขมรแดง ฉางข้าวขนาดใหญ่(ที่สุดเท่าที่เคยเห็นมาในชีวิต)ตั้งตระหง่านอยู่ที่นั่น เป็นอนุสรณ์ว่าครั้งหนึ่งประชาชนจากทุกสาขาอาชีพและสถานะ(รวมทั้งพระสงฆ์ด้วย)ต่างถูกเกณฑ์ให้ไปทำไร่ทำนา และนำผลผลิตที่ได้มาไว้เป็นส่วนกลางของรัฐ การบุกเข้าปล้นสะดม การเผาทำลายสิ่งของต่างๆเมื่อเกิดความไม่พอใจ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างปกติในอดีต

แม้ในปัจจุบันก็มีการข่มขู่และการปล้นกันอยู่เนืองๆ อย่างที่ซานโก ซึ่งเข้าเขตจ.กัมปงธมแล้ว เราได้พบและพูดคุย(ผ่านล่าม)กับหญิงสาวกลางคนเปิดร้านขายกาแฟเล็กๆ เธอเล่าให้ฟังว่าที่บ้านของเธอเคยร่ำรวยมาก่อน แต่เมื่อเร็วๆ นี้เองที่ถูกปล้นสะดมโดย 'ทหาร' (เวลาพูดถึงกองกำลังที่โหดร้าย ทหารุณและซูดริต อย่าไปเหมาเอาว่าจะเป็นการฝ่ายเขมร

แดงเสียทั้งหมด หากอาจจะเป็นกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลเอง(หรือฝ่ายอื่นๆ)ก็ได้ เท่าที่ทราบเงินเดือนของทหารรัฐบาล นอกจากจะน้อยเพราะปรับไม่ทันกับอัตราการลดลงอย่างฮวบฮาบของค่าเงินแล้ว(ลดลงร้อยละ ๗๐๐จากปีที่แล้ว) ยังออกไม่ค่อยเป็นเวลาก็เป็นเหตุให้พวกเขาต้องมาขูดรีดเอากับประชาชนอีกทอดหนึ่ง ท่านที่เคยมาเขมรบ้าง คงได้มีโอกาสพบกับ 'दानเต็ย' ที่ทหารเขมรชอบตั้งขึ้นมาเองเพื่อขอเบี้ยบำนาญจากผู้ที่ย้ายไปมา บางเส้นทางมีด่านลักษณะนี้มากเสียจนน่ารำคาญนี่เองที่เป็นเหตุให้ชาวกัมพูชอยากผลัดรัฐบาลเสียที่ ผลของการนับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งที่ผ่านมา น่าจะเป็นตัวแปรชี้วัดในเรื่องนี้ได้ดี) พวกเขายังได้เผาทำลายข้าวของบางส่วนของเธอไปด้วย ทำให้ฐานะเธอย่ำแย่ลงน่าขำที่ว่านี่อาจจะเป็นวิธีการกระจายรายได้ที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งกระมัง เพราะฉะนั้นครอบครัวต่างๆในประเทศกัมพูชามักมีฐานะที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน ก็คงไม่มีใครกล้าชวนขวยจะรวยกว่าคนอื่นมากนัก เหตุเพราะกลัวใจรักยั้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม กองทัพธรรมที่มี 'ปัญญา





โบสถ์แห่งหนึ่งในหลายพันโบสถ์ ที่เป็นเหยื่อของสงครามผลาญบ้านเมือง

เป็นอาวุธ ความเมตตากรุณาต่างกระสุน และสติต่างโล่ห้กำบัง' ดังที่พระผู้ร่วมขบวน ธรรมยาดารารูปหนึ่งได้รจนาไว้ ได้สามารถรอด ปลอดภัยพ้นอันตรายและความยากลำบากนา นัปการมาได้ มิหนำซ้ำยังได้รับการต้อนรับ อย่างอบอุ่นจากประชาชนในทุกๆที่ที่เราอย่าเท้า เข้าไป จำได้ว่าตามรายทาง ทั้งทหารและตำรวจ ในเครื่องแบบ และประชาชนจากทุกๆที่(ซึ่งไม่ ทราบมาจากฝ่ายไหนกันบ้าง) ล้วนมายินเรียง รายต้อนรับ และอำนวยความสะดวกให้พร กระทั่งส่งข้าว ส่งน้ำและปัจจัยอื่นๆแก่คณะตลอดระยะเวลา การเดิน ความปลื้มปิติต่อสันติภาพอันฉาย แสงอยู่รำไรปรากฏอยู่บนใบหน้าของพวกเขา ชาวที่ว่าจะมีการโจมตีในที่ต่างๆที่ขบวนต้อง เดินผ่าน ล้วนกลายเป็นข่าวโคมลอยไปทั้งสิ้น นี่นับเป็นอนุภาพแห่งธรรมอย่างสุดที่จะหาข้อ มาคัดค้านอธิบายเป็นอื่นได้ เพราะ 'ธรรม' (ความเมตตา ปราบปราม) เมื่ออยู่ที่ใดย่อม รักษาผู้ประพฤดิธรรมคนนั้น

และในการนี้เห็นจะต้องยกเป็นคุณูปการ แก่สมเด็จพระมหาโฆษะนันทะ ผู้ริเริ่มจัด เตรียมและนำการเดินทางขบวนธรรมยาดาราใน ครั้งนี้ด้วย โดยปฐมหลังท่านเป็นผู้ที่มีบทบาท

สำคัญในระดับนานาชาติ ในด้านการ พยายามรณรงค์ให้เกิดความสมานฉันท์และ สันติภาพขึ้นในบ้านเกิดเมืองนอนของท่านเอง และทำให้ได้รับรางวัลจากมูลนิธิ Thorlf Rato จากงานด้านสันติภาพและสิทธิมนุษยชนด้วย ในช่วงของการสำรวจเส้นทางก่อนการเดินทาง ธรรมยาดารา ท่านสามารถสร้างความเข้าใจใน บรรดาเขมรฝ่ายต่างๆต่อวัตถุประสงค์ของ การเดินทางเพื่อสันติภาพครั้งนี้ได้ ควรทราบว่ เส้นทางการเดินทางครั้งนี้เกือบทั้งหมดจะใกล้หรือ เป็นเขตการยึดครองของกองกำลังเขมรแดงซึ่ง เป็นกองกำลังที่ปฏิบัติการโดยไม่มีใครรับฟัง เหตุผลใดๆ การปะทะกับกองกำลังฝ่ายรัฐบาล หรือการโจมตีหน่วยทหารของUNTACเกิดขึ้น อยู่เนื่องๆ ประชาชนพลเมืองทั่วไปมักจะเลี่ยง การเดินทางในเส้นทางสายนี้ หากจะเดินทาง ไปพนมเปญก็มักจะใช้เส้นทางที่ผ่านจ.พระ- ตะบอง ทางด้านตะวันตกของประเทศเป็นหลัก บารมีของท่านที่แผ่มาปกป้องคุ้มครองขบวน ธรรมยาดารา จึงเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน ทราบ ว่า สมเด็จพระท่านมักจะอธิบายตลอดเวลาถึง เงื่อนไขที่จะยังให้เกิดสันติภาพขึ้นในกัมพูชาว่า "สงครามทั้งหลายจะยุติลงได้ เมื่อ



ป้ายประกาศของเรียกร้องสันติภาพของขบวนการชาตินิยม  
ในเมืองหลวง

ทุกฝ่ายเลิกต่อสู้กัน และนั่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบรรดาทวยราษฎร์ต่างสามารถออกมาเดินตามท้องถนนได้อย่างมีสันติสุขในใจของทุกคน และด้วยแต่ละอย่างก้าวร้าวที่ตนเองที่จะเป็นกระบวนการซึ่งช่วยให้ความทุกข์ทรมานอย่างใหญ่หลวงของชาวกัมพูชาปลาสนาการไป”

ด้วยใจอันกอปรด้วยสันติสุขนี้เอง ชาวธรรมยาตราจึงเดินทางเข้าสู่กรุงพนมเปญ ได้โดยสวัสดิภาพ รอดพ้นจากการคุกคามทำร้ายของกองกำลังฝ่ายต่างๆ และด้วยแต่ละอย่างก้าวร้าวที่ตนเองจะสร้างให้เกิดสันติภาพอย่างแท้จริงขึ้นในประเทศกัมพูชา สมเด็จพระมหาโพธิชนันทะได้ตรึงใจไว้เป็นหัวใจหลักของการเดินธรรมยาตราครั้งนี้ และได้บอกเล่าและแจกจ่ายเป็นแผ่นปลิวทุกครั้งแก่ประชาชนที่แห่แหนมาต้อนรับขบวนในทุกๆ ที่ว่า

‘ชาวกัมพูชาล้วนทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสมาแล้ว

จากความทุกข์ทรมานเหล่านี้เองที่ความเมตตาอย่างใหญ่หลวงจะบังเกิดขึ้น

ความเมตตาอย่างใหญ่หลวงจะยังให้เกิดจิตที่สงบ

จิตที่สงบจะยังให้เกิดบุคคลผู้สงบ

บุคคลผู้สงบจะยังให้เกิดครอบครัวที่สงบ

ครอบครัวที่สงบจะยังให้เกิดชุมชนที่สงบ



พุทธศาสนิกชนมาร่วมเดินขบวนธรรมยาตรา  
จนดูแน่นขนัดไปหมด ในกรุงพนมเปญ

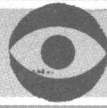
ชุมชนที่สงบจะยังให้เกิดประเทศที่สงบ  
ประเทศที่สงบจะยังให้เกิดโลกที่สงบ’

ทุกครั้งที่แวะพักตามวัดต่างๆ พุทธศาสนิกชนชาวเขมรมักทยอยล้อมกันเข้ามาฟังธรรมของสมเด็จพระมหาโพธิชนันทะ ซึ่งท่านมักจะแสดงอย่างเป็นกันเองกับชาวบ้านผู้รับฟังอย่างตั้งใจ หลังจากนั้นท่านจะนำเดินจงกรมหมุนรอบโบสถ์ ครึ่งละ ๑-๒ ชั่วโมง

ภาพของฝูงชนที่ร่วมการเดินจงกรมหมู่ที่นำโดยสมเด็จพระมหาโพธิชนันทะในวัดต่างๆ ที่ขบวนธรรมยาตราแวะพักสะท้อนให้เห็นถึงพลังแห่งภาวนาธรรมต่อการสร้างสันติภาพ พวกเขาเดินเพื่อยังให้เกิดความสันติสุขขึ้นในจิตใจ เพราะเขารู้ว่าสันติสุขในแต่ละอย่างก้าวร้าวจะยังให้เกิดสันติภาพแก่ประเทศในท้ายที่สุด

ไปเถิด ไปช้าๆ ไปทีละอย่างก้าว





# พระสงฆ์กับประชาธิปไตย

พระสงฆ์กับประชาธิปไตย เป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายถวายเป็นความรู้

แก่กลุ่มพระสงฆ์เสขิยธรรม โดยอาจารย์ส. ศิวรักษ์

ที่วัดหนองจิก อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๖

ในส่วนของคำตอบคำถาม อาจารย์ได้ให้แง่คิดที่น่าสนใจบางประการ  
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทยที่เกี่ยวกับการเมือง

ถาม ในคณะสงฆ์ไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยแค่ไหน?

ส.ศิวรักษ์ พระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ตามชนบท พระลูกวัดทั่วไป แม้กระทั่งสมภารเจ้าวัด วัดราษฎร์ทั่วไปมีความเป็นประชาธิปไตยมาก เพราะว่าการเลือกสมภารเจ้าวัดราษฎร์ พระและฆราวาสร่วมกันเลือก ที่นี้ความเป็นประชาธิปไตยหมายถึง การเคารพความคิดของผู้อื่น เคารพทัศนคติที่แตกต่างกันไป มีความเอื้ออาทรต่อกันยาก ไร่ การที่จะมีความเป็นประชาธิปไตยได้มากน้อยแค่ไหน จึงขึ้นอยู่กับว่าท่านฝึกตัวท่าน ศิลและภาวนาได้แค่ไหน ถ้าท่านฝึกเรื่องทาน ศิล ภาวนามาก ท่านจะมีความเป็นประชาธิปไตยมาก แต่ถ้าฝึกน้อยจะมีน้อย

แต่ในรูปแบบของเรานั้น โดยเฉพาะประเทศไทย เราไปทำให้ท่านเสียคน คือไปยกย่องท่านจนสูงส่งเกินไป และบางครั้งยิ่งปราศจากตัวศิล สมาธิปัญญา อปายานธรรม จะไม่เกิด กลายเป็นเผด็จการกันไปหมด เกิดแต่อวดวาทุบาทฐานขึ้นมาแทน นี่อันตราย พระยังอยู่ในตำแหน่งสูง จึงมักเป็นเผด็จการกัน เป็นศักดิ์กัน เพราะวาระบบของคณะสงฆ์ไปอิงกับศักดิ์นานเกินไประยะเวลาหนึ่งเรายังไม่รู้เท่าทันเนื้อหาของทุนนิยม ไปนับถือเงินกันมาก นี่อันตราย แต่ถ้ากลับไปหาตัวทาน ศิล ภาวนา เงินจะไม่มีควมหมายยศศักดิ์จะเป็นเพียงเรื่องสมมติ

ถาม จะเป็นไปได้แค่ไหน ที่พระสงฆ์จะวางรากฐานประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น

ส.ศิวรักษ์ เป็นคำถามที่ดีมากนะครับ พระสงฆ์ผู้ซึ่งจะเข้าใจเนื้อหาของประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น ต้องกลับมาดูและตีความหลักของพระธรรมวินัย พิธีกรรมต่างๆ และเนื้อหาของศีล ถ้าเข้าใจเนื้อหาพวกนี้ จะเห็นว่าเป็นประชาธิปไตยทั้งหมดเลย ที่แล้วๆมาเราเอาเพียงรูปแบบของประชาธิปไตยมาใช้ ตัวอย่างที่ชัดเจนเลย เช่น ถ้ามีกฐิน สมภารก็ไม่ทอผ้า ถ้ามีการบวชก็รู้เลยว่าไม่มีใครมาคัดค้าน(หมายถึง การสอบอันตรายกกรรมตามแบบยุติติจตุกรรมหรือการถามเพื่อตรวจคุณสมบัติของผู้ขออุปสมบท และขอมติ ๓ หนจากที่ประชุมสงฆ์นั้น เพื่อการเปลี่ยนสถานะของผู้บวชเข้าสู่คณะสงฆ์) ตอนนีพิธีบวชพระสงฆ์รับเพียงแต่รูปแบบทั้งหมด ตอนนีสังฆกรรมทุกบักก็ว่าเป็นบาลี ไม่รู้เรื่องกันหมด แต่ถ้าเรากลับมาที่เนื้อหาสาระจะพบว่า เป็นประชาธิปไตยทั้งหมดเลย เพราะทุกบักพระปาฏิโมกข์บอกเลยว่า น้อยอยู่อย่างเพื่อนกัน เสมอกัน ศิลเสมอกัน ไม่ว่าคุณจะเป็นลูกคนรวย ลูกเศรษฐี ลูกพระเจ้าแผ่นดิน ลูกโสเภณี คุณมาบวชแล้วเสมอกัน ทุกบักจะเตือนอันนี้ครับ ถ้าสภาระนี้หมด(ความสำคัญ)ไป ก็จะไม่แต่เร็วจให้จบ แล้วปลงอาบัติสักหน่อยกลายเป็นเพียงรูปแบบไป

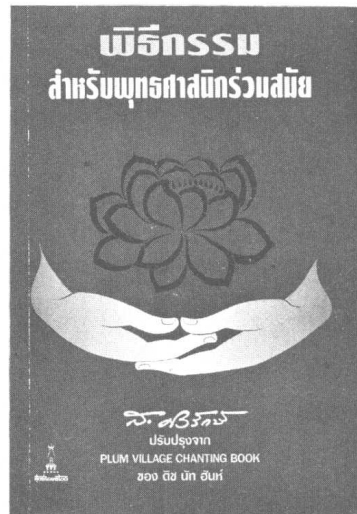


ผมถึงบอกว่าต้องกลับมาที่เนื้อหาสาระ กฐินนี้ชัดเจนเลย พระสงฆ์มาอยู่ด้วยกันตลอดเวลา แต่ละรูปใหญ่ๆ ทั้งนั้น มาอยู่ด้วยกันและไม่ทะเลาะกันเป็นเวลา ๓ เดือน มันวิเศษสุด ชาวบ้านยกย่องว่าอยู่ด้วยสามัคคีธรรม แต่ตอนนี้กลายเป็นว่ามีกฐินเพื่อจะสร้างอะไรขึ้นมา แล้วพระเป็นคนไปบอกเอง เป็นกฐินบอกตั้งแต่ต้นแล้ว ซึ่งจริงๆ แล้วบอกไม่ได้ กฐินต้องเป็นเรื่องที่ญาติโยมศรัทธาแล้ว มาเอง

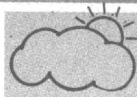
ถ้ากลับไปหาเนื้อหาสาระและประยุกต์ให้เหมาะสมจะเป็นประชาธิปไตยทั้งนั้น พระก็จะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน บังเอิญพระไทยนี่นะครับ (ด้วยความเคารพ) มันเกิดจากประวัติศาสตร์ เพราะพระเจ้าตากบังคับให้พระถวายบังคมพระไทยถึงกับไม่ยอมเลยครับ ถือว่าการไหว้อนุสัมันน์นี่ผิด ที่จริงผิดแต่อาบัติทุกกฏเท่านั้นเอง พระไม่ยอมไหว้เลย ไม่ยอมรับไหว้ด้วย ที่จริงพระทำตัวเป็นเจ้าโดยไม่รู้ตัว พระรับไหว้ฆราวาสก็ดี แม้ไหว้ฆราวาสก็ดี ผิดอาบัติเล็กน้อยมาก เท่ากับยืนเทศน์ ตอนนี้ก็เห็นพระยืนเทศน์กัน แต่ไม่รับไหว้คน สาเหตุเพราะอะไรผมอยากจะฝากให้ไปช่วยคิด

โดยเนื้อหาสาระ ฆราวาสจะนับถือพระมากขึ้น ถ้าพระอ่อนน้อมถ่อมตัวมาหาฆราวาส พระจะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และโดยเฉพาะพระจะต้องเอื้ออาทรต่อผู้หญิงให้มากขึ้นเพราะผู้หญิงเป็นผู้ที่ช่วยพระมากที่สุดเลยในเรื่องอาหาร การขบฉันต่างๆ แต่ส่วนมากพระเกือบจะ

ไม่รู้สักด้วยซ้ำไป ถือว่า“ฉันต้องได้เพราะแกต้องมาทำให้อยู่แล้ว” อันนี้อันตรายถ้าไม่เกิดปัจจัยธรรมในเรื่องนี้ เพราะประเด็นที่ถามอาจารย์พุทธทาส ที่ว่าผู้หญิงจะไม่ใช่แม่อย่างเดียว ที่หลังจะไม่ปฏิบัติพระด้วย เรื่องผู้หญิงในเมืองฝรั่งขณะนี้ร้ายแรงมาก เป็นเหตุให้พวกเยอรมันต้องมาหาเมียไทย ญี่ปุ่นต้องมาหาเมียไทย เพราะเมียไทยยังเป็นแบบโบราณ ยังอ่อนน้อมถ่อมตัว แต่ต่อไปจะไม่ใช่ครับ ผู้หญิงไทยจะไม่ใช่ครับ ประเด็นเหล่านี้จะโยงถึงกันหมด ผมว่าสิ่งเหล่านี้น่าจะต้องถาม มันไม่รู้ตัวนะครับ หมอเอาเปรียบพยาบาลโดยไม่รู้ตัว พยาบาลนี้เกลียดหมอที่สุด เพราะพยาบาลทำงานร้อยแปดมาแต่หมอไม่ทำนะ แต่ตอนได้รับเกียรติอย่างการถวายการรักษาอาการอาพาธของอาจารย์พุทธทาส ผมไม่เห็นพยาบาลออกมาสักคนเดียว หมอออกมาให้สัมภาษณ์อยู่คนเดียว (แต่ส่วนมากจะทำขนาดไหน ทำนิดเดียว) สิ่งเหล่านี้ต้องพูดกันให้มาก



“พิธีกรรมสำหรับพุทธศาสนิกร่วมสมัย”  
โดย ส.ศิวรักษ์ ได้หยุดการพิมพ์ตอนต่อไปลง  
เนื่องจากได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มถาวร ปกสวยงาม  
สนใจสั่งซื้อได้ ศพพ. ครับ : บก.



### นักอนุรักษ์ติดไซ้

ต่อเรื่องคดี ๒ คดีกล่าวคือ คดีนำชาวบ้านบุกรุกและทำลายทรัพย์สินของทางราชการ และคดีบุกรุกและครอบครองพื้นที่ป่าสงวนฯ ที่ยังเป็นชนกติดหลังพระนักอนุรักษ์อยู่นั้น พระประจักษ์ คุณตจิตโตเล่าให้ฟังว่า ยังไม่มีความคืบหน้าอะไรในชั้นของศาลอุทธรณ์ และคิดว่าเป็นการพยายาม 'เตะถ่วง' คดีของรัฐบาล เพื่อให้ยืดเยื้อออกไปอีกเท่านั้น

# ดงใหญ่ปัญหาหายังไม่จบ

**'ผู้สื่อข่าวของเราเอง'**

**ข**าวคราวที่เกี่ยวกับพระประจักษ์ คุณตจิตโต กับงานอนุรักษ์ป่าดงใหญ่และช่วยเหลือชาวบ้านผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินในเขตอ.ปะคำและอ.เสิงสาง ดูจะห่างหายไปจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ครั้งสุดท้ายเห็นจะเป็นที่มีการเปิดสำนักสงฆ์ใหม่ คือการย้ายสำนักออกจากป่ามาที่ชายป่า ซึ่งเป็นการร่วมมือกับกรมป่าไม้อย่างเป็นทางการ ตามโครงการสนับสนุนให้สำนักสงฆ์ช่วยงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรมป่าไม้ โดยมี **ฯพณฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสุทัศน์ เงินหมื่น** เดินทางมาร่วมพิธีในฐานะตัวแทนของรัฐบาล และยังได้ถวายผ้าป่าเป็นปัจจัยจำนวนหนึ่งแก่สำนักสงฆ์ด้วย และเมื่อเร็วๆ นี้คือระหว่างวันที่ ๕-๖ มิย.ก็มีการจัดกิจกรรมเป็นพิเศษอีกครั้งหนึ่ง สื่อมวลชนจำนวนมากเข้าไปทำข่าวในสำนักสงฆ์ และมีการพาไปดูในบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ยังมีการตัดไม้อยู่ตลอดเวลา ตอนกลางคืนของงานมีกิจกรรมการแสดงของกลุ่มเด็กรักป่าภาคอีสาน มีการฉายสไลด์เล่าเหตุการณ์ที่ป่าดงใหญ่ และมีการอภิปรายของพระสงฆ์และชาวบ้านที่ร่วมทำงานอนุรักษ์ในพื้นที่ ส่วนในวันที่ ๖ มิย.มีการปลูกป่ารอบสำนักสงฆ์ด้วย นับเป็นความพยายามอีกครั้งขององค์กรพัฒนาเอกชนในภาคอีสานร่วมกับพระประจักษ์ และกลุ่มอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ที่ต้องการให้ข่าวสารจากป่าดงใหญ่เชื่อมต่อกับสังคมภายนอก

**'เหมือนกับเขาเอาไซ้มาล่าหมาหลวงพ่อก จะทำอะไรก็ไม่สะดวก เขาอยากให้อึดเวลาของคดีออกไปอีก หลวงพ่อกจะได้อึดไม่สามารถพูดความจริงกับชาวบ้านและสื่อมวลชนทั่วไปได้'** หลวงพ่อกประจักษ์ รำพึงรำพันถึงผลสุดท้ายของความพยายามต่อสู้เพื่อการช่วยให้ป่าดงใหญ่ฟื้นเงื่อมมือของผู้ที่ละโมภโลภมาก

**'ความจริง'** ที่หลวงพ่อกกล่าวถึงก็คือ การตัดไม้และโค่นถางป่าเป็นพื้นที่ทำกินในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ยังดำเนินอยู่ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ส่งผลให้พื้นที่ป่าถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก

**'เดี๋ยวนี้เขาเอาคนมาลงเป็นคั้นจรด แล้วก็เอาเลื่อย เอาเครื่องมือมาให้ตัดไม้ ไปดูซิ ตอนนีเขากลึงเข้าไปเป็นพันๆ ไร่แล้ว ทางเจ้าหน้าที่เองก็ร่วมมือกับเขาด้วย'** หลวงพ่อกกล่าวตามข้อมูลที่ได้จากหน่วยสำรวจป่าของศูนย์อนุรักษ์ฯ ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมป่าไม้ และทำการเดินตรวจป่าทุกๆ วัน

ขณะเดียวกัน ทางราชการเองก็ยังไม่ปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนงานอนุรักษ์ของหลวงพ่อกและกลุ่มอนุรักษ์ป่าดงใหญ่อย่างเต็มที่มากนัก ดังจะเห็นได้จากการติดขัดในขั้นตอนการขอตั้งเป็นสำนักสงฆ์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเรื่องไปค้างอยู่ที่กระบวนการที่สูงขึ้นไปจากขั้นของการขออนุญาต คือสภาตำบล ข้อนี้ยังเป็นผลให้ญาติโยมศรัทธาที่ต้องการการปลูกสร้างเสนาสนะถาวรเพื่ออำนวยความสะดวกตาม



# 'การตัดไม้และโค่นตงป่าเป็นพื้นที่ทำกิน ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ยังดำเนินอยู่ตลอดมา จนกระทั่งปัจจุบัน ส่งผลให้พื้นที่ป่าถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก'

อัตภาพแก่ พระภิกษุ สามเณรและแม่ชี ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนรวมกันประมาณ ๓๐ กว่าท่าน ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเกรงในข้อกฎหมาย ทั้งอาคารต่างๆที่ทางราชการสัญญาว่าจะสร้างให้ก็ไม่เห็นปรากฏเป็นรูปร่างเสียที

นอกจากนั้นทางหมู่บ้านหนองใหญ่ที่ประชาชนเพิ่งอพยพเข้าไปอยู่ใหม่ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการประท้วงเรียกร้องให้ยกเลิกโครงการคจก.เมื่อปีกลาย ก็ยังไม่สามารถหาทางจัดสรรที่ดินแก่ชาวบ้านอย่างลงตัวมากนัก และยังมีปัญหาเรื่องการทำการเกษตร เนื่องจากความลักลั่นของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ขู่จะจับกุมชาวบ้านที่จะเอารถเข้าไปไถที่ทำกินเดิมของตัวเองโดยอ้างว่าเป็นเขตป่าสงวนฯ (ทั้งๆที่ได้มีสัญญาตกลงกันให้ชาวบ้านหนองใหญ่สามารถกลับคืนไปทำมาหากินในพื้นที่เดิมของตัวเองได้แล้ว)เมื่อเร็วๆนี้ยังมีข่าวของการ'ปฏิรูปที่ดิน' คุณคามเข้ามาอีก

สิ่งเหล่านี้ล้วนขัดขวางต่อความพยายามสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง และพึ่งตัวเองได้ในที่สุด เพราะ

ขณะนี้เองชาวบ้านรอบป่าดงใหญ่ร่วมกับหลวงพ่อบุญประจักษ์ โดยความสนับสนุนจากภาคองค์กรเอกชน เริ่มจัดตั้งสหกรณ์ และมีบริการกองทุนหมุนเวียนแก่ชาวบ้าน และมีการจัดส่งชาวบ้านเพื่อไปอบรมการทำเกษตรธรรมชาติและเกษตรผสมผสานในที่อื่นๆเพื่อนำมาทำเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรอื่นๆแล้ว ความไม่มั่นใจในกรรมสิทธิ์ในที่ทำกินของตัวเอง อันเป็นผลจากการกระทำของรัฐ การขาดความสนับสนุนด้านอื่นๆ จะทำให้ชาวบ้านสูญเสียกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองเพื่อช่วยเหลือทางการในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้

หรือมีความจริงอะไรที่แอบแฝงอยู่ เป็นเรื่องของผลประโยชน์เหมือนกรณีอื่นๆหรือไม่ น่าจะเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายให้คำตอบแก่ชาวบ้านโดยเร็ว ที่ทราบขณะนี้ก็คือ หลวงพ่อบุญประจักษ์มักปรารภกับเพื่อนสหธรรมิกว่า **อยากจะมีเวลาปฏิบัติธรรมมากขึ้น เพราะช่วงนี้ช่างวุ่นวายเหลือเกิน**





รายชื่อบทความข้างล่างนี้ เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อความเข้าใจปัญหาต่างๆในสังคมปัจจุบัน หาก  
พระคุณเจ้าหรือผู้อ่านท่านใดต้องการบทความนั้นๆ กรุณาเขียนจดหมาย และสอดแสตมป์ค่าส่ง ๒  
บาทต่อหนึ่งบทความ ยกเว้นกรณีที่บทความหนาเกิน ๓ หน้า กรุณาเพิ่มค่าแสตมป์อีกหน้าละ ๕๐ สตางค์  
ส่งมายังศูนย์ข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา เราจะยินดีจัดส่งไปให้ท่านทันที

## บริการบทความ สำหรับนักเทศน์สมัยใหม่

วิชามหาคุณ **“กฎหมายสวัสดิการเด็ก  
มาตรการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก”** **สยามรัฐ** ๑๘ มิย. ๓๖ น.๑๐

ปัจจุบันเรามักจะพบว่าในสังคม  
ทุกหนแห่ง สิทธิของเด็กและศักดิ์ศรี  
ของเด็ก ตลอดจนสวัสดิภาพและ  
การพัฒนาของเด็กถูกทำลายไม่ว่าจะ  
เป็นในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือ  
ประเทศอุตสาหกรรม โดยเฉพาะ  
สถาบันครอบครัวที่เคยเป็นที่พึ่งอัน  
อบอุ่นที่สุด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของ  
รัฐว่า เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่  
จากบิดามารดา ผู้ปกครอง แต่กลับ  
ต้องประสบกับปัญหาทางสังคมและ  
ค่านิยมทางวัตถุ

ทองแถม นางจ่านง **“กรณีค้าผู้หญิง  
ไปญี่ปุ่นพึ่งจากกงสุลดีกว่า”**

**สยามรัฐ** ๒๐ มิย.๓๖ น.๒

ตั้งเป็นที่ทราบกันว่าปัญหาที่  
คนไทยไปขูดทองในญี่ปุ่นมีถึงประมาณ  
๑ แสนคน ซึ่งพอจะแยกได้เป็น ๒  
กลุ่มคือ คนไทยที่เข้ามาอาศัยอยู่อย่าง  
ถูกต้องมีประมาณ ๑ หมื่นกว่าคนและ  
คนไทยที่เข้ามาแสวงหาโชค และเข้า  
มาโดยใช้หนังสือเดินทางปลอม มี  
ประมาณ ๘ หมื่นกว่าคน เพิ่มจากปี

๒๕๓๕ ถึง ๒.๓ เท่าตัว จนทำให้เกิด  
ปัญหาต่างๆตามมามากมาย จน  
ทางการญี่ปุ่นต้องออกมาประกาศ  
เข้มงวดต่อผู้หลบหนีเข้าเมือง

จุลพงษ์ อยู่เกษ **“เรื่องของกาย  
จิตและความตาย”** **มติชน** ๑๒  
มิย.๓๖ น.๘

พุทธศาสนาสอนให้เรามองว่า  
สังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง ความเกิด แก่  
เจ็บ ตาย เป็นเรื่องของธรรมชาติ  
ธรรมดา ไยต้องโศกเศร้าเสียใจ แม้  
ร่างกายจะสูญสลายไป **“จิต”**หาได้  
ดับสูญไปไม่ การที่พยายามใช้กลไก  
ทางวิทยาศาสตร์รักษาร่างกายไว้ให้  
นานที่สุด โดยไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า  
**“จิต”**นั้นต้องการอะไร ย่อมเป็นการ  
ฝืนกฎธรรมชาติหรือไม่

ผกาธรรม **“ทุกข์สังจะแห่งสรณะ”**

**มติชน** ๖ มิย.๓๖ น.๔

กาย สังขารมีไว้เพื่อให้ใช้  
ชั่วคราว และบำรุงรักษาเลี้ยงดูกันไป  
ตามเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ จน  
กระทั่งเสื่อมสลายดับไปในที่สุด เมื่อ  
เห็นความจริงตามธรรมดัวนี้ ถึงคราว  
สังขารนั้นจะคืนสู่ธรรมชาติแปรเปลี่ยน  
เป็นธาตุทั้งสี่ จึงไม่ควรโศก ประเทเว  
เข้าไปขลุมนด้วยความวุ่น ถ้ายังรักจะ  
หาที่ว่างของสันติ

สมชาย เม่นแย้ม **“การเปลี่ยนแปลง  
ทางสังคม พระสงฆ์ วิภทศรทธา  
ที่อาจจะจริง”**๑๒ เมย.๓๖ น.๑๐

ปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์  
ในสังคมไทยได้ถูกกริดรอนไปอย่าง  
มากมายกับการทะลักเข้ามาของระบบ  
ทุนนิยม จนพระสงฆ์เองตามไม่ทัน  
โดยไม่รู้วาทบาทตัวเองอยู่ตรงไหน  
และจะหันมาพัฒนาศักยภาพของตน  
เองในการรับรู้จากอดีตที่มีอยู่ในชีวิต  
จำกัดเช่นไร เพื่อให้มีศักยภาพทั้ง  
ทางด้านพุทธศาสตร์และวิทยาการ  
อันจะนำไปใช้ และทำความเข้าใจ  
สังคม เพื่อให้การเกิดการดำรงอยู่  
ของหมู่สงฆ์ หากตอบได้ในบทความนี้

รายงาน **“ผลการวิจัยคุณภาพชีวิตคน  
เมืองหลวง”** **สยามรัฐ** ๑๓ พค.๓๖ น.๒

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ  
วิถีชีวิตของคนเมืองหลวง เป็นผลพวง  
มาจากอิทธิพลของสังคมบริโภคนิยม  
ความทันสมัย และความเป็นเมือง  
ซึ่งได้แปรรูปแบบวัฒนธรรมให้หลาก  
หลายและซับซ้อน เน้นความเป็น  
ปัจเจกชน สลัดความหลุดพ้นจากวิถี  
ชีวิตแห่งความเป็นบ้านและท้องถิ่น  
โดยสิ้นเชิง จนทำให้คนเมืองหลวง  
ต้องประสบกับปัญหาต่างๆมากมาย  
ที่ทำให้คุณภาพชีวิตของคนเมือง  
หลวงตกต่ำไป คนเมืองหลวงจะทำ  
เช่นไร หรือจะหันมาควัก**“ภาษี**

สิ่งแวดล้อม” ให้กับรัฐในการพิทักษ์สภาพแวดล้อม

ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม “สหรัฐ: จุดจบสิทธิจัญไร” สยามรัฐ ๒๒ เม.ย. ๓๖ น. ๑๔

อเมริกานั้นถือกันว่าเป็นโลกใหม่ เป็นสวรรค์ของผู้ถูกกดขี่ อันเนื่องมาจากศรัทธาความเชื่อทางศาสนาและการเมืองของผู้ที่อพยพมาจากส่วนต่างๆของโลก เป็นที่รวมของผู้คนหลากหลายซึ่งอยู่กันอย่างกระจัดกระจายตามชุมชนต่างๆ และการอยู่กันอย่างกระจัดกระจายเช่นนี้ยิ่งเป็นการสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาที่เป็นแบบฉบับของตนเอง และง่ายต่อการตั้งกลุ่มลัทธิความเชื่อต่างๆขึ้นมา ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ถึง ๖๐๐ กลุ่ม และแต่ละกลุ่มก็มีกิจกรรมที่ผิดแผกไปตามธรรมเนียม ดังกรณีของกลุ่มบรานซ์ เดวิดเนียนของนายคอเรช ซึ่งได้เกิดการยิงต่อสู้กันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและสุดท้ายจบลงด้วยการจุดไฟเผาอาคาร และเผาตนเอง เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตถึง ๘๖ คน

สินจิรา สินธุ “สิทธิเด็ก..เพื่อเด็ก” มติชน ๑๔ เม.ย. ๓๖ น. ๙

ท่ามกลางกระแสสังคมเมืองที่เสื่อมโทรม อันเกิดจากภาวะการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างไร้ทิศทาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจนไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองได้คือเด็กตัวน้อยจำนวนนับล้านคน ที่พลัดหลงเข้ามาดิ้นรนอยู่ในเมืองอย่างด้อยโอกาส ประมาณว่าร้อยละ ๘๐ ของ

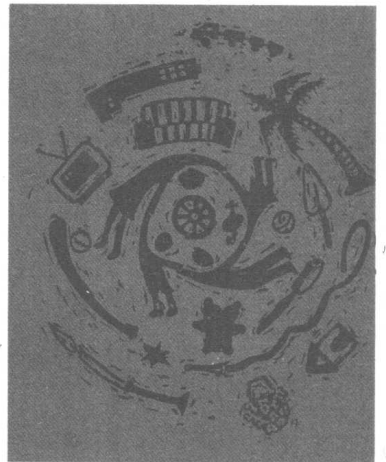
เด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีในประเทศไทยจำนวน ๒๑ ล้าน ๓ แสนคน ต้องตระกำลำบาก ไม่เคยมีโอกาสที่จะเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองที่พึงจะได้รับ ๓ ประการคือ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง และสิทธิในการพัฒนา ฉะนั้นถึงเวลาทบทวนให้เด็กด้อยโอกาสนั้นได้รับโอกาสตามสิทธิ ๓ ประการนี้โดยครบถ้วนหรือไม่

“ลุยป่าแม่่วงก์ นครสวรรค์ ไปดูว่าเขานับต้นไม้ในป่ากันอย่างไร”

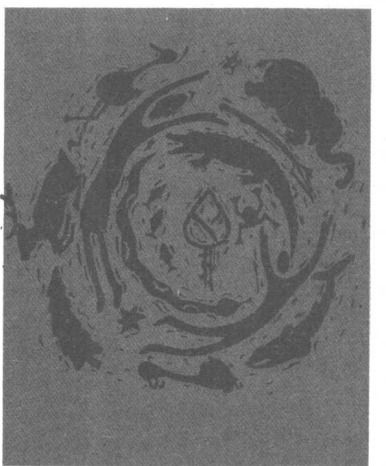
เสียงเรียกร้องขอให้สร้างเขื่อนแม่่วงก์ ในจังหวัดนครสวรรค์เพื่อเก็บกักน้ำมาใช้ในฤดูแล้งดำเนินมาช้านาน ขณะเดียวกันก็มีเสียงคัดค้านการสร้างเขื่อนด้วยเหตุผลว่า เขื่อนและอ่างเก็บน้ำนี้เป็นตัวทำลายป่าไม้ ซึ่งจะทำให้หน้าทวมพื้นที่ถึง ๑๗.๖ ตารางกิโลเมตร ทั้งนี้จากการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่า ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่จะสร้างขึ้นมานั้น มีป่าอยู่ ๒ ประเภทคือ ป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีพรรณไม้หลายชนิดรวมกันถึง ๘๒,๗๐๐ ต้นต่อเฮกตาร์ (๑ เฮกตาร์เท่ากับประมาณ ๖.๒๕ ไร่) และป่าเต็งรังมีพันธุ์ไม้หลายชนิดรวมกันถึง ๗๔,๘๐๐ ต้นต่อเฮกตาร์เช่นกัน

ไกรพ วงศ์มรอำครพันธ์ “เด็กมีปัญหาหาสถาบันสงฆ์เยียวยาได้อย่างไร” มติชน ๑๖ พค. ๓๖ น. ๔

ครอบครัวแตกแยกเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญที่เบียดเบียนพฤติกรรมของเด็กไปในทางที่ไม่ดี จนเกิดเป็นปัญหาสังคมที่ซับซ้อนขึ้นมาทุกที



หามีใครยื่นมือมาช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ไม่ ดังนั้นวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมทางด้านการศึกษาและจิตใจของคนไทยมาช้านาน จำต้องทบทวนบทบาทที่ช่วยเหลือค้ำจุนสังคม เพื่อให้เยาวชนที่เข้ามาบวชเป็นสามเณรเกิดความภาคภูมิใจ และออกไปรับใช้สังคมได้อย่างมีสมรรถภาพ





## แข่ง แช่ว ใน ดง ข ม ัน

๐ “เสขิยธรรม” ฉบับที่ ๑๗ เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน คลอดซ้ำกว่าปกติอย่างชนิดไม่น่าจะให้ภัย เพราะบ่อยครั้ง แต่อย่างไรก็ตามให้ถือว่า “ข้าแต่ก็แน่นอน”

๐ คอลัมน์นี้ขาดหายไป เมื่อฉบับที่ ๑๖ ทั้งนี้เพราะคนเขียน “ศีลพรต” ป่วยเรื้อรังเกือบเดือน กว่าจะโบกมืออำลาจากมขุดได้ “พระกาล” ก็ล่องเลยไปเสีย แล้วทั้งเดือน มันช่างหวุดหวิดต่อการมีชีวิตเฉกเช่น “เสขิยธรรม” อะไรเช่นนั้น

๐ ขอเข้าประเด็นการประชุมประจำปีกลุ่มเสขิยธรรมประจำปี ๒๕๓๖ เมื่อ ๑๙-๒๒ มิถุนายนนี้ ณ วัดหนองจิก กำแพงแสน นครปฐม ซึ่งอำนวยความสะดวกโดยท่านอาจารย์พระปลัดไสว สุจิตโต เจ้าอาวาส

๐ พูดถึงพระอาจารย์ปลัดไสว “ศีลพรต” ได้แอบสัมภาษณ์คณะแม่ครัวว่าคิดเห็นอย่างไร ต่างตอบเป็นเสียงเดียวว่า “จะหวงแหนเท่าชีวิต จะมียอมสละสิทธิ์ให้คนบ้านอื่นช่วงชิงไปได้เป็นอันขาด” เพราะท่านเป็นผู้นำที่ดี ดูกับคนที่ควรดู แต่หยดย่อยกับทุกคน มิใช่เฉพาะกับญาติโยมแถวๆ วัดสุพรรณาราม-บางกอกน้อย ที่แวะเวียนมาเยี่ยมท่านบ่อยๆ เท่านั้น

๐ เนื้อที่ไม่ต่ำกว่า ๖๐ ไร่ แบ่งครึ่งสำหรับปลูกป่าสักทอง-สะเดาข้าง-กระถินเทพา ฯลฯ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ อีกครึ่งหนึ่งเป็นที่ตั้งโบสถ์ เสนาสนะ และหน้าโบสถ์เป็นลานกว้าง ปลูกต้นไม้เป็นทิวแถวสวยงาม สิ้นเงินก่อสร้างไปเกือบ ๑๐ ล้านบาทแล้ว นอกจากชาวบ้านทั่วไปช่วยกันบริจาค มีสกุลที่สนับสนุนเรื่อยมาคือ “ศรีเฟื่องฟุ้ง” จากกรุงเทพฯ โนนแห้งละ

๐ พระครูสังฆวิชัย (สมนึก นาโถ) พูดอย่างกะกล้วยตากอบน้ำผึ้ง “พระครูพิทักษ์นั่นทีคุณ” (ปลัดสงวน) หัวหน้ากลุ่มฮักเมืองน่านทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำน่านสามารถชักจูงคนหลายฝ่ายตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัดผู้ว่าราชการจังหวัด ลงมาถึงชาวบ้านธรรมดามาให้ความร่วมมือด้วยดี แต่กลับกลายเป็นมิดโกนอาบน้ำผึ้ง เมื่อแว้งมาว่า “ผิดกับหลวงพ่อประจักษ์” เท่านั้นแหละเป็นได้เรื่อง แต่ไม่ถึงขั้นได้เลือด มีการประท้วงกัน

๐ ต่อมาได้ทราบข่าวหลวงพ่อประจักษ์ยอมรับว่า

การทำงานของตนเองนั้นขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถโน้มน้าวคนหลายฝ่ายให้หันมาร่วมมือได้ ต่อไปท่านจะปรับนโยบายให้หลายๆฝ่ายได้มีโอกาสเข้าร่วมคิดร่วมวางแผนด้วย ผู้มารายงานความเคลื่อนไหวนี้คือ พระครูสุภาจารวัฒน์นั่นเอง

๐ จากการไปดูงานของโรงเรียน “ธรรมจารินีวิทยา” ปากท่อ ราชบุรี แม่ชีประทีป ขวัญอ่อน ให้การต้อนรับดีเกินคาด เป็นที่ประทับใจของพระคุณเจ้าโดยถ้วนหน้ากัน แต่ที่ประทับใจจนเก็บไว้ไม่ไหว หลังจากฟังเรื่องราวที่น่าสงสารของเด็กหญิงที่นั่นจบ หลวงพี่เริ่งศักดิ์ จากวัดสวนพลู ถึงกับควักปัจจัยออกมาประกาศนำว่า ใครจะช่วยบริจาคบ้าง ทำให้เพื่อนสมาชิกบริจาคตามได้เงินเกือบหมื่นบาท ภายในสิบนาทีเท่านั้นเอง

๐ ถ้าใครไม่ทราบข่าวหลวงพี่เริ่งศักดิ์นั้นแน่แท้ไหนก็ขอขยายความให้ทราบ ว่า รูปร่างหน้าตาขนาดอาหมวยริมน้ำดอดไม่ได้ที่จะถามว่า “สึกเมื่อไหร่บอกหนูด้วยหลวงพี่” หลวงพี่ก็ไซ่ย่อย “ยังสึกไม่ได้หรอกหนู เพราะตอนนี้ต้องหาเงินสนับสนุนโครงการเด็กก่อนเกณฑ์ทางบักซ์ได้ไหม ถ้าไม่อย่ารอนานมาช่วยบริจาคกันซิ”

๐ พระอาจารย์เจ้าของโครงการที่ “แอบปี” ก็ใช่ใครที่ไหน พระสมุห์สมพงษ์ เตชธมโมแห่งวัดหาดสูง-ฉวางนั่นเอง ตอนนี้ขยายโครงการเด็กก่อนเกณฑ์ไปถึงวัดสุพรรณารามแล้ว ฉลาดเกินตัว คอยถ่ายภาพที่หน้ารัก นำเอ็นดูของอ้ายหนู อีหนูส่งมาให้หลวงพี่เริ่งศักดิ์ไว้ประชาสัมพันธ์กับญาติโยมว่าขาดแคลน ใครทราบเคล็ดลับอันนี้ จะหยิบนำไปใช้ก็ไม่หวง

๐ อีกแห่งหนึ่ง “สำนักชีสวนวานาสันติ” ท่ายางเพชรบุรี ของแม่ชีทองเพียร แก้วเนตร ซึ่งเป็นสำนักชีมีสมาชิกประมาณ ๒๐ ท่าน ดำเนินกิจการของสำนักด้วยการทำอาชีพพึ่งพาตนเอง ดีกว่าแบมือขอผู้อื่น ทำสวนทำนา มีบริการรับไม่แบ่ง ทำขนมจีนและลอดช่องให้ชาวบ้าน ให้ค่าแรงเท่าไรเอาเท่านั้น และยังมีการเพาะไม้ประดับไว้ขาย ทำดอกไม้ประดิษฐ์ไว้จำหน่าย สามารถเลี้ยงสำนักได้อย่างสบาย พระกลุ่มเสขิยธรรมแย่งกันอุทานว่า “แม่ชีทำได้ถึงขนาดนั้นหรือ”

๐ สมาชิกใหม่ที่กำลังมาแรงด้วยสีขาวบริสุทธิ์ คือคุณโยมชีที่ได้รับเชิญมาจากหลายสถาบัน โดยเฉพาะจาก



มูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยคือแม่ชีวีรี ชื่อทัศนประสิทธิ์ เลขานุการมูลนิธิ และยังมีแม่ชีอื่นๆที่มาจากชลบุรีบ้าง อุบลขบ้าง มุกดาหารบ้าง ต่างให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ จนพระคุณเจ้าหลายรูปใจกว้างมากขึ้น อยากสนับสนุน คำจูงกิจกรรมของโยมชี ถ้ายกเว้น“ศีลพรต” เสียแล้ว ก็ยังมีหลวงพ่อบริกรรมอีกรูปที่แอบสารภาพว่า กิจกรรมของท่านก็ได้โยมชีนี้แหละเป็นกำลังสำคัญ เรียกว่าลดความเหี้ยมโหดลงไปได้มาก

o การประชุมครั้งนี้ มีการเสนอมติในที่ประชุมไว้หลายเรื่องดังนี้

o พระครูมงคลวรวัฒน์ อำนวยการเชิญเสนอว่า ให้ขยายจำนวนสมาชิกออกไปมากยิ่งขึ้น มิใช่เจาะเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์เท่านั้น แต่รวมทั้งกลุ่มอื่นๆที่ทำความประโยชน์แก่สังคมด้วย

o มีการเสนอให้ทำกิจกรรมเป็นอนุสรณ์ในการประชุมแต่ละครั้ง เช่น ร่วมกันปลูกต้นไม้ ผู้เสนอคนหนึ่งดูเหมือนจะเป็นหลวงพ่อดำ-พระครูเกษมธรรมรังษี จากสุราษฎร์ธานี

o พระอาจารย์มหาจันทร์ คุณวุฒโฒ จากนครราชสีมาเสนอว่า การอภิปรายควรระงับมโนล และไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น

o แต่พระอาจารย์สุทัศน์ จากอ.แม่แจ่ม เชียงใหม่ ผู้มีสำนวนการพูดไหลเอื่อยเย็นน่า เหมือนน้ำไหลเซาะทราย เสนอว่า สมาชิกควรเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นที่วิพากษ์วิจารณ์งานและบทบาทของตัวเองจากผู้อื่นบ้าง

o ส่วนสมาชิกใหม่เสนอว่า ให้ทำประวัติแนะนำบุคคลสำคัญว่าเป็นใคร มีความสำคัญอย่างไร มีผลงานดีเด่นอย่างไร เช่น ประธาน-รองประธานกลุ่มฯ ส่วนประวัติของ“ศีลพรต” คงไม่ต้องทำ เพราะอย่างไรเสียสมาชิกใหม่ๆก็รู้อยู่แล้วว่ารายนี้เลือกไม่เข้าเรื่อง เอ๊ย! ไม่เห็นเกี่ยวกับ

o ส่วนพระอาจารย์ไพศาล วิสาโล คนตัวเล็กแต่ผลงานด้านสิ่งแวดล้อมยิ่งใหญ่ เสนอว่า“ถ้าเป็นสมาชิกกันแล้วทราบข่าวกิจกรรมของเพื่อนๆ ก็ควรไปร่วมกันบ้าง ไม่ต้องรอให้เชิญ”

o ส่วนข้อเสนอที่ทุกคนเห็นว่าเด็ดขาดจริงๆ คือ “การประชุมทุกครั้งต้องเชิญโยมชีด้วย” ก็ต้องขอชม

คุณปณชิตา ยรรยงยุทธ “พีโต” ของน้องๆชาวศพพ.ที่ข้างเข้าใจเลือกสรรแม่ชีผู้เข้าประชุม จนเกือบจะพูดได้ว่าเป็นผู้รอบรู้เรื่อง “แม่ชีวิทยา” จริงๆ

o มีรายงานข่าวจาก หลวงพ่อเลี่ยน ยโสธโร และหลวงพี่คำเพชร จุกกาวโร จากบุรีรัมย์ว่า หลังจากได้ทำการปลูกป่าในพื้นที่ของหมู่บ้านแล้ว ก็ได้เอาผ้าเหลืองไปผูกไว้ และตั้งศาลเทพารักษ์ให้ช่วยเฝ้า แต่ที่ชำไม่ออก เพราะมีคน(ที่ไม่หวังดีแน่ๆ)ได้รื้อผ้าเหลืองออก แล้ววิ่งไค่นทำลายศาลเหล่านั้น สมาชิกเสขิยธรรมท่านใดหัวดีๆ ไปช่วยท่านแก้ปัญหาหน่อย เดี่ยวป่าแถบนั้นจะเลียนเหมือนชื่อเจ้าของโครงการ

o สมาชิกหลายท่านเสนอว่า พิธีกรรมต่างๆ ที่เราจะทำเพื่อรักษาป่า นั้น ต้องปลูกให้ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาจนเขาได้เข้าร่วมด้วย ให้เขาเป็นผู้ทำกิจกรรมนั้นด้วยตัวเขาเอง มิใช่พระเป็นผู้กระทำแต่เพียงผู้เดียวโดยชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม

o ๑๗ ก.ค. ๓๖ หลวงพ่อดำ-พระครูเกษมธรรมรังษี จะทำพิธีปลูกป่าให้ได้ ๕ ล้านต้น และยังฝากประชาสัมพันธ์หาอาสาสมัครไปจำพรรษาที่ต้นน้ำเหนือคลองไชยา เพราะตอนนั้นสมาชิกเก่าไปแล้ว แต่สมาชิกใหม่ยังไม่มา ช่วยหน่อยครับ

o อีกเมืองแจ่ม จะเอาอย่างกลุ่มอีกเมืองน่านหรือเปล้าก็ไม่ทราบ แต่ที่ทราบ พระอาจารย์สุทัศน์ วชิรญาโณ หนึ่งเดียวทางภาคเหนือสุดของกลุ่มเสขิยธรรมได้เข้าร่วมกลุ่มเพื่อหยุดยั้งอุป. ที่ยอมมาจาก“องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้” ด้วย เพราะอุป.เป็นผู้รับช่วงสัมปทานการตัดไม้สนอายุ ๑๐๐-๒๐๐ ปีของชุมชน ต.บ้านวัดจันทร์ อ.แม่แจ่ม ตามโครงการหลวง ซึ่งกลุ่มได้ทำหนังสือร้องเรียนว่า เป็นป่าต้นน้ำลำธารและมีขนาดกว่าแสนห้าหมื่นไร่ จึงขอให้ยกเลิกโครงการดังกล่าวเสีย พระสงฆ์กลุ่มนี้ไปผูกผ้าเหลืองที่ต้นไม้ไว้เมื่อเดือนก.พ. ก็ถูกดึงทิ้งหมด คิดได้อย่างเดียวว่าคนทำเป็นกลุ่มไม่กลัวบาป มิใช่ชาวบ้านแน่นอน คงเป็นกลุ่มอีกเงินแหละที่

o เอดส์ AIDS เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันว่า คนบวชเป็นพระแล้วเป็นเอดส์จะทำอย่างไร คนเป็นเอดส์แล้วมาอาศัยวัดได้หรือไม่ ปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อเอดส์ประมาณ



๔ แสนคน อีก ๑๐ ปีก็จะเป็นผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะเต็มขั้น ประมาณ ๔ แสนคนเช่นกัน หมอประเวศ วะสี คาดคะเนว่าเมื่อถึงเวลานั้น จะมีผู้ป่วยโรคเอดส์นอนกึ่งเลือกทุรนทุรายอยู่แถวป้ายรถเมล์และศาลาวัด พระคุณเจ้าจะทำอย่างไร

๐ ที่ประชุม ณ วัดหนองจิกส่วนหนึ่งให้ความคิดว่า พระเป็นเอดส์ต้องให้สึก เพราะจะเข้าทำนองปลาเน่าตัวเดียวก็จะเน่าทั้งข้อง นอกจากนั้นยังเสนอว่า ไม่ควรใช้วัดเป็นที่พักพิงของผู้เป็นเอดส์ เพราะทุกวันวัดก็ตกอยู่ในอาการหนักอยู่แล้ว เรียกว่าไม่ต้องมีเอดส์มาซ้ำเติมหรือ

๐ “ศีลพรต” ว่าจะอย่างไรก็ขอเสนอว่า ผู้เป็นเอดส์โดยไม่รู้ตัวแล้วมาบวช ก็ให้อยู่ต่อไป แต่ควรจัดที่อยู่เป็นสัดส่วนพิเศษจากพระรูปอื่น ส่วนผู้เป็นเอดส์อันเกิดจากการร่วมประเวณีขณะที่บวช ก็ต้องเห็ดหัวออกไปอยู่หิมพานต์ เพราะปาราชิกแล้ว และผู้เป็นเอดส์ที่ขาดที่พึ่งรอวันตาย ก็ควรจัดที่พิงพิงให้เป็นสัดส่วนตามความเหมาะสมของแต่ละวัด ชาวพุทธมิควรกลัวอะไรโดยปราศจากเหตุผล

๐ สถานการณ์ความจริงตอนนี้คือ วัดพระบาทน้ำพุ ลพบุรี ของพระอธิการอลงกต ดิกขปัญโญ ได้เปิดรับผู้ติดเชื้อเอดส์แล้ว โดยจัดให้มีหมอมและพยาบาลดูแลตามสมควร เพราะถือว่าคนเหล่านี้เขารอวันตาย จะให้เขาอยู่ที่ไหน ถ้ามิใช่วัด ยังผลให้พระลูกวัดแตกตื่นกันหมด ทิ้งให้ท่านอยู่รูปเดียว ญาติโยมก็ไม่แวะเวียนเข้าวัด ทำอย่างไรโยมจะเข้าใจ

๐ นักข่าวสายพระรายงานข่าว จังหวัดใหญ่ทางภาคเหนือแห่งหนึ่งมีพระคุณเจ้าเป็นเอดส์อยู่ประมาณ ๒๐-๓๐ รูป กำลังรอวันตายอยู่ ที่ตายไปก็มีมาก เขาทำกันอย่างไร พระเป็นเอดส์มรณภาพ จะแจ้งว่ามรณภาพโดยไม่ทราบสาเหตุ จะห่อศพอย่างมิดชิด พิธีศพจะมีแว็บเดียว พระก็รีบๆสวด คนไปรดน้ำศพจะไม่มี แต่เป็นที่รู้ว่าคนตายเป็นเอดส์

๐ เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม มีคนไปประท้วงสถานทูตอังกฤษ เผาพจนานุกรมฉบับลองแมน ที่ให้ค่านิยามกรุงเทพฯว่าเป็นเมืองที่มีโสเภณีมาก เรียกว่ามี เซ็กส์ฟอว์ เซล (Sex for Sale)

๐ ทางกรมไทยประท้วงไปยังสำนักพิมพ์ลองแมน

ว่าขอให้แก้ไขให้ถูก เขาตอบกลับว่า รัฐบาลนั้นแหละควรแก้ปัญหาโสเภณีให้หมดเสียก่อน

๐ “ศีลพรต” ว่าอย่าไปประท้วงให้ป่วยการ เอาอย่างที่เขาเสนอว่า ห้ามหนังสือสำนักพิมพ์ลองแมนขายในประเทศไทยจะดีกว่า และไม่ต้องเดือดร้อนใจว่า เมืองเรามีโสเภณีมากที่สุดแล้วจะเสียเกียรติ เพราะไม่มีเมืองไหนปราศจากโสเภณี มันเป็นปัญหาที่รัฐบาลพึงเร่งแก้ไขต่างหาก

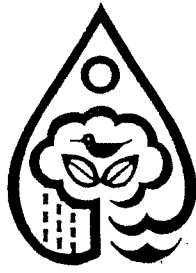
๐ ก่อนจบขอประกาศข่าวแด่ภิกษุทั้งหลายว่า ให้ช่วยวาดภาพส่งไปยังสวนสัตว์ดุสิต ภายใต้หัวข้อว่า “**นักอนุรักษ์ดีเด่นของโลก**” ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ ส.ค. ๓๖ เพราะทั้งนี้พระองค์ท่านทรงได้รับคัดเลือกให้เป็นนักอนุรักษ์ดีเด่นขององค์การอนุรักษ์สัตว์ป่าสากล จากมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก ตั้งแต่ปี ๒๕๒๙ โฉนดแหละ ส่งที่แผนกประชาสัมพันธ์ สวนสัตว์ดุสิตนะครับ

๐ พระอธิการวาทย์ ปัญญาโร นักรบแห่งลุ่มน้ำน่าน (ท่านว่าอย่างนั้นเอง) มีลิขิตรายงานข่าวเกี่ยวกับ “คว้นหลง” การจัดโครงการรักแม่น่านน่าน เมื่อวันที่ ๒๓-๒๔ พ.ค.ที่ผ่านมา มีเสียงสะท้อนให้จัดโครงการนี้ต่อไปอีก ถึงร้อยละ ๘๕ นี่เป็นเสียงจากประชาชนทั่วไป

๐ แลมท่ายยังบอกด้วยว่า ท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณหรือพระปลัดสงวน นักสู้ผู้กู้ขุนเขาน่าน (อันนี้ “ศีลพรต” ว่าเอง) ผากขอบคุณกลุ่มเสขิยธรรม และศพพ. ที่เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายสนับสนุนงานสืบชะตาแม่น้ำน่าน และช่วยจัดพิมพ์หนังสือ “รักแม่น่านน่าน” ซึ่งเป็นการเผยแพร่ประวัติและกิตติคุณของท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณรวมทั้งกลุ่มฮักเมืองน่านด้วย จึงขอประกาศ ณ ที่นี้เลยว่า ผู้ใดสนใจหนังสือ “รักแม่น่านน่าน” มีลิขิตมาขอได้ที่กองเลขาของกลุ่มเสขิยธรรมครับ มีแจกไม่อัน (นี่ก็ว่าเอาเองอีก)

๐ “ศีลพรต” ขอจบด้วยคำว่า “**เขื่อนมา ป่าหมด**” สวัสดิ์



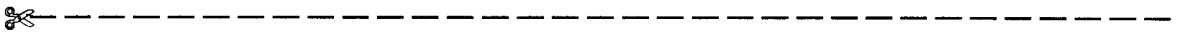


## ทำบุญเจ้าพระยาปีนี้ เรามี **อนุรักษ์** ให้ท่านเลือก

**อนุรักษ์** เป็นจดหมายข่าวสำหรับพระสงฆ์เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(พระไพศาล วิสาโล เป็นสาราณียกร) ถึงแม้ท่านมิใช่พระอนุรักษ์ก็น่าสนใจสำหรับท่าน เพราะอุดมไปด้วยสาระน่ารู้ เกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมหลากหลายแง่มุม ทั้งด้านนิเวศวิทยา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศาสนธรรม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับธรรมชาติ

เพียงปีละ ๖๐ บาท นอกจากท่านจะได้รับ **อนุรักษ์** ทุกเดือนแล้ว ยังได้ช่วยต่ออายุ **อนุรักษ์** ให้อยู่คู่วงการสิ่งแวดล้อมได้อีก ๑ ปี ยิ่งกว่านั้นหากท่านประสงค์จะทำบุญในเทศกาลเข้าพรรษา **อนุรักษ์** เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การถวายพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะท่านที่อยู่ในชนบทห่างไกล

**พิเศษสำหรับโอกาสนี้** เพียงท่านสมัครเป็นสมาชิกอนุรักษ์ ตั้งแต่วันนี้จนถึง ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๖ เรามีของขวัญอันนันทนาการแก่ท่าน คือ หนังสือ **พลิกฟื้นไทยให้เขียวข่ม** ผลงานล่าสุดของพระไพศาล วิสาโลและสมควร ใฝ่งามดี



### ใบขอรับการเป็นสมาชิก **อนุรักษ์**

ชื่อ \_\_\_\_\_ นามสกุล \_\_\_\_\_ อาชีพ \_\_\_\_\_ บ้านเลขที่ \_\_\_\_\_  
หมู่ที่/ซอย \_\_\_\_\_ ตำบล \_\_\_\_\_ อำเภอ \_\_\_\_\_  
จังหวัด \_\_\_\_\_ รหัสไปรษณีย์ \_\_\_\_\_

- ขอออกรับเป็นสมาชิกอนุรักษ์โดย  ส่งเงินสมทบ ๖๐ บาทต่อปี  
 ส่งเงินตามกำลังศรัทธา \_\_\_\_\_ บาทต่อปี
- ขอรับเป็นสมาชิกอุปถัมภ์ โดยนอกจากออกรับให้แก่ตนเองแล้ว ยังออกรับเพิ่มจำนวน \_\_\_\_\_ คน  
รวมเป็นเงิน \_\_\_\_\_ บาท (๖๐ บาท/คน/ปี)  
โดยขอให้ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ผู้จัดทำเห็นควรหรือมอบให้แก่ผู้ที่มีชื่อและที่อยู่ดังต่อไปนี้

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

ขอรับเป็นสมาชิกตั้งแต่เดือน \_\_\_\_\_

ส่งจ่ายทาง  ธนาณัติ(ปณ.คลองสาน)  ตัวแลกเงิน  เงินสด

ในนาม น.ส.นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์

อนุรักษ์ ๑๒๔ ซ.วัดทองนพคุณ ถ.สมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กทม. ๑๐๖๐๐ โทร.๔๓๗๙๔๔๕๕

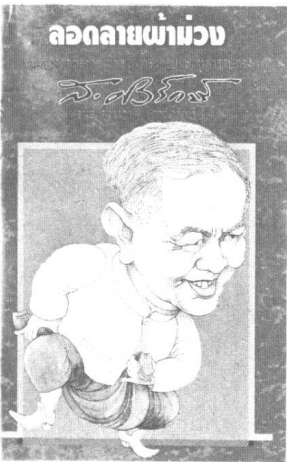


## เตรียมตัวตาย อย่างมีสติ

ส.ศิริรักษ์ แปลและเรียบเรียง  
พิมพ์ครั้งที่สอง

หนา ๑๘๑ หน้า ๕๐ บาท  
สำนักพิมพ์ใจสบาย จัดพิมพ์

“เพื่อเข้าใจถึงการตายแล้วเกิดใหม่ และสถานภาพระหว่าง  
การตายแล้วเกิดใหม่แห่งของพุทธศาสนิกายวัชรยาน”



## ลอดลายพ้าม่วง

มุมมองจากกัลยาณมิตรในวาระครบรอบ ๖ ทศวรรษ  
ของ ส.ศิริรักษ์

หนา ๗๒๐ หน้า ๓๐๐ บาท

จัดพิมพ์ในโอกาสครบ ๕ ปีของนิตยสารปัญญาชนสยาม  
มีนาคม ๒๕๓๖

รวมข้อเขียนนักคิดระดับนำในสังคม อาทิ  
นายแพทย์ประเวศ วะสี, เสน่ห์ จามริก, เจตนา นาควัชระ,  
ชวน หลีกภัย ฯลฯ

อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ

พี | ศ | ช

ผู้สนใจสั่งซื้อได้ในราคาลด ๑๐% ค่าส่งฟรีถึงบ้าน โดยสั่งซื้อมายัง

### สถาบันสันติประชาธรรม

๑๑๗ ถ.เฟื่องนคร(ตรงข้ามวัดราชบพิธ) กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์หมายเลข ๒๒๓-๔๘๑๕

ธนาถิติสังจ่าย ปณ.ราชดำเนิน ในนาม นางณัฐภา บัวคลี่

## ใบขอรับการเป็นสมาชิกจดหมายข่าว เสถียรธรรม

ชื่อ \_\_\_\_\_ นามสกุล \_\_\_\_\_  
ที่อยู่ (วัด/บ้าน) เลขที่ \_\_\_\_\_ หมู่ที่ \_\_\_\_\_ ซอย \_\_\_\_\_  
ถนน \_\_\_\_\_ ตำบล \_\_\_\_\_ อำเภอ \_\_\_\_\_  
จังหวัด \_\_\_\_\_ รหัสไปรษณีย์ \_\_\_\_\_ โทรศัพท์ \_\_\_\_\_

### ขอรับเป็นสมาชิก

- ( ) ๑ ปี(๖ ฉบับ) ๑๐๐ บาท เริ่มต้นฉบับที่ \_\_\_\_\_ ถึงฉบับที่ \_\_\_\_\_  
( ) ๒ ปี(๑๒ ฉบับ) ๒๐๐ บาท เริ่มต้นฉบับที่ \_\_\_\_\_ ถึงฉบับที่ \_\_\_\_\_  
( ) ตามกำลังศรัทธา \_\_\_\_\_ บาท/ปี

### ส่งจ่ายโดย

- ( ) ธนาณัติ ( ) ตั๋วแลกเงิน ( ) เช็ค ( ) เงินสด

### ในนาม

นายพิภพ อุดมอิทธิพงศ์  
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)  
๑๒๔ ซ.วัดทองนพคุณ ถ.สมเด็จพระเจ้าพระยา  
เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐  
ธนาณัติส่งจ่าย ปณ.คลองสาน



## ใบขอรับการเป็นสมาชิกอุปัชฌาย์

โดย ( ) ถวายพระสงฆ์ที่ผู้จัดทำเห็นควรจะได้รับจดหมายข่าวเสขิยธรรม  
อ่านประจำ

( ) มอบให้อื่นๆตามชื่อที่อยู่ข้างล่างนี้

ชื่อ \_\_\_\_\_ นามสกุล \_\_\_\_\_

ที่อยู่ (วัด) บ้านเลขที่ \_\_\_\_\_ หมู่ที่ \_\_\_\_\_ ซอย \_\_\_\_\_

ถนน \_\_\_\_\_ จังหวัด \_\_\_\_\_ รหัสไปรษณีย์ \_\_\_\_\_

โทรศัพท์ \_\_\_\_\_

### ขอรับเป็นสมาชิก

( ) ๑ ปี(๖ ฉบับ) ๑๐๐ บาท เริ่มต้นฉบับที่ \_\_\_\_\_ ถึงฉบับที่ \_\_\_\_\_

( ) ๒ ปี(๑๒ ฉบับ) ๒๐๐ บาท เริ่มต้นฉบับที่ \_\_\_\_\_ ถึงฉบับที่ \_\_\_\_\_

( ) ตามกำลังศรัทธา \_\_\_\_\_ บาท/ปี

### ส่งจ่ายโดย

( ) ธนาณัติ ( ) ตัวแลกเงิน ( ) เช็ค ( ) เงินสด

### ใบแนบ

นายพิภพ อุดมอิทธิพงศ์  
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)  
๑๒๔ ซ.วัดทองนพคุณ ถ.สมเด็จพระเจ้าพระยา  
เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐  
ธนาณัติส่งจ่าย ปณ.คลองสาน



## ทำบุญอย่างใหม่ ทำบุญวันเกิด

## ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันพระ ฯลฯ



ขอเชิญร่วมบริจาคปัจจัยเพื่อสนับสนุนการจัดถวาย“ถนนหนังสือ ฉบับเสขีธรรม” หนังสือเพื่อการจรรโลงพุทธศาสนาโดยการประยุกต์ธรรมให้สมสมัย แก่พระภิกษุสงฆ์ในชนบทห่างไกล

“ถนนหนังสือ ฉบับเสขีธรรม” มียอดการพิมพ์ครั้งละ ๑,๐๐๐ เล่ม ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของยอดพิมพ์ในแต่ละครั้ง จะจัดถวายแก่พระภิกษุผู้สนใจ ทั้งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับศพพ. และที่ไม่เคยเข้าร่วมแต่มีความสนใจและขอหนังสือมา ดันทุนการจัดพิมพ์ (รวมทั้งค่าจัดส่ง) ครั้งละประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท ได้รับการแบ่งเบาจากสมาชิกที่เสียเงินซึ่งมีไม่ถึง ๒๐% ของสมาชิกทั้งหมด

หากท่านมีจิตศรัทธาที่จะร่วมกันจรรโลงพระพุทธศาสนาโดย “การให้ธรรมเป็นทาน” ดังนี้แล้วขอได้รับเป็นสมาชิกอุปถัมภ์แก่บรรดาพระภิกษุสงฆ์ดังกล่าว เพื่อที่ท่านจะได้มีหนังสืออ่านเป็นประจำ



### สมาชิกอุปถัมภ์เสขีธรรม ๓.๑๗

พระครูสังฆวิชัย วัดปลักไม้ลาย นครปฐม	๑,๐๐๐ บาท
คุณลักขณา ศิลปวิทยาการ	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุพัตรา จิตอนันตพร	๑,๐๐๐ บาท
คุณนุจรี ไชยภักดีวัฒนา	๑,๐๒๐ บาท



แม้ฉันตายกลับไปหมดแล้ว  
แต่เสียงสั่งยังแจ้วแว่วหูสหาย  
ว่าเคยพรอดกันอย่างไรไม่เสื่อมคลาย  
ก็เหมือนฉันไม่ตายกายธรรมยัง

ทำกับฉันอย่างกะฉันนั้นไม่ตาย  
ยังอยู่กับท่านทั้งหลายอย่างหนหลัง  
มีอะไรมาเขี่ยไค้ให้กันฟัง  
เหมือนฉันนั่งร่วมด้วยช่วยชี้แจง

ทำกับฉันอย่างกะฉันไม่ตายเกิด  
ย่อมจะเกิดผลสนองหลายแขนง  
ทุกวันนี้ดสนทนาอย่าเลิกแล้ง  
ทำให้แจ้งพิสุทธิได้เลิกตายกัน

พุทธทาส อินทปัญโญ